

Asemakaavan seurantalomake

Asemakaavan perustiedot ja yhteenveto

Kunta	980 Ylöjärvi	Täyttämispvm	17.11.2020
Kaavan nimi	Palhoniemen ranta-asemakaava		
Hyväksymispvm		Ehdotuspvm	19.08.2020
Hyväksyjä		Vireilletulosta ilm. pvm	05.02.2020
Hyväksymispykälä		Kunnan kaavatunnus	
Generoitu kaavatunnus			
Kaava-alueen pinta-ala [ha]	64,0082	Uusi asemakaavan pinta-ala [ha]	64,0082
Maanalaisen tilojen pinta-ala [ha]		Asemakaavan muutoksen pinta-ala [ha]	

Ranta-asemakaava Rantaviivan pituus [km]

Rakennuspaikat [lkm]	Omarantaiset	Ei-omarantaiset
Lomarakennuspaikat [lkm]	Omarantaiset	Ei-omarantaiset

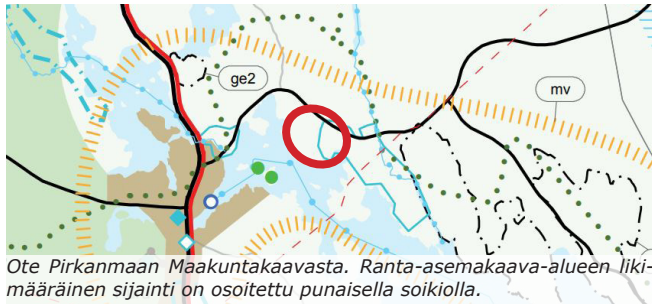
Aluevaraukset	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m ²]	Tehokkuus [e]	Pinta-alan muut. [ha +/-]	Kerrosalan muut. [k-m ² +/-]
Yhteensä	64,0082	100,0	1265	0,00	64,0082	
A yhteensä	5,7057	8,9			5,7057	
P yhteensä						
Y yhteensä						
C yhteensä						
K yhteensä						
T yhteensä						
V yhteensä						
R yhteensä	3,7887	5,9	1225	0,03	3,7887	
L yhteensä	2,4330	3,8			2,4330	
E yhteensä						
S yhteensä						
M yhteensä	52,0808	81,4	40	0,00	52,0808	
W yhteensä						

Maanalaiset tilat	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m ²]	Pinta-alan muut. [ha +/-]	Kerrosalan muut. [k-m ² +/-]
Yhteensä					

Rakennussuojelu	Suojellut rakennukset		Suojeltujen rakennusten muutos	
	[lkm]	[k-m ²]	[lkm +/-]	[k-m ² +/-]
Yhteensä				

Alamerkinntät

Aluevaraukset	Pinta-ala [ha]	Pinta-ala [%]	Kerrosala [k-m ²]	Tehokkuus [e]	Pinta-alan muut. [ha +/-]	Kerrosalan muut. [k-m ² +/-]
Yhteensä	64,0082	100,0	1265	0,00	64,0082	
A yhteensä	5,7057	8,9			5,7057	
AM/s-1	5,7057	100,0			5,7057	
P yhteensä						
Y yhteensä						
C yhteensä						
K yhteensä						
T yhteensä						
V yhteensä						
R yhteensä	3,7887	5,9	1225	0,03	3,7887	
RA	3,7887	100,0	1225	0,03	3,7887	
L yhteensä	2,4330	3,8			2,4330	
LT	2,4330	100,0			2,4330	
E yhteensä						
S yhteensä						
M yhteensä	52,0808	81,4	40	0,00	52,0808	
M	44,6738	85,8	40	0,00	44,6738	
MT	3,2048	6,2			3,2048	
MA	4,2022	8,1			4,2022	
W yhteensä						

Ote Pirkanmaan Maakuntakaavasta. Ranta-asemakaava-alueen liikemääräinen sijainti on osoitettu punaisella soikiolla.

Suunnittelualue

Suunnittelualue sijaitsee Ylöjärvellä Kurun Palhoniemessä. Alueella ei ole voimassa olevaa rantaosayleiskaavaa tai ranta-asemakaavaa. Pirkanmaan maakuntakaavassa suunnittelualue on osoitettu maaseutualueena.

Ilmakuva suunnittelualueesta. Asemakaavoitettavan alueen liikemääräinen raja on osoitettu punaisella.

Maanomistus

Ranta-asemakaava-alue on suurimmaksi osaksi yksityisen tahon omistuksessa Karjulantien (seututie 337) osuutta luuun ottamatta.

Tavoitteet

Ranta-asemakaavan tavoitteena on osoittaa 5-6 uutta lomarakennuspaikkaa Palhoniemeen. Loma-asumisesta toivotaan ympärivuotista ja tasokasta. Tonttien kokoluokka on noin 0,5 hehtaaria.

Lähtökohdat

Ennen Tampereen kaupungin omistuksessa ollut Palhoniemen huoltokoti laajoine ranta-alueineen on siirtynyt yksityisen tahon omistukseen vuonna 2018.

Kaavatilanne

Suunnittelualueella ei ole voimassa olevaa yleiskaavaa tai asemakaavaa. Suunnittelualueen läntisellä puolella on voimassa Tahkolahden ranta-asemakaava (hyv. 11.2.1998).

Asemakaavan vaihe

VIREILLE LUONNOS EHDOTUS HYVÄKSYMINEN

Osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyt

Mielipiteet, muistutukset ja lausunnot voi jättää kohdan "Tiedottaminen ja yhteystiedot" mukaisesti.

- Vireilletulo: OAS nähtävillä (mielipiteet ja lausunnot)
- Luonnosvaihe: kaavaluonnos, havainnepiirros ja selvitykset nähtävillä (mielipiteet ja lausunnot)
- Ehdotusvaihe: kaavaehdotus ja havainnepiirros nähtävillä (muistutukset ja lausunnot)
- Ehdotuksen hyväksymiskäsittely (valitusmahdollisuus)

Alustava aikataulu

OAS:ia voidaan päivittää suunnittelun kuluessa. Arvio aikataulusta:

- Vireilletulo: syksy 2019
- Luonnos nähtävillä: kevät 2020
- Ehdotus nähtävillä: loppukesä 2020
- Hyväksyminen: syksy 2020

Laadittavat suunnitelmat ja selvitykset

Kaavaa laadittaessa tehdään vaihtoehtoiset kaavaratkaisut, joista valitaan yksi luonnos nähtäville. Kaavan vaikutuksen arviointia varten on laadittu:

- Palhoniemen ranta-asemakaavan luontoselvitys (sisältää liito-oravaselvityksen, viitasammakkoselvityksen ja lepakkokartoituksen), 2018
- Palhoniemi muinaisjäännösinventointi, 2017
- Palhoniemen maisema- ja kulttuuriympäristöselvitys sekä rakennusinventointi, 2018

Vaikutukset

Kaavan vaikutuksia arvoidaan sekä välillisesti että välittömästi muun muassa seuraavien seikkojen osalta:

- Lähialueen asukkaiden ja loma-asukkaiden elinolot ja ym-

päristö

- Liikenne
- Luonto ja maisema
- Vesistö
- Virkistys

Osalliset

- Kaavamuutoksen hakija
- Naapurikiinteistöjen maanomistajat ja asukkaat
- Alueella vaikuttavat yhteisöt
- Vesialueen omistava Karjulan osakaskunta
- Ylöjärven kaupungin eri toimialat ja hallintokunnat
- Pirkanmaan liitto
- Pirkanmaan ELY-keskus
- Pirkanmaan maakuntamuseo
- Muut tahot ilmoituksensa mukaan

Tiedottaminen ja yhteystiedot

Kaavoituksen vireilletulosta ja kaavan nähtävillä oloista ilmoitetaan osallisille kirjeitse sekä kuulutuksella Ylöjärven Uutisissa, kaupungin ilmoitustaululla ja internetissä kaupungin kotisivuilla, www.ylojarvi.fi.

Nähtävillä olevat kaavat ovat nähtävissä kotisivujen lisäksi Ylöjärven kaupungin kaavoituksessa, osoite Kuruntie 14, kaupungintalo (huone 117).

Kaavaa koskevat mielipiteet ja muistutukset tulee toimittaa kirjallisina ympäristölautakunnalle osoitettuna osoitteeseen Ylöjärven kaupunki, Ympäristölautakunta, PL 22, 33471 Ylöjärvi tai sähköpostitse osoitteeseen kaavoitus@ylojarvi.fi.

Kaavoitusviranomainen:
Ylöjärven kaupunki

Asiaa hoitaa:
Esko Hyytinen, Kaava-arkkitehti,
Kaavoituspäällikkö
esko.hyytinen@ylojarvi.fi, 044 431 4324

Suunnittelusta vastaa:
Ramboll Finland Oy, Pakkahuoneenaukio 2, 33101 Tampere, yhteyshenkilö: Minna Lehtonen, 050 372 8523, minna.lehtonen@ramboll.fi

30.4.2018

PALHONIEMEN
MAISEMA- JA KULTTUURI-
YMPÄRISTÖSELVITYS SEKÄ
RAKENNUSINVENTOINTI

Kaavan nimi
Palhoniemen ranta-asemakaava

Työn tilaaja
Tampereen kaupunki

Työn tekijät
Ramboll
Niemenkatu 73
15140 Lahti
P +358 20 755 611
F +358 20 755 7801
www.ramboll.fi

Anni-Maija Fincke, maisema-arkkitehti
Niina Ahlfors, arkkitehti
Tiina Heikkilä, insinööri (AMK)
Tarkastanut Kaisa Rantee, maisema-arkkitehti

Nykytilavalokuvat
Ramboll

Suoritusajankohta
Työ on suoritettu ajalla syyskuu 2017 – huhtikuu 2018

Päiväys
30.4.2018

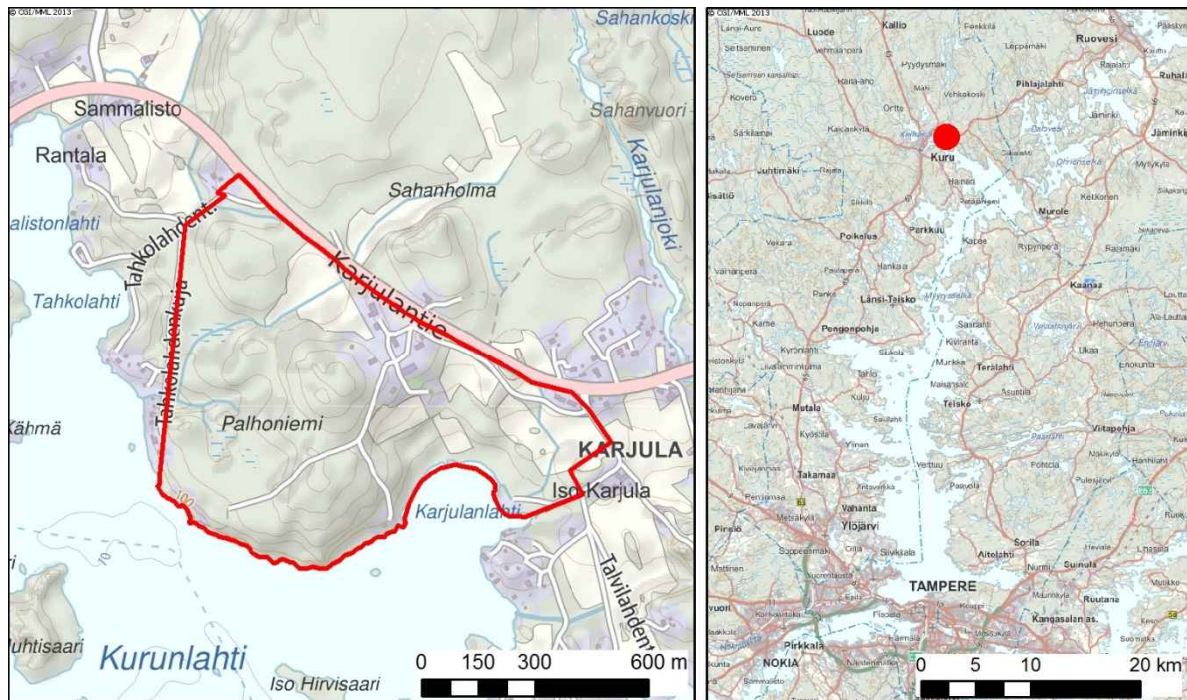
SISÄLLYSLUETTELO

1.	Johdanto	1
1.1	Selvitysalue	1
1.2	Selvityksen tarkoitus	1
1.3	Menetelmät	1
2.	Maisema- ja kulttuuriympäristö	3
2.1	Palhoniemen suhde Kurun suurmaisemaan	3
2.2	Palhoniemen tarkastelualueen maisemarakenne	4
2.3	Palhoniemen kulttuuriympäristö	5
2.4	Palhoniemen tarkastelualueen maisematilat ja rakennettavuus	6
3.	Rakennusinventointi	11
3.1	Historia erämaakartanosta huoltokodiksi	11
3.2	Palhoniemen pihapiiri	13
3.3	Palhoniemen päärakennus	16
3.4	Johtola	22
3.5	Tupala	26
3.6	Muut rakennukset	29
3.7	Puretut ja kadonneet rakennukset	34
3.8	Arvot	36
4.	Johtopäätökset	44
4.1	Maisematilan muutoskestävyys	44
4.2	Rakennusperinnön arvot	45
5.	Lähteet	46

1. JOHDANTO

1.1 Selvitysalue

Selvitysalue sijoittuu Ylöjärven Kuruun, Kurun kyläkeskuksen itäpuolelle. Pääosin metsäaluetta oleva selvitysalue sijaitsee Karjulantien ja Kurunlahden välissä. Karjulantien varrella on Palhoniemen entinen kartano pihapiireineen. Maanteitä pitkin etäisyyttä Tampereen keskustaan on noin 57 kilometriä. Selvitysalueella on toiminut Tampereen kaupungin ylläpitämä Palhoniemen huoltokoti, joka on lopettanut toimintansa 1.6.2017.

Selvitysalueena on alustava ranta-asemakaava-alueen mukainen raja.

1.2 Selvityksen tarkoitus

Alueella ei ole voimassa rantaosayleiskaavaa (Kurun ranta-osayleiskaavassa alue on osoitettu suunnittelutarvealueena) tai ranta-asemakaavaa. Pirkanmaan maakuntakaavassa suunnittelualueen itäosa on osoitettu maakunnallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä.

Alueen ranta-asemakaava on tullut vireille. Kaavan alustavina tavoitteina on mahdollistaa alueelle noin viiden lomarakennuspaikan osoittaminen sekä mahdollistaa huoltokodin ja siihen liittyvän rakennuskannan jatkokäyttö- ja jalostusmahdollisuudet.

Tämä selvitys on tarkoitettu alueen asemakaavoituksen ja muun suunnittelun sekä päätöksenteon pohjaksi. Selvitys palvelee myös korjausrakentamista sekä korjausten ja muutosten suunnittelua. Selvitys kokoaa yhteen tiedot Palhoniemen maiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön historiasta, muutosvaiheista ja nykytilasta sekä kuvaa maiseman ja rakennusten historialliset, arkkitehtoniset ja maisemalliset arvot. Selvitys ei sisällä rakennusten kuntoarvioita eikä muita teknisiä selvityksiä.

1.3 Menetelmät

Tiedot alueen historiasta ja Palhoniemen vaiheista perustuvat historiakirjallisuuteen sekä vanhoihin valokuviiin ja karttoihin. Merkittävimpiä painettuja lähteitä ovat olleet *Ruoveden historia* -teokset. Vanhojen valokuvien ja karttojen avulla on tarkastelut Palhoniemen ympäristössä tapahtuneita muutoksia. Vanhoja valokuvia on poimittu *Tampereen museoiden ja pirkanmaalaisten paikallismuseoiden tietopalvelu Siiristä*. Vanhoja karttoja on poimittu *Maanmittauslaitoksen avoimien aineistojen tiedostopalvelusta* sekä *Arkistolaitoksen digitaaliarkistosta*. Tampereen tilakes-

kukselta saatiin rakennusten rakennuspiirustuksia. Lähdeluettelo on tämän selvityksen kohdassa 5. Lähteet.

Maastokatselmus ja dokumentointivalokuvaus suoritettiin rakennusinventoinnin osalta 27.9.2017 ja maiseman ja kulttuuriympäristön osalta 21.11.2017. Maastokatselmuksen aikana rakennus ja sen ympäristö dokumentoitiin valokuvaamalla ja kirjaamalla niitä koskevat tiedot ylös. Rakennuksen osalta tutkittiin keskeiset sisätilat. Valokuvat, joissa ei ole lähdeviitettä, ovat selvityksen tekijän.

Selvityksen on tilannut Tampereen kaupunki. Selvityksen on laatinut Ramboll. Maisema-osuudesta on vastannut maisema-arkkitehti Anni-Maija Fincke. Rakennusinventointi-osuudesta ovat vastanneet arkkitehti Niina Ahlfors ja insinööri (AMK) Tiina Heikkilä.

2. MAISEMA- JA KULTTUURIYMPÄRISTÖ

2.1 Palhoniemen suhde Kurun suurmaisemaan

Palhoniemi sijaitsee Näsijärven rannalla, 3,5 kilometriä Kurun kirkonkylästä itään. Näsijärvellä on Kurun seudulla merkittävä rooli. Järveä on hyödynnetty kulkemiseen ja elinkeinojen harjoittamiseen, joten asutus ja pellot ovat keskittyneet sen rannoille.

Kurun kirkonkylään työntyvä Kurunlahti on kapea ja sokkeloinen. Palhoniemen kaltaisia kallioniemiä työntyy lahteen useita. Lahden pohjukoiden savikot ovat soveltuneet viljelyyn ja laaksoista kohoavat kumpareet, selänteiden rinteet ja satulakohdat asumiseen.

Topografialtaan Kurun seutu on vaihtelevaa ja kumpuilevaa. Alueella on runsaasti kallioselänteitä, osa hyvin jyrkkäpiirteisiäkin. Tasaista maata on vaikea löytää, minkä vuoksi peltoalat ovat varsin pieniä. Korkeimmat laet kohoavat yli kahteensataan metriin merenpinnan yläpuolelle. Palhoniemen korkein kohta yltää noin 140 metriin eli korkeuseroa Näsijärven pintaan nähden noin 45 metriä.

Jääkausi on jättänyt jälkensä Kurun seudulle. Topografiassa on nähtävissä lievää luodekaakkosuuntautuneisuutta. Samansuuntaisten rotkolaaksojen pohjille on syntynyt järviä, lampia, oja ja jokia. Palhoniemen itäpuolella sijaitseva Karjulanjoki ja -koski virtaavat rotkolaaksossa. Muita selkeitä jääkauden merkkejä ovat harjumuodostelmat. Tyypilliseen pirkanmaalaiseen taajaan Kurun kirkonkylä on syntynyt hiekkaharjun ja vesistön solmukohtaan.

Kurun seudun maaperä on pääosin kalliota ja moreenia. Kallio- ja moreeniselänteiden välisissä laaksoissa on pienialaisia savi-, hiesu-, hieta- ja turve-esiintymiä. Alueen kallioisuudesta johtuen kiviteollisuudesta on kehittynyt Kurun seudulle merkittävä elinkeino. Kurun graniitti tunnetaan ympäri maata.

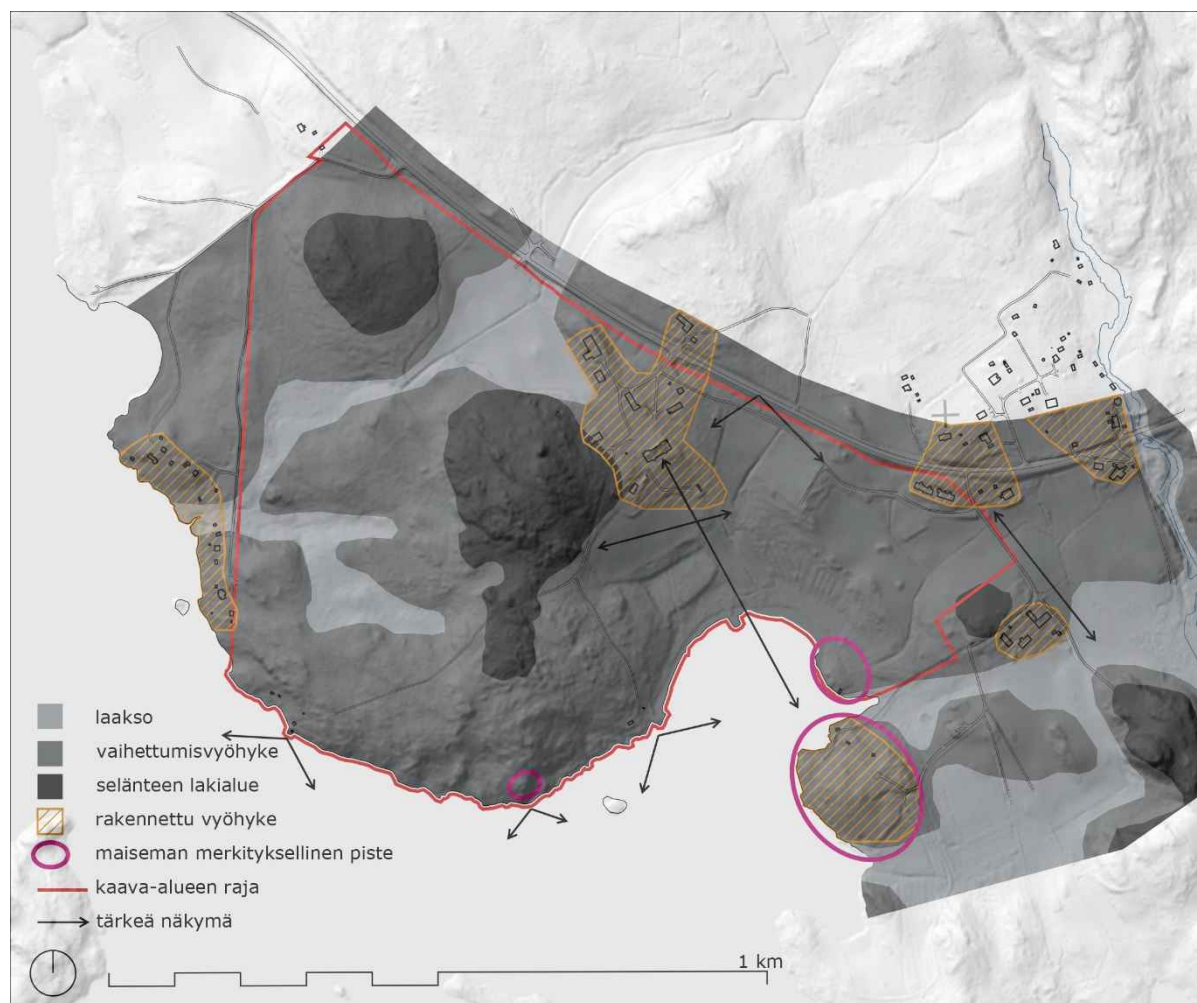
Kurun seudun maaperää ja korkeusmallia kuvaavasta kartasta erottuu selkeästi alueen pienipiirteiset kallioselänteet, maaston luode-kaakkosuuntautuneisuus sekä hiekkaharju, jonka kylkeen Kuru on syntynyt. (Maanmittauslaitos, GTK)

2.2 Palhoniemen tarkastelualueen maisemarakenne

Palhoniemen tarkastelualueeseen on otettu mukaan alueet, jotka muodostavat yhtenäisen maisemakokonaisuuden. Palhoniemi on Kurunlahdesta nouseva selänne. Lähes koko suunnittelualue on vaihtelevan jyrkkää rinnettä. Jyrkintä on niemen kärjen kalliorannoilla – loivinta vaihettumisvyöhykkeellä sekä lahdenpohjukoissa.

Alueen kasvillisuus on vaihtelevaa. Lakialueilla ja kalliorannoilla kasvaa kuivan tai kuivahkon kankaan mäntyvaltaisista kalliometsää, lahdenpohjukoissa lehtoa tai lehtomaista kangasta. Vaihettumisvyöhykkeillä kasvaa enimmäkseen tuoreen kankaan kuusimetsää. Suot ovat enimmäkseen korpea.

Tarkastelualueella ei esiinny merkittäviä maiseman solmukohtia, mutta muutama merkityksellinen tai hierarkkinen piste alueelta löytyy. Nämä pisteet erottuvat jollakin tavalla ympäristöstään. Näihin voisi luokitella Palhoniemen kärjessä sijaitsevan jyrkänteeseen päättyvän kallionenän sekä Karjulanlahteen työntyvät niemet. Nämä paikat on koettu erityisen miellyttäviksi, mistä kertoo niihin syntyneet rakennukset, laiturit ja polut. Ne kiinnittävät katseen järveltä päin katsottuna ja niistä aukeaa näkymiä laajalla sektorilla.

Palhoniemen tarkastelualueen maisemarakenne.

2.3 Palhoniemen kulttuuriympäristö

Vasemmalla ote pitäjänkartasta vuodelta 1846 ja oikealla senaatin kartta vuodelta 1911. (Kansallisarkiston digitaaliarkisto)

Vasemmalla peruskartta vuodelta 1958, oikealla vuodelta 1984. (Maanmittauslaitos)

Vasemmalla peruskartta vuodelta 1992, oikealla vuodelta 2017. (Maanmittauslaitos)

Vanhojen karttojen perusteella voidaan olettaa, että tarkastelualueen pellot, niityt ja tiet ovat sijainneet suunnilleen samoilla kohdilla ainakin 1700-luvulta lähtien. Karjulantietä (nro 337) on oitettu Palhoniemen kohdalla 1900-luvun puolivälin jälkeen. Vanha linjaus kulkee asfalttitienviereistä hiekkatietä pitkin.

Karjulankoski on merkittävä osa Karjulan kylän kulttuuriympäristöä. Kosken voimaa on hyödynnetty, mikä näkyy edelleen maisemassa erilaisina rakenteina, patoina ja voimalaitoksena. Vanhat myllyt ovat kuitenkin hävinneet.

Merkittävimmin maisemaa ovat muokanneet viime vuosisatoina Karjulan ja Palhoniemen kantatilojen toiminta. On raivattu peltoja, hakattu metsää, rakennettu teitä ja rakennuksia. Varhaisimmat tarkastelualueen tilakeskukset on rakennettu muutaman sadan metrin päähän rannasta. Talot on rakennettu lähiympäristöä korkeammalle kallio- tai moreeni- tai laakean mäkipumpa-

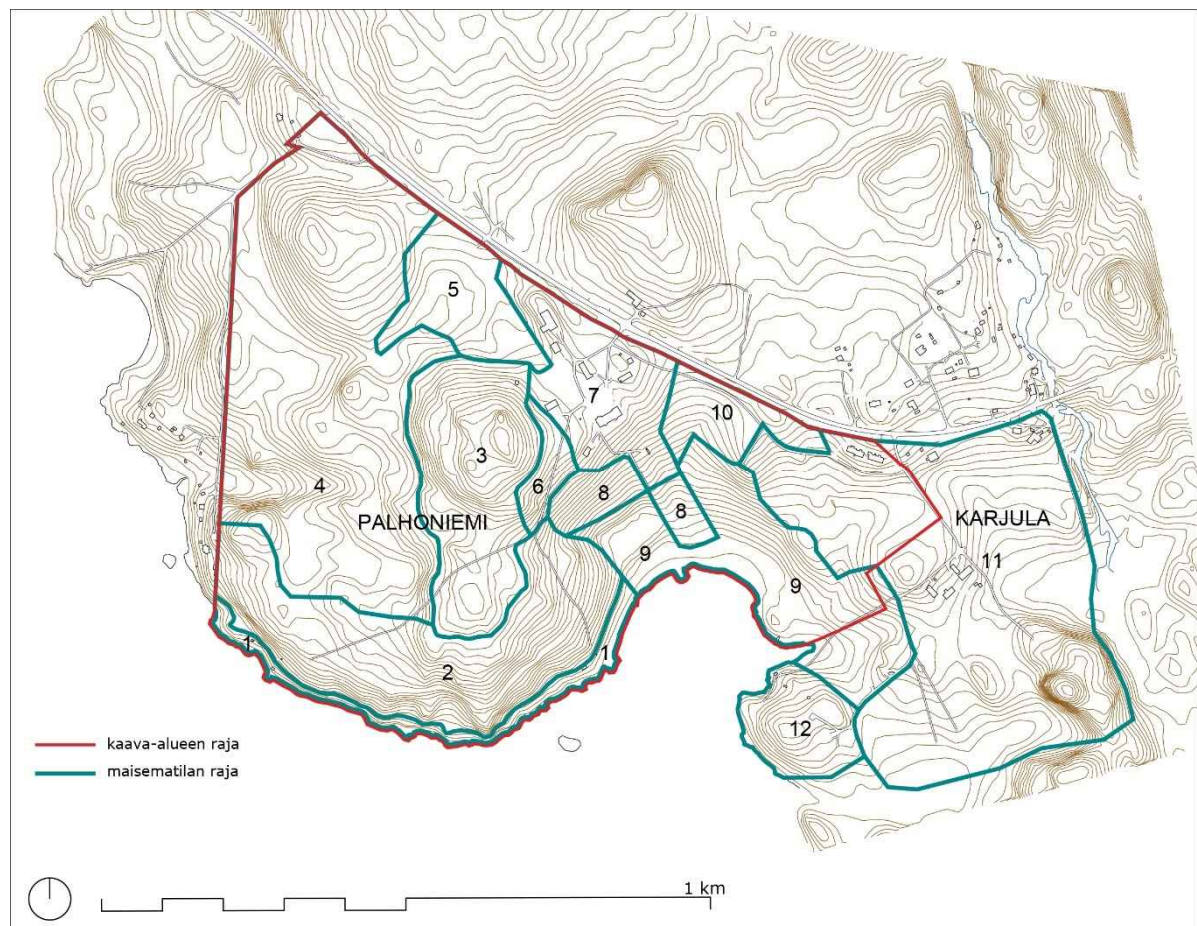
reen päälle tai tyveen. Pihapiireistä on avautunut näkymät taloa ympäröiville viljelyksille, jotka on raivattu laaksoihin savi- ja hiesumaalle rannan läheisyyteen. Korkeimpien selänteiden laet, jyrkät rinteet ja pehmeiköt on jätetty rakentamatta. Myöskään aivan rantarajaan ei ole ollut kannattavaa rakentaa.

Karjulan ja Palhoniemen pihapiirit vaikutusalueineen ja peltoineen ovat alueen kulttuuriympäristön kannalta tärkeimpiä säilytettäviä kokonaisuuksia.

Tarkastelualueen maisema on ollut 1900-luvun alkupuoliskolla nykyistä avoimempaa. Pellot ovat ulottuneet lähelle rantarajaa. 1900-luvun jälkipuoliskolla maatalous on alkanut hiipua, pellot metsittyä ja pihapiirit pusikoitua. Palhoniemen huoltokodin ympäristö on selkeästi sulkeutuneempaa 2010-luvulla kuin mitä se oli puoli vuosisataa aiemmin.

Huvilarakentaminen rannan tuntumaan alkoi yleistyä Kurun seudulla 1900-luvulla. Vielä 1950-luvulla rantamökkejä oli rantarajassa varsin vähän. Vähitellen lomarakentaminen kiihtyi, ja 2010-luvulla loma-asuntoja on jo paikoin katkeamattomana rivinä Näsijärven rannoilla. Rakennuspaikkoina on suosittu kalliorantoja. Palhoniemen rannassa on muutama 1900-luvun puolivälistä säilynyt saunamökki, ja länsirannalla rivistö 2000-luvulla rakennettuja loma-asuntoja. Tiet ja polut, jotka johtavat Palhoniemen huoltokodilta vanhimille saunamökeille, ovat olleet samoilla sijoilla ainakin 1900-luvun alusta alkaen.

2.4 Palhoniemen tarkastelualueen maisematilat ja rakennettavuus

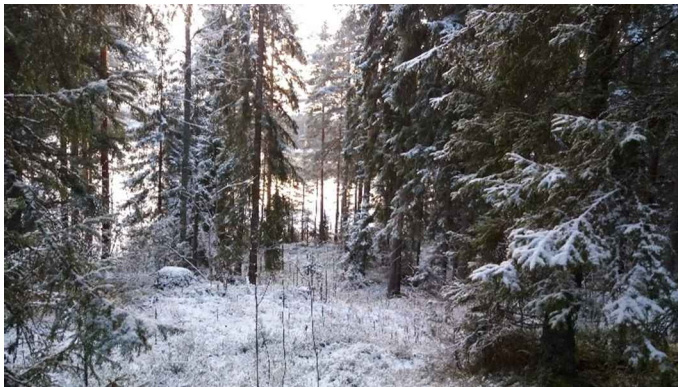
1. Kallioinen rantavyöhyke rajautuu järveen ja metsään. Maasto putoaa paikoin hyvinkin jyrkästi veteen. Rantavyöhykkeelle ovat luonteenomaisia jyrkänteet, mäntyvaltainen puusto ja kalliorannat. Näkymiä avautuu Kurun kirkonkylään ja vastarannoille. Pienet saunamökit sekä niille johtavat hiekkatiet ja kärrypolut kertovat alueen historiasta, joten niiden säilyttäminen on tärkeää. Jos alueelle rakennetaan, rikkoo se eheää metsäistä rantanäkymää järveltä päin katsottuna. Jos rakentamiseen kuitenkin päädytään, tulisi rakennukset ja pihapiirit pyrkiä rakentamaan niin, ettei-

vät ne erotu räikeästi järveltä päin katsottuna. Esimerkiksi nurmikkoja vältetään rantarajassa. Ihanteellista olisi, jos rantavyöhyke jätettäisiin virkistyskäyttöön.

Hieno näkymä järvelle jyrkänteen päältä Palhoniemen kärjestä.

2. Kallioinen rantarinne on kuusi-, haapa- ja mäntyvaltaista rinnettä. Näkymiä avautuu siivilöitynä järvelle sieltä täältä. Järveltä päin katsottuna rantarinne jää piiloon rannalla kasvavan puuston taakse. Kallioinen rantarinne kestää hyvin rakentamista.

Tyypillinen rantaan laskeva kuusikkoinen rinne.

3. Selänteen lakialue on mänty- tai kuusivaltaista kuivaa kangasmetsää, joka rajautuu idässä Palhoniemen huoltokodin kulttuuriympäristöön. Alaspäin mentäessä lakialue vaihettuu vähitellen rehevämmäksi kuusimetsäksi. Puusto estää pitkiä näkymiä, mutta toisaalta kuiva tai kuivahko kangasmetsä on maisemarakenteen ja pienilmaston kannalta edullinen ja miellyttävä rakennuspaikka. Etelärinteet soveltuvat rakentamiseen, mutta korkeimmat vedenjakaja-alueet ja pohjoisrinteet on syytä jättää rakentamatta.

Miellyttävää vanhaa mäntymetsää Palhoniemen korkeimman kohdan liepeillä

4. Talousmetsä laaksoissa ja laaksojen liepeillä on kuusivaltaista tuoretta kangasmetsää, korpisoita ja ojalaaksoja sisältävä vyöhyke, joka soveltuu huonosti rakentamiseen maisemarakenteen kannalta.

Risukkoista kuusikkoa suon laidalla.

5. Pelto rajautuu tiehen, metsiin ja Palhoniemen huoltokodin pihapiiriin. Alue soveltuu huonosti rakentamiseen maaperän, alueelta aukeavien näkymien ja pienilmaston vuoksi.
6. Palhoniemen huoltokodin viereinen rinne on Palhoniemen huoltokodin pihapiiriin ja kalliose-
länteen välinen vyöhyke. Alue soveltuu maisemarakenteen kannalta rakentamiseen, mutta rakennettaessa on syytä huomioida uuden rakentamisen linkittyminen vanhaan kulttuuriympäristöön. Palhoniemen huoltokodin päärakennus ja pihapiirin muut rakennukset on syytä säilyttää alueen rakennushierarkiassa ylimpänä. Esimerkiksi pellon pohjoisreunalla on vanhoja ja luontevia tonttipaikkoja, joista aukeaa näkymät pellon yli kohti Karjulanlahtea.

Eheä pellonreuna Palhoniemen huoltokodin itäpuolella. Yläreunalla on luontevia tonttipaikkoja.

7. Palhoniemen huoltokodin pihapiiri on vanhaa kulttuuriympäristöä, jonka kruununa on Karjulanlahteen katsova päärakennus. Päärakennuksista vanhempi valmistui 1800-luvun puolivälissä ja uudempi 1914. Eheä pihapiiri rajautuu metsään, tiehen ja peltoihin. Maisematila on haa-
voittuvainen. Jos alueelle rakennetaan uudisrakennuksia, on niiden oltava selvästi vaatimattomampia kuin päärakennus ja muut asuinrakennukset sekä sovittava mittakaavaltaan, materiaaleiltaan ja hengeltään pihapiiriin.

Palhoniemen huoltokodin pihapiiri.

8. Pellot Palhoniemen huoltokodin alapuolella rajautuvat rantaan, metsään ja huoltokodin puutarhaan. Läntisimmällä pellolla on hieno, pitkään kehittynyt reunavyöhyke. Se on tärkeä näkymien päätepiste. Pellot ovat kuuluneet Palhoniemen maisemaan jopa satoja vuosia, joten niillä on merkittävä historiallinen arvo. Näkymät päärakennukselta järvelle on pidettävä avoimina. Pellot eivät sovellu rakentamiseen.

Näkymä rannasta kohti päärakennusta.

9. Karjulanlahden rantalehto on peltojen ja järven välinen pääosin koivikko kasvava vyöhyke. Alue on aiemmin ollut osa Palhoniemen järveen viettävää avointa kulttuurimaisemaa, jonka ylitse on avautunut näkymä järvelle. Metsittymisestä huolimatta alueella on edelleen arvoa osana Palhoniemen kulttuurimaisemaa. Se on muistuma rantavyöhykkeen aiemmasta viljelykäytöstä, mikä vuoksi alueen rakentaminen ei ole suositeltavaa. Lisäksi hiesu ja savi soveltuvat huonosti rakentamiseen. Rantalehdon itäreunalla on moreenirinne, johon rakentaminen on tietyin reunaehdoin mahdollista. Tällöin tulee kuitenkin varoa turmelemasta Karjulan kylän kulttuurimaisemaa liian erikoisella tai erottuvalla rakentamisella. Pieni kallioniemi Karjulanlahden rannassa erottuu ympäröivästä maastosta ja soveltuisi esimerkiksi retkikohteeksi.

Vaikeasti edettävää rantalehtoa Karjulanlahden rannalla.

10. Pellot huoltokodin kaakkoispuolella rajautuvat tiehen, huoltokotiin ja rantalehtoon. Pelloilla on tärkeä arvo näkymien säilymisen kannalta. Niiden läpi avautuu näkymiä järvelle ja huoltokodin pihapiiriin. Alue soveltuu näkymien säilyttämisen ja tien läheisyyden takia huonosti lomarakentamiseen.

Tärkeä näkymä vanhalta Karjulantien suunnalta kohti Karjulanlahtea. Huoltokoti hämöttää oikealla.

11. Karjulan kumpuileva kulttuurimaisema rajautuu tiehen, pauhaavaan Karjulankoskeen ja metsiköihin. Alueen keskellä sijaitsee Iso-Karjulan tilakeskus, jonka ympäristössä on Karjulan kylätontin raunioita. Raunioalue ovat kiinteä muinaisjäänös. Karjulanjokea ja Karjulankoskea on hyödynnetty tukinuittoon ja vesivoimaan, josta merkinä ovat patorakenteet, ruuhi ja sähkövoimalaitos. Hieno ja eheä maalaismaisema mutkittelineen, metsäsaarekkeineen ja järvinäkymineen on herkkä kaikille muutoksille. Hienovarainen rakentaminen perinteisiin rakennuspaikkoihin, kuten muuta ympäristöä korkeammille kumpareille on mahdollista. Yksitoikkaisuutta sekä kaupunkimaista arkkitehtuuria ja rakennustapaa on vältettävä.

Karjalan kumpuilevaa maalaismaisemaa. Vasemmalla pellon takana virtaa Karjulankoski.

12. Karjalanlahden rannalla sijaitseva pieniä rantarakennuksia ja huviloita sisältävä niemi ei sisälly suunnittelualueeseen, mutta sillä on merkittävä maisemallinen arvo näkymien päätepiirteenä esimerkiksi Palhoniemen rannoilta katsottuna. Huoltokodin päärakennukselta on suora näkymä tähän sympaattiseen niemeen.

Näkymä Palhoniemen rannalta kohti vastarantaa. Katse hakeutuu niemennokassa sijaitsevaan vanhaan taloon.

3. RAKENNUSINVENTOINTI

3.1 Historia erämaakartanosta huoltokodiksi

Keskiajalla Kuru oli monien Karkun, Kyrön, Pirkkalan, Kangasalan, Vesilahden ja Lempäälän talonpoikien eräretkien kohde ja heillä oli siellä pysyvät eräsijat. Pysyvä asutus sai alkunsa 1500-luvulla, jolloin ensimmäiset uudisasukkaat saapuivat Kuruun. Vuoden 1589 maantarkastuskirja kertoo, että vuonna 1539 Niilo Pietarinpoika Vesilahdelta oli vaihtanut perintömaansa Vesilahden Niemenpään kylässä saman pitäjän Laukon kartanolle erästä Kurun erämaata vastaan. Tila sai nimen Tyrkkölä. Se muodosti yhdessä Tuomas Pietarinpojan Iso-Karjulan tilan kanssa Ruoveden pitäjän ensimmäisen pikku kylän. Tyrkkölä oli pitäjän vauraimpia taloja vielä 1600-luvulla, mutta myöhemmin se oli ajoittain niin sanotusti autiona (veronmaksukyvyttömänä) ja vaihtoi omistajasukua.

Laamanni Nils Johan Idman (1781–1851) osti vuonna 1814 Tyrkkölän ja muutti tilalle samana vuonna. Tämän jälkeen tilaa alettiin kutsua Nygårdiksi. Elämä erämaapitäjässä oli vaatimatonta ja tiet olivat kehoja. Nygårdiin kuului runsaasti hyvää metsää, mutta viljelykset olivat vähäiset. Idman laajensi suvun maitaan ja osti 1830-luvun alussa Hatanpään kartanon. Johan Idman kuoli vuonna 1851 ja hänen poikansa maisteri Carl Gustav 1817–1880) alkoi hoitaa kartanon maita. 1860-luvulta eteenpäin Idmanit eivät asuneet Nygårdissa ja Nygård jäi Hatanpään ulkokartanoksi ja viljelykset vuokralle. C. G. Idman lunasti vuonna 1876 perikunnalta Hatanpään ja Nygårdin itselleen. Kun hän kuoli vuonna 1880, nuorin poika Fredrik (1870–1922) oli vain 10-vuotias. Vanhemmat veljet toivoivat hänen ryhtyvän hoitamaan kartanoita. Niinpä hän suoritti agronomin tutkinnon. Vuonna 1900 Fredrik Idman lunasti kartanot sisaruksiltaan. Jo vuonna 1913 hän joutui myymään Hatanpään ja perhe muutti Tampereelle.

Vasemmalla on ote vuoden 1846 pitäjänkartasta. Nykyisen Palhoniemen tilan kohdalla lukee Nygård, mutta paikalle ei ole osoitettu rakennuksia. Oikealla on ote vuoden 1911 senaatin kartasta. (Kansallisarkiston digitaaliarkisto)

Vuonna 1913 alettiin rakentaa Nygårdin kivistä päärakennusta. Rakentajia oli parisataa miestä ja parikymmentä hevosta. Kivet saatiin Kurusta, mutta tiilet tuotiin Tampereelta proomulla. Mestari Peltonen ja rakennusmestari Niemi johtivat rakennustöitä. Kivirakennuksen valmistuttua vuonna 1914, Idmanit viettivät kesien lisäksi joulujakin Nygårdissa. Kenties Idman suunnitteli pysyvää muuttoa, sillä viljelyalaa aiottiin laajentaa ja karjan määrää lisätä. Ensimmäisen maailmansodan puhkeaminen kuitenkin muutti tilanteen.

Sodan aikana vuonna 1918 Nygårdissa toimi suuri venäläisten johtama punaisten rintamaesikunta, josta ohjailtiin Kurun, Virtain ja Ruoveden sotilaallisia liikkeitä. Kun joukot lähtivät perääntymään 16.3.1918, punaiset räjäyttivät yhden asuinkartanon huoneista tai sytyttivät sen tuleen. Suuri osa rakennuksesta tuhoutui syntyneessä palossa. Sodan jälkeen ei rakennusta korjattu kuntoon, ainoastaan katto kunnostettiin. Idmanit asuivat jälleen puurakennuksessa.

Nygårdin päärakennus tuhoutui vuonna 1918 miltei kokonaan. (Kuva teoksesta Kurun historia 1867–1918. Esteri Karjulan kokoelmat)

Fredrik Idman kuoli vuonna 1922. Kartanon hoito kävi rouva Idmanille ylivoimaiseksi ja kartano päätettiin myydä. Kartanoa tarjottiin ensin Kurun kunnalle, mutta kauppoja ei syntynyt. Lopulta sen osti tehtailija J. R. Enquist ja noin 5000 hehtaarin maat siirtyivät Enquist-yhtiölle.

Suomeen tuli suuri talouslama 1920–30-luvun taitteessa. Vuonna 1930 Tampereen kaupunki osti Nygårdin kartanosta 166 hehtaaria. Päärakennus remontoitiin "harhaan joutuneiden poikain koulukodiksi" ja nimeksi muutettiin Palhoniemen koulukoti. Ensimmäiset pojat saapuivat Palhoniemeen 11.9.1931. Tuona ensimmäisenä vuonna poikia oli Paljonniemessä 19, mutta vuonna 1943 siellä oli jo 52 poikaa. Koko aikana siellä asusti 200 poikaa. Nuoriso-ongelma koettiin Tampereella pahenevaksi ja aiemmin käytetyt koulukodit olivat täynnä, joten Palhoniemestä tuli yksi aikansa tärkeimmistä välineistä, kun tarvittiin rangaistusta ja huoltoa pahantapaisille pojille. Koulukodin henkilökuntaan kuului johtaja, hetkittäin toinen kansakoulunopettaja, erikoistuneita katsastajia, jotka toimivat mm. työnjohtajina ja ohjaajina maataloustöissä, talonmies/lämmittäjä, emännöitsijä/keittäjä, keittiöapulaisia, siivooja, hoitajia ja karjakko apulaisineen.

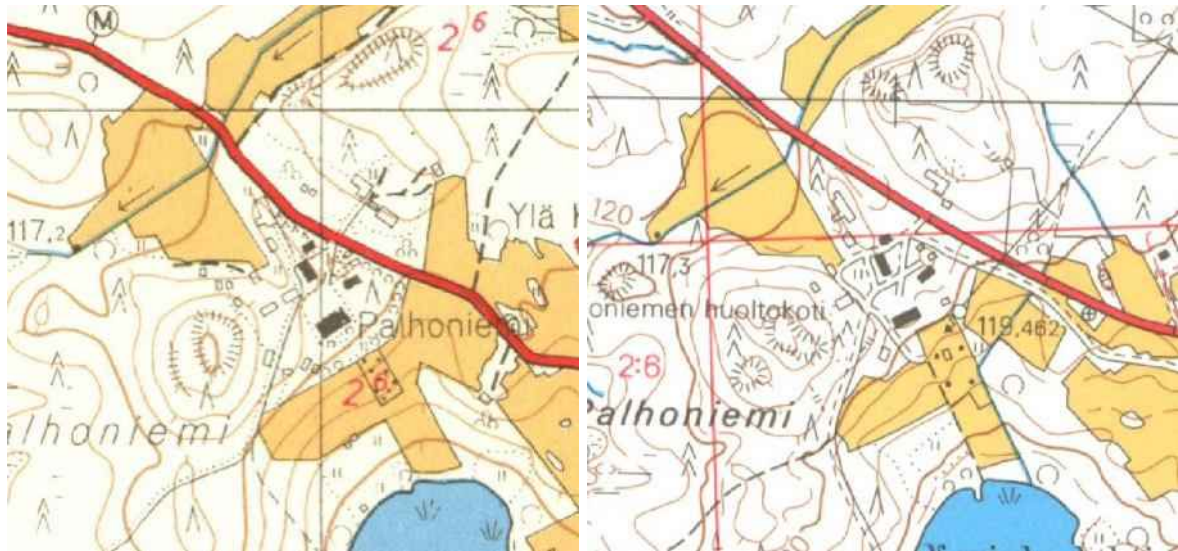
Palhoniemen koulukoti perustettiin entiseen Nygårdin päärakennukseen vuonna 1931. (Kuva teoksesta Kurun historia 1919–1985. Kurun kunta)

Palhoniemen kunnalliskoti perustettiin vuonna 1952. Kunnalliskoti oli tarkoitettu lähinnä kroonisesti alkoholisoituneille miesvanhuksille. Nimi muutettiin Palhoniemen huoltokodiksi vuonna 1961. Nimenmuutoksesta huolimatta asiakaskunta ja tavoitteet pysyivät suunnitteen entisellään.

Kurun kunnalliskoti 16.1.1957. (Tampereen museot, kuvaaja Reino Branthin)

Palhoniemen huoltokodin toiminta loppui 1.6.2017. Huoltokodista luovuttiin, koska sen sijainti ja toiminnan sijainti eivät enää tukeneet nykyaikaisia kuntoutustavoitteita. Myöskään huoltokodin tilat eivät vastanneet nykyisen laitoshoidon tiloille asetettuja vaatimuksia ilman mittavia remontteja.

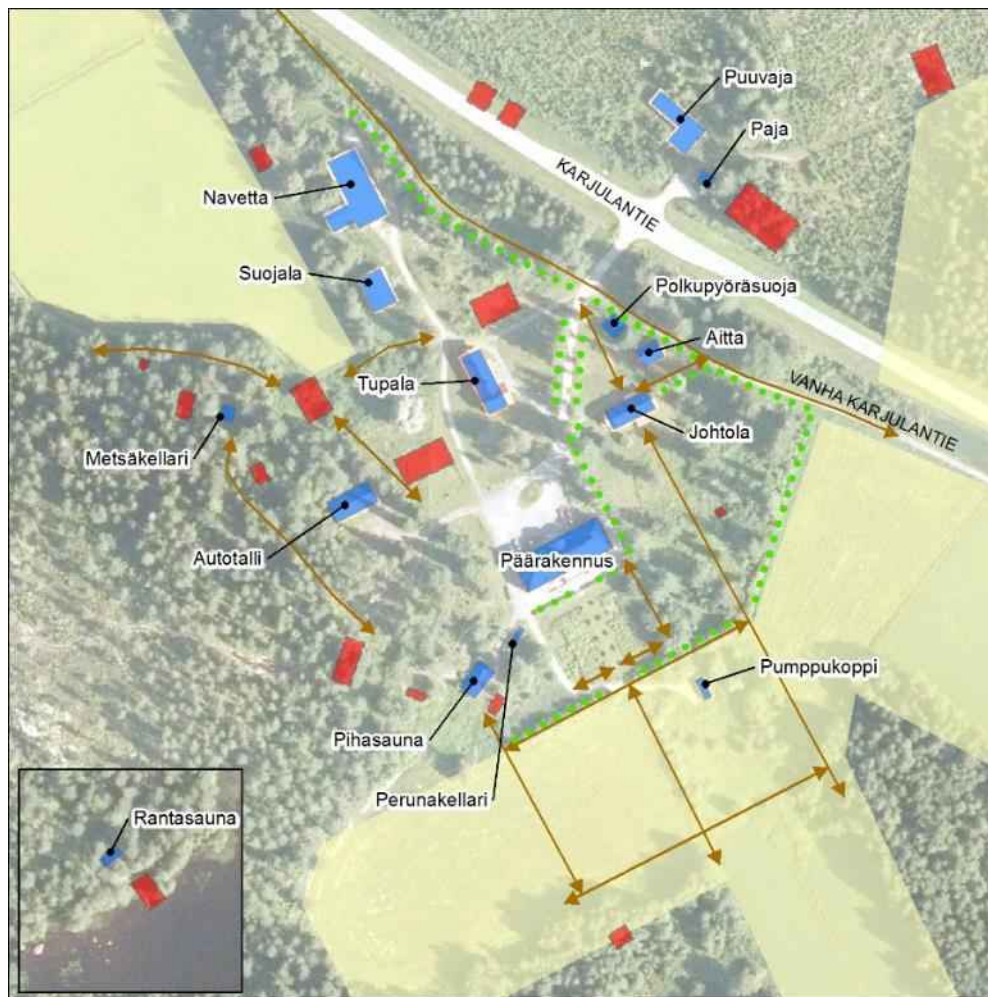
Vasemmalla ote peruskartasta vuodelta 1958 ja oikealla vuodelta 1984. Vielä 1950-luvulla Palhoniemen rakennuskanta oli varsin runsasta. (Maanmittauslaitos)

3.2 Palhoniemen pihapiiri

Palhoniemen pihapiiri talousrakennuksineen sijoittuu Karjulantien ja Karjulanlahden väliselle alueelle. Halkaisijaltaan noin 300 metrin suuren alueen sisälle sijoittuu Palhoniemen päärakennus sekä siihen liittyviä useita asuin- ja talousrakennuksia.

Palhoniemen päärakennus sijoittuu pihapiirin eteläosaan. Maantieltä päärakennukselle johtavaa pääkulkuväylää reunustaa vanha koivukujanne. Koivukujanne jatkuu päärakennuksen itäpuolella vanhojen lehtikuusten rivistönä kohti etelää. Päärakennuksen eteläpuolella vanha puutarha. Geometriseen muotoon istutetussa puutarhassa kasvaa marjapensaita sekä orapihlajaa. Puutarhan eteläpuolella on omenatarha. Päärakennuksen koillispuolella on Johtola eli nykyistä kartanon päärakennusta edeltänyt kartanoväen asuinrakennus. Johtolan pihapiirissä on punamullattu aitta sekä polkupyöräsuoja. Johtolan ja päärakennuksen itäpuolella kasvaa useita vanhoja lehti- ja metsäkuusia sekä siperianpihtoja. Vanhaa Karjulahdentietä ja Johtolan pihapiiriä rajaa siperianhernepensasaita. Pihat ovat nykyisin pääosin nurmikkoa ja pensasistutuksia on vähän.

Palhoniemen talousrakennukset sijoittuvat pääosin asuinrakennusten pohjois- ja länsipuolelle. Karjulantien toisella puolella on puuvaja sekä paja. Pajan vieressä on ollut suurikokoinen ulkorakennus, jonka jäänteet ovat edelleen nähtävissä maastossa. Tupalan pohjoispuolella on navetta sekä Suojala. Tupalan länsipuolella metsän siimeksessä on autotalli sekä maakellari. Autotallin edustalta kulkee tie rantasaunalle. Päärakennuksen lounaispuolella on pihasauna.

- Olemassa olevat rakennukset
- Puretut tai kadonneet rakennukset
- Vanha puu- tai pensasrivi
- ↔ Vanha tai käytöstä poistunut tielinja
- Vanhat pellot (peruskartta 1950-luku)

Palhoniemen pihapiiri. Vanhoja tielinjoja sekä purettuja ja kadonneita rakennuksia on paikannettu vanhojen karttojen sekä maastossa näkyvien jälkien avulla.

Näkymä päärakennukselta järvelle on muuttunut vuosien varrella. Vasemmalla näkymä järvelle 7.6.1963 (Tampereen museot, kuvaaja E.M. Staf) ja oikealla syksyllä 2017.

Aiemmin Pahloniemen pihapiirissä on ollut runsaasti istutettua kasvillisuutta. Nykyisin pihapiiri on pääosin nurmikkoa ja puita. Vasemmanpuoleinen kuva on otettu 7.6.1963. (Tampereen museot)

Keväisin pihalle asetettiin kasvilavoja. Kuvauspäivä 7.6.1963. (Tampereen museot)

Pihatietä maantieltä päärakennukselle reunustaa koivukujanne. Taustalla näkyy päärakennus ja vasemmalla Johtola.

3.3 Palhoniemen päärakennus

3.3.1 1900-luvun alun arkkitehtuuri asuinrakennuksissa

Suomi eli 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa suuren murroksen aikaa. Teollinen tuotanto pääsi vauhtiin, liikenne alkoi kehittyä, koulutuksen merkitys kasvoi ja teollisuus ja kauppa houkuttelivat yhä enemmän ihmisiä kaupunkeihin. Suomi oli osa Venäjän keisarikuntaa. Kulttuurielämä oli kuitenkin kansainvälisempää kuin koskaan aiemmin. Liikenneyhteyksien kehittyessä arkkitehdit matkustivat eri puolilla Eurooppaa ja he toivat mukanaan eurooppalaisia vaikutteita. Samanaikaisesti 1800-luvun loppu oli myös kansallisen heräämisen aikaa.

Uusrenessanssin hallitsemaa arkkitehtuuria alkoivat vuosisadan vaihteessa mullistaa uudet tyyli-virtaukset. Uudesta tyylistä käytetään rinnakkain eri nimiä: kansallisromantiikka, jugend ja art nouveau. Suomalainen art nouveau yhdisti kansainväliseen tyyliin kansallisromanttisia piirteitä maan omasta historiasta ja luonnosta. Rakennusmateriaaleina suosittiin aitoja materiaaleja kuten luonnonkiveä ja puuta. Koko julkisivun verhouksena graniittia käytettiin yleensä vain erityisen tärkeissä rakennuksissa. Asuinrakennusten seinät tyyppillisesti rapattiin sileiksi. Puhtaaksi muurattua tiiltä tai luonnonkiveä käytettiin koristeena ikkunoiden ja ovien pielissä. Rapattujen julkisivujen värityksessä suosittiin hillittyjä ja vaaleita sävyjä, kuten vaaleankeltaista, -harmaata, -vihreää ja luonnonvalkoista. Julkisivua saatettiin elävöittää liuskekivistä, tiillistä tai kaakelilaa-toista muodostetuilla vyöhykkeillä ja ornamenteilla tai erkkereillä. Ornamenttien aiheina olivat kotimaiset kasvit tai eläimet. Ikkunat olivat pieniruutuisia ja ne saattoivat olla lähes minkä muotoisia ja kokoisia tahansa. Katot olivat tyyppillisesti tiilestä. Monissa rakennuksissa oli linnamaisia torneja. Ulko-oviin lisättiin usein kuparista, messingistä tai kuparista tehtyjä koristeita. Symmetriaa vältettiin. Luonteeltaan uusi tyyli oli kuitenkin mitä kansainvälisin ja vaikutteita saatiin monelta eri suunnalta.

Art nouveaun mielikuvituksellinen, monimuotoisia koristeita suosinut arkkitehtuuri alkoi väistyä yksinkertaisempien muotojen tieltä. 1910-luvulla rakennusten muotokieli alkoi pelkistyä ja muotiin tulivat symmetria, puhtaaksimuuratut punatiilijulkisivut, klassistiset koristeet ja pylväsjäljitelmat sekä suorat ikkunarivit. Arkkitehdit eivät enää hakeneet vaikutteita keskiaikaisista kirkkoista ja linnoista vaan kotimaan kulttuurimaisemasta, kartanoiden ja pikkukaupunkien yhtenäisestä puutaloasutuksesta. Barokille ominainen mansardikatto yleistyi. Asuntoja saatettiin rakentaa myös ylimpään kerrokseen katonlappeiden alle. Tiiliseinät jätettiin yhä useammin rappaamatta, johtuen julkisivutiilien laadun parantumisesta. Tiilijulkisivujen arvokkuutta lisättiin koristeellisilla metallipakotuksilla sekä terasti- ja luonnonkiviornamenteilla. Koristeiden aiheet eivät enää olleen suomalaiskansallisia, vaan liittyivät usein rakennuksen käyttötarkoitukseen.

1920-luvulla historiallisten aiheiden käyttö väheni. Rapatut seinät tulivat taas muotiin ja rappaus saatettiin tehdä epätasaisesti. Ulkoseinissä sileäksi rapatun pinnan osuus kasvoi suhteessa koristeluun ja erilaisiin pintamateriaaleihin. Värejä alettiin käyttää enemmän kuin 1910-luvulla. Julkisivut maalattiin vaaleanpunaisiksi, vaaleanvihreiksi tai keltaisiksi. Julkisivujen koristeina käytettiin medaljonkeja, palmikoituja kasvinauhoja, maljakoita ja simpukoita. Ornamentit sijoitettiin yleensä ikkunoiden väliin ensimmäiseen tai toiseen kerrokseen. Arkkitehtuurissa vaikutteita haettiin myös egyptiläisestä muinaiskulttuurista, joka näkyi muun muassa mittakaavallisena liioitteluna. 1920-luvun loppua kohden julkisivujen koristelu muuttui yhä niukemmaksi.

Allinna on arkkitehti Oiva Kallion suunnittelema huvilarakennus Riihimäellä. Rakennus valmistui vuonna 1919. Kuva on vuodelta 1962. (Allinna – Allin linna.) Rakennuksessa on runsaasti samoja piirteitä kuin mitä Palhoniemen päärakennuksessa.

3.3.2 Historia

Kartanon silloinen omistaja Idman aloitti Nygårdin päärakennuksen rakennustyöt vuonna 1913. Rakentajia oli parisataa miestä ja parikymmentä hevosta. Kivet saatiin Kurusta, mutta tiilet tuotiin Tampereelta proomulla. Mestari Peltonen ja rakennusmestari Niemi johtivat rakennustöitä. Kivirakennus valmistui vuonna 1914. Nygård toimi alkujaan pääosin kesäasuntona.

Sodan aikana vuonna 1918 Nygårdissa toimi suuri venäläisten johtama punaisten rintamaesikunta, josta ohjailtiin Kurun, Virtain ja Ruoveden sotilaallisia liikkeitä. Kun joukot lähtivät perääntymään 16.3.1918, punaiset räjäyttivät yhden asuinkartanon huoneista tai sytyttivät sen tuleen. Suuri osa rakennuksesta tuhoutui syttyneessä palossa. Sodan jälkeen rakennusta ei korjattu kuntoon, ainoastaan katto kunnostettiin.

Vuonna 1930 Tampereen kaupunki osti Nygårdin kartanosta maata ja päärakennus remontoitiin koulukodiksi. Samalla nimeksi muutettiin Palhoniemen koulukoti. Vuonna 1952 koulukoti muutettiin kunnalliskodiksi ja vuonna 1961 nimi muutettiin huoltokodiksi. Huoltokodin toiminta loppui 1.6.2017.

Huoltokodin pihapiiri 7.6.1963. (Tampereen museot. Kuvaaja E. M. Staf)

3.3.3 Ulkotilat

Yleishahmo

Rakennus on ulkohahmoltaan suorakaiteen muotoinen, jonka syvässä rungossa on symmetriset poikkipäädyt, erkkeri, tympantot ja kattolyhdyt. Massiivinen aumattu katto hallitsee julkisivua ja siitä erottuvat tympantoiden ja kattolyhtyjen taipuilevat katot. Ne ovat barokin muotokieltä ja rakennuksen voi katsoa edustavan uusbarokkia.

Palhoniemen päärakennuksen uljaat julkisivut.

Sokkeli ja perustukset

Rakennuksen sokkeli on harmaata ja lohkottua graniittia, jonka kivet ovat peräisin Kurusta. Sokkeli on etupihan puolella yhden-kahden kiven korkuinen. Takapihan puolella sokkeli on korkeimmillaan viiden kiven korkuinen siten, että sille sijoittuvat kellarikerroksen uloskäynnit.

Seinäpinnat

Päärakennuksen julkisivumateriaalina on punainen puhtaaksimuurattu tiili. Tiilet tuotiin Tampe-reelta. Etujulkisivulla on keittiön erkkeri ja takajulkisivulla kaksi erkkeriä. Räystäiden alapuoliset osat ovat sileäksi hiottua graniittia.

Ikkunat

Rakennuksessa on paljon erikokoisia, erimuotoisia ja eri puitejaollisia ikkunoita. Ikkunat ovat pääosin kaksijakoisia siten, että yläosassa on matalampi osa. Puuikkunat on uusittu vuoden 1918 palon jälkeen. Alkuperäiset ikkunat olivat nykyistä pieniruutuisempia.

Muutamia ikkunoita tai ruutuja on peitetty tai poistettu käytöstä. Länsipäädyssä kaksi kellarikerroksen ikkunoista on peitetty, takajulkisivuilla yksi kellarikerroksen ikkunoista on peitetty, itäpäädyssä yksi ikkuna-aukko on muurattu umpeen ja etujulkisivulla kahden ikkunan yläosat on peitetty.

Ikkunat ovat pääosin vanhoja moniruutuisia puuikkunoita.

Sisäänkäynnit ja ulko-ovet

Rakennuksen pääsisäänkäynti sijoittuu pohjoisjulkisivun keskelle. Sisäänkäynnin yhteydessä on laaja graniittikivillä reunustettu kattamaton terassi sekä sisäänkäyntiä hallitseva ja myöhemmin rakennettu metallirakenteinen valkoiseksi maalattu pyörätuoliluiska. Sisääntuloportaisiin on kaiverrettu vuodet 1914 ja 1915. Ulko-ovet ovat massiiviset yläosastaan pyöreät puiset lasiikkunalliset ovet. Ovilla on lintuaiheiset kaiverukset. Ulko-ovia reunustaa pyöreät pikkuruutuiset ikkunat ja ovien päällä on pyöreä betonirakenteinen katos, jonka alaosassa on neliönmuotoiset kaiverukset.

Takapihan puoleisen julkisivun keskelle sijoittuu mahtipontinen terassi. Terassille johtavat graniittiportaat. Terassia reunustaa kookkaat graniittipilarit ja -kaiteet. Terassin katto toimii yläkeran parvekkeena. Terassin alakatto on verhoiltu levyillä ja katossa on nykyaikaiset yksinkertaiset mustat kattovalaisimet.

Vasemmalla on pääsisäänkäynti ja oikealla pihan puoleinen oleskeluterassi.

Pääsisäänkäynnin yksityiskohtia.

Ulko-ovet vasemmalta oikealle: Etupihan sivusisäänkäynti, pääsisäänkäynti, länsipään kellarin sisäänkäynti ja itäpään kellarin sisäänkäynti.

Pääsisäänkäynnin ja takapihan terrassin lisäksi rakennuksessa on pienempiä ja vaatimattomampia sisäänkäyntejä. Etupihan puolella on itäisen porrashuoneen sisäänkäynti. Koristeellisessa vanhasa puuovessa on sen yläosassa pieniruutuiset ikkunat. Sisäänkäynti on reunustettu graniittikivellä. Rakennuksen kummastakin päädyssä on kulku kellaritiloihin. Lisäksi takajulkisivulla on kaksi kellarisisäänkäyntiä. Ulko-ovet ovat valkoiseksi maalatut. Itäpäädyssä on vanha koristeellinen ja ikkunallinen puuovi. Muut ovet ovat uudempiä ikkunattomia laakaovia.

Katto

Rakennuksen katto on monimuotoinen ja jyrkkä sekä päistä aumattu. Katemateriaalina on punatiili. Katto tuhoutui kokonaisuudessaan vuoden 1918 tulipalossa ja on uusittu tämän jälkeen. Eteläisellä julkisivulla sekä rakennuksen päädyissä on pieniä puolikaaren muotoisia kattoikkunoi- ta. Takapihan puoleisella julkisivulla on erkkerien ja terrassin yläpuolella tiilipintaiset frontonit. Frontonien katto on kaareva ja katemateriaalina on ruskea pelti. Harjan korkeimmalla kohdalla on ruskealla pellillä vuoratut savupiiput.

Varusteet ja valaisimet

Ulko-ovien yläpuolella on pyöreät ja mustarunkoiset seinävalaisimet. Takajulkisivun frontoneissa on metalliset seinäkoristeet. Itäisellä julkisivulla on mustat ja metalliset paloportaat.

Rakennuksen sisäänkäyntien yläpuolella on mustat seinävalaisimet.

Kattorakenne.

Takajulkisivun frontonien metallikoristeet.

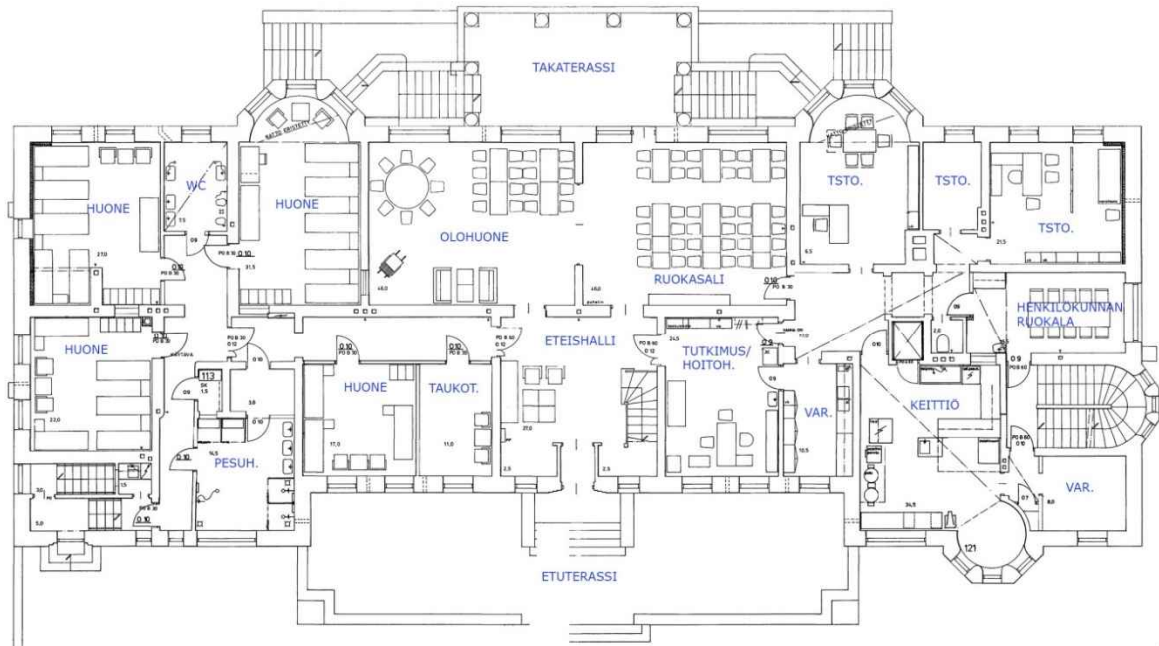

Itäjulkisivulla on paloportaat.

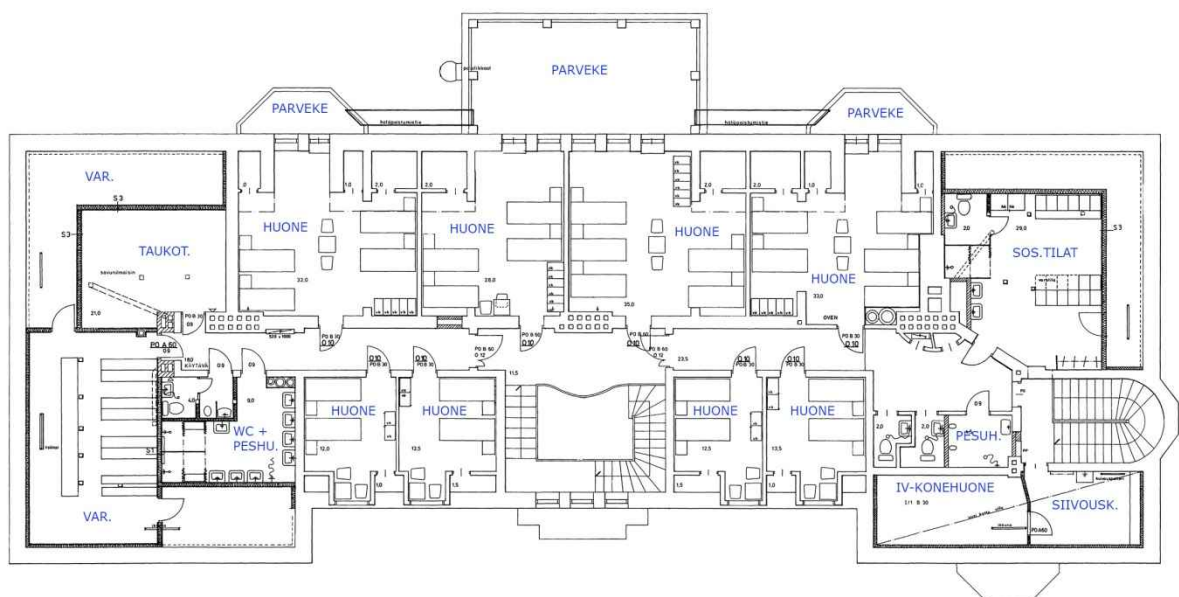
3.3.4 Sisätilat

Ensimmäisessä kerroksessa eteishallin yhteydessä sijaitsee yhdistetty ruokasali ja olohuone. Ruokasalista on kulku etelään ja takapihalle avautuvalle terassille. Kerroksen länsiosaan sijoittuvat keittiötilat ja toimistohuoneet ja itäosaan 4 asukashuonetta. Eteisaulasta on toiseen kerrokseen johtava pääporras. Päädyissä on kellarikerrokseen johtavat portaikit. Rakennuksessa ei ole hissiä. Toisessa kerroksessa on yhteensä 8 asukashuonetta, henkilökunnan sosiaalitilat sekä wc-, pesu- ja varastotiloja.

Väliovet ovat pääosin valkoisia uusittuja laakaovia. Ensimmäisen kerroksen länsiosassa on vanhoja, mahdollisesti vuoden 1917 tulipalon jälkeen uusittuja, puisia ja valkoiseksi maalattuja puuovia. Vetimet ovat kaikissa ovissa uusittuja. Ikkunat ovat pääosin vanhoja puuikkunoita. Lattiapintamateriaalina on pääosin vaalea muovimatto. Ensimmäisen kerroksen osassa huoneista katon rajassa on koristelista. Seinäpinnat ovat maalatut. Pääosin seinät ovat valkoiset tai vaalean ruskeat. Käytävillä on käytetty myös oranssia.

Ensimmäisen kerroksen pohjapiirros. (Tampereen tilakeskus)

Toisen kerroksen pohjapiirros. (Tampereen tilakeskus)

Vasemmalla on näkymä ruokasalista kohti olohuonetta ja oikealla etupihalle avautuva tutkimus/hoituhuone.

Mosaiikkibetoniportaita reunustaa punainen metallikaide, jossa on musta käsijohde. Vasemmalla on ensimmäisen kerroksen eteishalli ja oikealla rakennuksen länsiosan porrashuone.

Takapihan puoleisista asukashuoneista avautuvat näkymät järvelle. Vasemmanpuoleinen kuva on vuodelta 1963. (Museokeskus Vapriikki. Kuvaaja E. M. Staf)

Vasemmalla alakerran käytävätiloja ja keskellä yläkerran käytävätiloja. Oikealla on yläkerran asukashuone.

3.4 Johtola

3.4.1 Historia ja keskeiset muutosvaiheet

Johtola eli entinen Nygårdin päärakennus on valmistunut 1800-luvun loppupuolella. Vanhimmat valokuvat rakennuksesta ovat vuodelta 1898. Tarkka valmistumisvuosi ei ole tiedossa. Rakennus toimi Nygårdin kartanon päärakennuksena vuoteen 1914 asti, jolloin valmistui uusi punatiilinen päärakennus. Punatiilinen päärakennus kuitenkin tuhoutui vuoden 1918 sodassa siten, että Johtola otettiin uudelleen asuinkäyttöön.

Ryhmäkuva talon terassilla 24.6.1898. (Tampereen museot, kuvaaja Axel Tammelander)

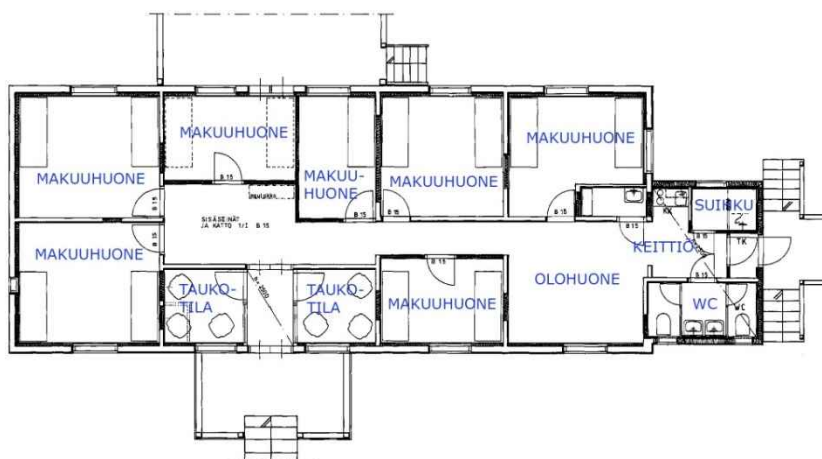

Nygårdin talo 1900–1914. (Tampereen museot)

Nygårdin talo ja sen pihapiiri 24.6.1898. (Tampereen museot, kuvaaja Axel Tammelander)

Tampereen tilakeskukselta löytyi rakennuksen muutospiirustus vuodelta 1993. Muutospiirustuksessa on rakennukseen esitetty merkittäviä väliseinämuutoksia sekä tilajakoja. Suunnitelmissa oli tehdä rakennukseen 7 makuuhuoneen, 2 taukhuoneen, olohuoneen ja keittiön käsittävä asunto. Muutospiirustuksen perusteella kaikki uunit olisi purettu ja suurin osa vanhoista oviaukoista poistettu käytöstä.

Suunniteltu uusi tilajako vuodelta 1993.

3.4.2 Ulkotilat

Yleishahmo

Rakennuksen ulkohahmo on selkeä suorakaiteen muotoinen, jossa on ulokkeina ovat pitkällä sivuilla avokuistit sekä länsipäädysässä umpikuisti. Edustaa tyyliltään klassismia.

Vasemmalla julkisivu pohjoiseen ja oikealla julkisivu länteen.

Vasemmalla julkisivu etelään ja oikealla julkisivu itään.

Sokkeli ja perustukset

Rakennuksen sokkeli on harmaata ja lohkontua graniittia. Takaterassi on perustettu betonipilareiden varaan.

Seinäpinnat

Rakennuksen julkisivut ovat vaaleanharmaaksi maalattua vaakaponttilautaa. Länsiosaan sijoittuvan siipiosan laudoitus on kapeampaa. Tummanpunaiseksi maalattu kerroslista kiertää rakennusta päärungon osalta ja yläosa ja päätykolmio on vuorattu vaakalaudalla.

Ikkunat

Eteläisellä ja pohjoisella julkisivulla on kummallakin viisi suorakaiteen muotoista suurta ikkunaa. 6-ruutuisten ikkunoiden puitteet ovat valkoiseksi maalatut ja vuorilaudat ovat punaiset. Punaiseksi maalattu otsalauta on korotettu ja segmettipinta on maalattu valkoiseksi. Itäisellä julkisivulla on ollut kaksi 6-ruutuista ikkunaa, joista toinen on peitetty kokonaan ja toinen on korvattu pienemmällä ikkunalla.

Johtolan ikkunat ovat pääosin 6-ruutuisia puuikkunoita (vasemmalla). Ikkunapuitteet ovat valkoiset ja ikkunalistat punaiset. Itäisellä julkisivulla toinen 6-ruutuistista ikkunoista on peitetty kokonaan ja toinen korvattu pienellä ikkunalla (keskellä). Ullakkokerroksessa on 7-ruutuiset ikkunat (oikealla).

Sisäänkäynnit ja ulko-ovet

Pääsisäänkäynti sijoittuu pohjoiselle julkisivulle ja eteläiselle julkisivulle sijoittuu takaterassi. Molempia sisäänkäyntejä kattaa myöhemmin toteutettu lapekattoinen kuisti, joka jatkuu päärungon lappeen räystäään alta samassa kulmassa. Läntisellä julkisivulla on keittiön sisäänkäynti. Sisäänkäynnin yhteydessä ei ole katosta. Ulko-ovet ovat vanhoja harmaaksi maalattuja puuovia.

Johtolan sisäänkäynnit: vasemmalla pääsisäänkäynti, keskellä takaterassi ja oikealla keittiön sisäänkäynti.

Ulko-ovet ovat vanhoja harmaaksi maalattuja puuovia. Vasemmalla pääsisäänkäynti, keskellä takaterassin sisäänkäynti ja oikealla keittiön sisäänkäynti.

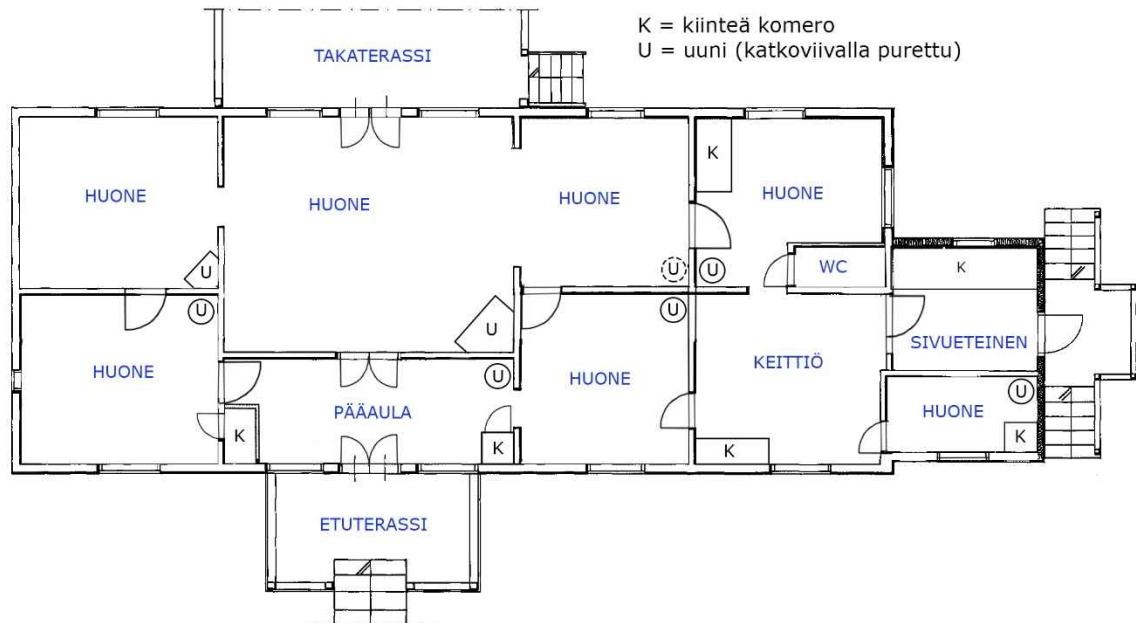
Katto

Harjakaton ja lapekattoisten sisäänkäyntikatosten katemateriaalina on punatiili. Katolla on kolme punaisella pellillä vuorattua savupiippua. Piippujen välillä on puiset kattotikkaat. 1900-luvun alun valokuvissa katemateriaalina on ollut saumapelti.

3.4.3 Sisätilat

Etuterassilta saavutaan pitkään ja kapeaan pääaulaan. Johtolassa on yhteensä 6 neliön muotoista huonetta sekä keittiö. Keittiön yhteydessä on pikkuhuone. Rakennuksen länsiosasta on toinen sisäänkäynti. Keittiön ja sen eteläpuoleisen huoneen väliin on rakennettu wc.

Hirsiseinät on pääosin levytetty ja tapetoitu. Pääaulan itäpuoleisessa huoneessa on panelointi. Suurimmassa huoneessa hirsirakenne on näkyvässä. Sivuteisessä on vanha ruskeaksi maalattu lautalattia. Muutoin lattiat on päällystetty muovimatolla. Sisäkatto on verhoiltu valkoisella neliönmuotoisella levyllä. Keittiössä ja sen viereisessä huoneessa on valkoinen paneeli. Väliovet ovat valkoiseksi maalattuja vanhoja puisia peiliovia. Osassa huoneista on kiinteät seinäkomerot. Jalaka-, katto- ja ovillistat ovat valkoisia ja leveitä uritettuja puulistoja. Kussakin huoneessa on oma uuni. Keittiöstä ja yhdestä huoneesta on uunit purettu. Suurimmassa huoneessa on suuri kiviuuni. Suurimman huoneen itäpuoleisessa huoneessa on sininen kaakeliuuni. Muut uunit ovat pönttöuuneja.

Rakennuksen pohjapiirros. (Tampereen tilakeskus)

Vasemmalla pääaula ja oikealla suurin huoneista.

Kussakin huoneessa on oma uuni.

Keittiön yhteydessä on pikkuhuone (oikealla), jossa on oma tulisija.

Suurimmassa huoneessa on suuri kiviuuni. Suurimman huoneen itäpuoleisessa huoneessa on sininen kaakeliuuni. Muut uunit ovat pönttöuuneja.

3.5 Tupala

3.5.1 Historia ja keskeiset muutosvaiheet

Tupalan asuinrakennuksen valmistumisvuodesta tai alkuperäisestä käyttötarkoituksesta ei ole tarkkaa tietoa. Ulkoasun perusteella rakennus on valmistunut 1800-1900-lukujen vaihteessa.

3.5.2 Ulkotilat

Yleishahmo

Rakennus on ulkomuodoltaan pitkä ja melko syvärunkoinen. Rakennuksen kaakkoiskulmassa on poikkipääty. Pitkää koillisjulkisivua jakaa poikkipäädyn ja sen kulmaan sijoittuvan avokuistin lisäksi toinen katettu sisäänkäynti. Rakennuksessa on jugend-henkeä kulmaan sijoittuvassa kuis-tissa, ikkunoiden mittasuhteissa, vuorilaudoissa ja kattokonsoleissa.

Tupalan julkisivut

Sokkeli ja perustukset

Rakennus on perustettu luonnonkivipilareiden varaan. Pilareiden väliset osat on peitetty harmaaksi maalatulla pystysuuntaisella laudoituksella.

Seinäpinnat

Julkisivumateriaalina on vaakasuuntainen vaalean vihertäväksi maalattu ponttilaudoitus. Ullakko-kerroksen ja räystäiden alaosien osalta laudoitus on kapeampi ja pystysuuntainen.

Ikkunat

Rakennuksen vanhat puuikkunat ovat 3-jakoiset, joissa yläosissa on pienet ruudut. Ikkunapuitteet ovat valkoiseksi maalatut. Vuorilaudat ovat koristeelliset. Ullakkokerroksessa on kolmiruutuiset ikkunat.

Rakennuksessa on koristeelliset vanhat puuikkunat.

Sisäänkäynnit ja ulko-ovet

Itäisellä julkisivulla on kaksi sisäänkäyntikatosta. Toinen katoksista on sisäänvedetty ja toisessa on lapekatto. Kuistien valkoiset puupilarit ja kaiteet ovat koristeelliset. Pohjosella julkisivulla on harjakattoinen sisäänkäynti. Ulko-ovet ovat uusitut.

Vasemmassa on pohjoisen julkisivun sisäänkäynti ja oikealla on itäisen julkisivun sisäänkäynnit.

Ulko-ovet ovat uusitut.

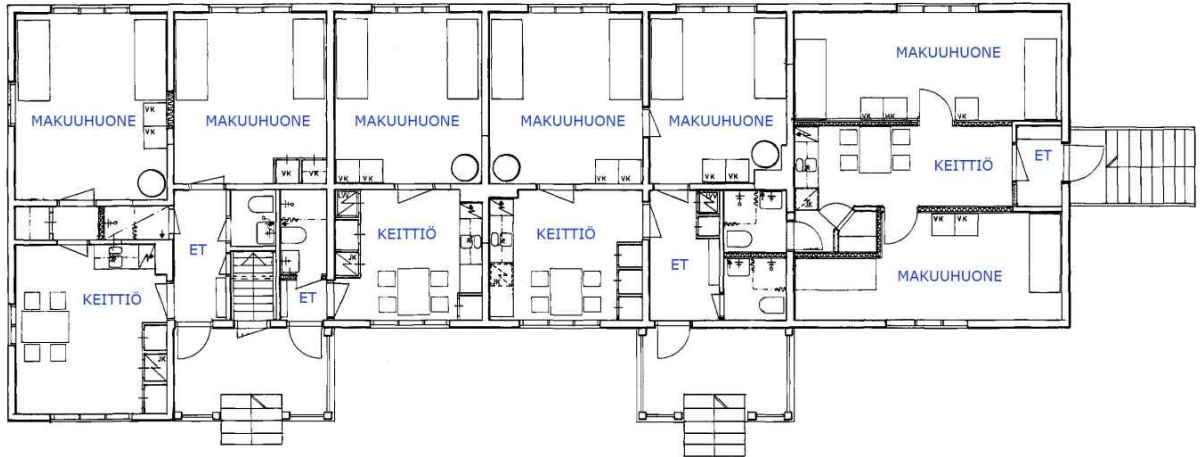
Katto

Harjakaton katemateriaalina on punatiili. Kattopiiput on vuorattu punaisella pellillä. Katolla on metalliset lumiesteet. Räystäskourut ovat punaiset ja syöksytorvet valkoiset.

3.5.3 Sisätilat

Rakennuksessa on kolme neljän hengen soluasuntoa ja yksi kahden hengen soluasunto. Makuuhuoneita on seitsemän ja keittiöitä neljä. Sisäänkäyntejä on kolme. Etupihan puoleisella julkisivulla on kolme sisäänkäyntiä ja pohjoisella julkisivulla yksi sisäänkäynti.

Tampereen tilakeskukselta löytyy rakennuksen pohjapiirros vuodelta 1993. Sisätilat on todennäköisesti saneerattu tuolloin. Yleisilmeeltään tilat ovat väriltään vaaleat. Lattioissa on vaalea muovimatto. Seinäpinnat on maalattu valkoisiksi. Osa väliovista on vanhoja puisia peiliovia, osa uudempia laakaovia ja osa ovista on poistettu. Keittiöissä ja makuuhuoneissa on vanhoja kiinteitä seinäkaappeja. Keittiöissä on samanlaiset valkoiset kaapistot ja valkoiset kaakeloinnit. Neljässä makuuhuoneessa on vanha pönttöuuni.

Tupalan pohjapiirros. (Tampereen tilakeskus)

Kaikkissa keittiöissä on samanlaiset kaapistot.

Vasemmalla eteistila, keskellä makuuhuoneen pönttöuuni ja oikealla makuuhuone.

3.6 Muut rakennukset

3.6.1 Aitta

Hirsirakenteinen ja kaksikerroksinen ulkorakennus on tiettävästi valmistunut 1800-1900-lukujen vaihteessa. Rakennus on perustettu luonnonkivipilareiden varaan. Kaksikerroksisen ja punaiseksi maalatun aitan nurkka- ja vuorilaudat ovat valkoiseksi maalatut. Ikkunat ovat moniruutuisia ja jugend-tyylisiä. Harjakaton katemateriaalina on punatiili. Tien puoleisella julkisivulla on moniruutuiset ikkunat ja pihan puoleisella julkisivulla sisäänkäynnit sekä ala- että yläkertaan.

Aitta.

3.6.2 Polkupyöräsuoja

Hirsirakenteinen ulkorakennus on tiettävästi valmistunut 1800-1900-lukujen vaihteessa. Polkupyöräsuoja sijoittuu vanhan tien varrelle. Pieni ja pohjakaavaltaan neliön muotoinen hirsirakennus on punaiseksi maalattu. Eteläisellä julkisivulla on neliruutuinen ikkuna. Ikkunapuitteet, vuorija nurkkalaudat ovat valkoiseksi maalatut. Harjakaton punatiilet ovat sammaloituneet. Rakennus on perustettu luonnonkivien varaan. Rakennuksen alkuperäisestä käyttötarkoituksesta ei ole tietoa.

Polkupyöräsuoja.

3.6.3 Navetta

Navetta on valmistunut karttatarkastelun perusteella ennen vuotta 1958. Suorakaiteen muotoinen matala navetta on rakennettu harmaista lohkoituista luonnonkivistä. Rakennuksen takaosa ja päätykolmio ovat punaiseksi maalattua lomalaudoitusta. Pääsisäänkäynti sijoittuu rakennuksen eteläosaan ja pohjoisosaan sijoittuu silta parvelle. Öljysäiliöhuoneen ikkunat on muurattu umpeen.

Vasemmalla navetan eteläjulkisivu ja oikealla takajulkisivu.

Entisen navetan sisätilat on kunnostettu askartelu- ja työhuoneiksi. Muutostyöstä löytyy Tampereen tilakeskukselta muutospirustukset vuodelta 1977. Mahdollisesti samassa yhteydessä rakennuksen pohjoisosaa laajennettiin ja kattoa loivennettiin. Alkuperäiset lantakourut ja ruokintapöytä on purettu. Alkuperäiset pystypilarit ovat säilyneet. Rakennuksen eteläosaan on tehty eteisen yhteyteen wc-tilat. Keskiosassa on iso askarteluhuone ja tätä pienemmät puutyöhuone ja ompelu- ja verhoiluhuoneet. Pohjoisosassa on maalaushuone sekä koneiden huolto. Koneiden huoltotilasta on ajoyhteys takapihalle. Suorakaiteen muotoisen navetan länsipuolella on entinen lantala, joka on varastotilana.

Askarteluhuoneessa ja työtiloissa näkyy alkuperäisiä pystypilareita.

3.6.4 Suojala

Ulkorakennus on ulkoasun perusteella valmistunut 1900-luvun alussa. Rakennuksen alkuperäisestä käyttötarkoituksesta ei ole tietoa. Kaksikerroksinen varistorakennus sijoittuu navetan eteläpuolelle. Julkisivumateriaalina on punaiseksi maalattu pystyaukko. Moniruutuisten ikkunoiden ikkunapuitteet sekä nurkkalaudat ovat valkoiset. Päätymuotoihin sijoittuu yläosastaan kolmiomuotoiset ikkunat. Harjakaton katemateriaalina on harmaa aaltopelti. Rakennuksen itäisellä julkisivulla on puusilta rakennuksen parvelle. Sekä eteläiselle että pohjoiselle julkisivulla on kahdet pariovet. Parven pariovet ovat rakennuksen muita parioivia koristeellisempia.

Suojala.

3.6.5 Metsäkellari

Autotallin luoteispuolelle sijoittuva punatiilirakenteinen metsäkellari on ulkoasun perusteella valmistunut 1800-luvun lopulla. Kellarin ympärillä kasvaa tiheää pusikkoa ja rakennuksen päälle on kaatunut puu. Sisäänkäynti on rakennuksen pohjoispäädystä. Eteläisen julkisivun lomalaudoitettussa päätymuotoisessa on luukku kellariin. Kellaria on korotettu kattotasosta soraharkoilla. Harjakaton katemateriaalina on harmaa aaltopelti.

Metsäkellarin ympärillä kasvaa tiheää pusikkoa ja rakennuksen päälle on kaatunut puu.

3.6.6 Perunakellari

Päärakennuksen lounaispuolella on punatiilinen vanha perunakellari. Kellarin katto on puolikaaren muotoinen ja kellarin ulko-ovi on uusittu. Kellari on kasvillisuuden verhoama.

Perunakellari.

3.6.7 Paja

Klassistisen ulkoasun perusteella paja on valmistunut 1920-luvulla. Punatiilinen paja sijoittuu Karjulantien toiselle puolelle. Harjakaton katemateriaalina on vihreä saumapelti. Pohjoisella julkisivulla on harmaantuneet kaksilehtiset puuovet, joissa on 1920-luvulle tyypillinen vinolaudoitus. Tien puolella ja eteläisen julkisivun puolella on puuvelliset sisäänkäynnit. Eteläisen sisäänkäynnin yläpuolella päätykolmiossa on pieni luukku.

Paja.

3.6.8 Puuvaja

Lautarakenteinen puuvaja sijoittuu Karjulantien toiselle puolelle. Rakennus on jäänyt kasvillisuuden peittoon, eikä sitä juurikaan näy tielle. Puuvajan julkisivumateriaalina on harmaantunut pystylauta, joka itäisen julkisivun perusteella on ollut joskus punaiseksi maalattu. Loiva pulpettikatto on aaltopeltiä. Eteläiselle julkisivulle sijoittuu suuri puuovi. Pohjoiselta julkisivulta rakennus on osittain avoin. Karttatarkastelun perusteella rakennus on valmistunut ennen vuotta 1958.

Puuvaja.

3.6.9 Rantasauna

Rantasauna on valmistunut 1950-60-lukujen vaihteessa. Karttatarkastelun perusteella vielä 1950-luvun lopulla nykyisen rantasaunan edustalla oli vedenrajassa kiinni oleva ulkorakennus sekä massiivinen laituri. Vuosien 1984 ja 1992 peruskartoilla rantasaunan pohjoispuolella on sijainnut nykyisen saunan kokoinen ulkorakennus. Rantasaunan itäpuolelle sijoittuu punaiseksi maalattu ja lautaverhoiltu pieni puuvarasto. Rannassa on tiilistä rakennettu pieni grilli ja vaatimaton laudoista rakennettu pieni laituri, jonka kaiteena toimivat puunoksat.

Suorakaiteen muotoisen rantasaunan julkisivumateriaalina on punaiseksi maalattu vaakalaudoitus. Sokkeli on maalaamatonta betonia. Loivan harjakaton katemateriaalina on musta pelti. Eteläiselle julkisivulle sijoittuu saunan ja oleskelutilan sisäänkäynti. Saunatilan ikkunat sijoittuvat katonrajaan. Oleskelutilasta avautuu lattiasta kattoon ulottuvat suuret ikkunat avautuvat järvelle päin. Rakennuksen edustalla on kapea kaiteeton terassi, jota suojaa katon pitkä lipppu. Ikkunapuitteet ovat valkoiset. Nurkkalautoja ei ole.

Rantasauna kesällä 1963 (Tampereen museot, kuvaaja E.M. Staf) ja syksyllä 2017.

3.6.10 Pihasauna

Pihasauna on valmistunut tietyvästi 1980-luvun lopulla. Tampereen tilakeskukselta löytyy saunan rakennuspiirustukset vuodelta 1986. Rakennus näkyy jo vuoden 1984 peruskartalla.

Rakennuksen julkisivumateriaalina on pystysuuntainen ja punaiseksi maalattu lomalaudoitus. Harjakaton katemateriaalina on musta huopa. Eteläisellä julkisivulla kattolapteen alla on terassi, jonka yhteydessä on luiska. Ikkunat ovat neliruutuiset. Sokkeli on betonia. Saunassa on kaksi löyly-, pesu- ja pukuhuonetta, wc sekä tuulikaappi.

Pihasauna.

3.6.11 Autotalli

Karttatarkastelun perusteella rakennus on valmistunut ennen vuotta 1958. Autotallin perustus on harmaata ja lohkottua luonnonkiveä. Julkisivumateriaalina on vaalean keltainen pystypeiterimointus. Eteläiseltä julkisivulta maalipinta on harmaantunut. Suorakaiteen muotoisen rakennuksen eteläisellä julkisivulla on kaksi myöhemmin asennettua peltiliukuovea. Pohjoisella julkisivulla on pariovelliset sisäänkäynnit. Matalat kolmiruutuiset ikkunat sijoittuvat välittömästi kattolapteen alapuolelle. Itäisellä päätykolmiolla on pyöreä ikkuna. Harjakaton katemateriaalina on sammaloitunut punatiili.

Vasemmalla autotallin eteläjulkisivu ja oikealla pohjoisjulkisivu.

3.6.12 Pumppukoppi

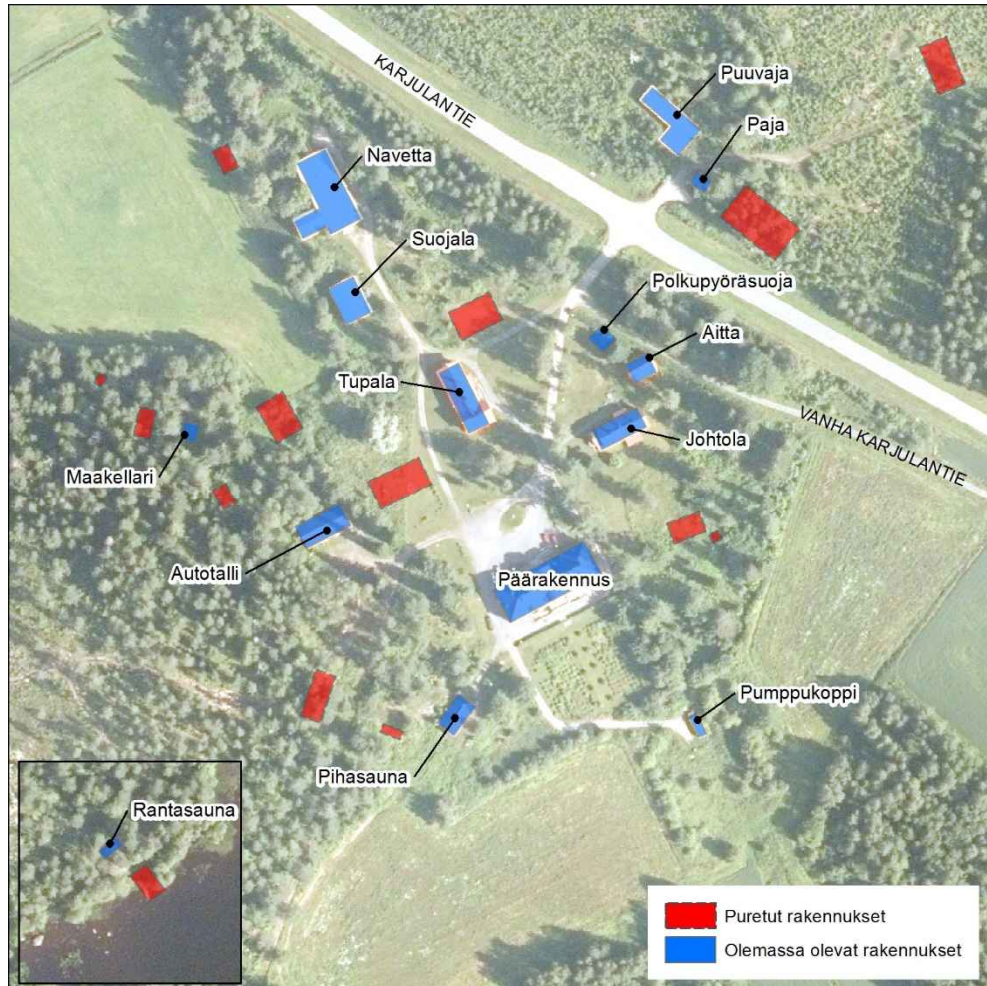
Pumppukoppi sijaitsee omenatarhan itäosassa. Karttatarkastelun perusteella rakennus on valmistunut ennen vuotta 1984. Pumppukopin sokkeli on betonia ja julkisivut vihreää aaltopeltiä. Pumppukopin pohjoispuolella on lautarakenteinen ja vihreäksi maalattu pieni varasto.

Pumppukoppi.

3.7 Puretut ja kadonneet rakennukset

Vanhojen karttojen perusteella Palhoniemen pihapiiriin on kuulunut nykyistä enemmän rakennuksia. Rakennukset ovat sijainneet ympäri pihapiiriä ja niiden koko on vaihdellut. Maastokatselmuksen aikana tehtiin havaintoja vanhoista perustuksista pajan eteläpuolella, pihasaunan länsipuolella sekä muutamista kuopista metsäkellarin itäpuolella. Muista rakennuksista ei maastokäynnin aikana tehty havaintoja.

Palhoniemen rakennuskanta.

Karttatarkastelun perusteella Tupalan pohjoispuolella on vielä 1950-luvun lopulla sijainnut asuinrakennus. Rakennus näkyy vielä vuoden 1992 peruskartalla.

Karjulantien toisella puolella pajan eteläpuolella on ollut suuri noin navetan kokoinen ulkorakennus. Rakennuksen graniittiset pilarit ovat edelleen nähtävissä maastossa. Pajalta itään on kulunut polku, jonka päässä on ollut toinen ulkorakennus. Kumpaakaan ulkorakennusta ei näy enää vuoden 1984 peruskartalla.

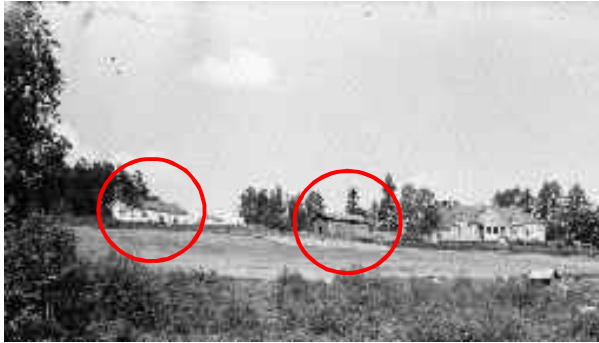

Pajan eteläpuolelle sijoittuneen rakennuksen jäänteet näkyvät osittain myös Karjulantiellä kulkeville.

Nykyisen piharakennuksen itäpuolella on ollut kaksi ulkorakennusta, joiden jäänteet ovat edelleen nähtävissä maastossa. Lähimpänä pihasaunaa olleen ulkorakennuksen jäänteet ovat jäämässä kasvillisuuden peittoon. Metsänpuoleisesta rakennuksesta jäänteet ovat vielä selkeästi nähtävissä.

Autotallin itä- ja pohjoispuolella on ollut kaksi suurta ulkorakennusta. Pohjoisempi rakennuksista näkyy vielä vuoden 1984 peruskartalla.

Kuvassa oikealla ympyröitynä näkyy nykyisen pihasaunan paikalla ollut ulkorakennus sekä sen länsipuolella ollut rakennus. Kuva on vuodelta 1963. (Tampereen museot)

Saunarakennuksen länsipuolelle metsään sijoittuneen rakennuksen jäänteet ovat vielä selkeästi näkyvissä maastossa.

Maakellarin länsipuolella on useita kuoppia. Kuopat näkyvät myös vanhoilla kartoilla.

3.8 Arvot

3.8.1 Arviointikriteerit ja säilyneisyys

Arvoa määriteltäessä on tarkasteltu taajamakuvalaisia, historiallisia ja rakennushistoriallisia arvoja säilyneisyyden, harvinaisuuden, tyypillisyyden, kerroksellisuuden ja kertovuuden näkökulmasta. Taajamakuvalaisia arvoja arvioitaessa on huomioitu alueen ja rakennusten merkitys taajamarakenteessa ja -näkymissä. Historiallisiin arvoihin sisältyvät yhteiskunnalliset ilmiöt ja käyttö. Rakennushistoriallisiin arvoihin sisältyvät arkkitehtoniset arvot, sisätilat, yksityiskohdat, rakentamistapa ja materiaalit.

Säilyneisyys perustuu syksyn 2017 maastokäynnin yhteydessä suoritettuun rakennusten ulkopuolisiin arviointeihin ja sisätiloissa suoritettuihin katselmuksiin. Säilyneisyyttä on arvioitu seuraavin kriteerein:

Hyvin säilynyt

- ✓ käyttö on alkuperäinen
- ✓ tilajako on säilynyt
- ✓ julkisivumateriaalit ovat alkuperäiset tai alkuperäisen kaltaisia
- ✓ alkuperäiset yksityiskohdat hyvin säilyneitä
- ✓ ovet ja ikkunat ovat alkuperäiset
- ✓ rakennuksessa on ajallista kerroksellisuutta

Kohtalaisesti säilynyt

- ✓ käyttötarkoitus on muuttunut
- ✓ rakennusta on osittain muutettu, mutta sen perushahmo on säilynyt
- ✓ julkisivumateriaalit ovat alkuperäiset tai alkuperäisen kaltaisia
- ✓ alkuperäisiä detaljeja on osittain muutettu
- ✓ oviin ja ikkunoihin on tehty muutoksia, mutta uudet ovat lähes alkuperäisen kaltaiset ja muutokset ovat luettavissa

Oleellisesti muuttunut

- ✓ rakennuksen käyttötarkoitus on muuttunut
- ✓ rakennusta on muutettu niin, ettei alkuperäistä tilannetta pysty hahmottamaan
- ✓ julkisivumateriaaleja on osittain tai kokonaan muutettu
- ✓ alkuperäisiä detaljeja on muutettu
- ✓ ovia ja ikkunoita on muutettu
- ✓ muutokset ovat kokonaisuuden luonnetta häiritseviä ja niitä on vaikea havaita

3.8.2 Palhoniemen päärakennus

Säilyneisyys

Rakennus on kokonaisuutena säilynyt hyvin. Ulkoarkkitehtuuriltaan se on säilynyt muutamista ikkunoiden peittämisistä huolimatta alkuperäisenä. Katto on uusittu vuoden 1918 tulipalon jäljiltä. Pääsisäänkäynnin yhteyteen on rakennettu 2000-luvulla pyörätuoliluiska, joka hallitsee julkisivua, mutta on tunnistettavissa uudeksi rakenteeksi. Rakennuksen sisätilat ja huonejako ovat rakennuksen käyttötarkoituksen vaihtuessa muuttuneet, kun vuonna 1930 rakennus remontoitiin koulukodiksi. Muutosten myötä sisustusta ja väliloivia on uusittu.

Rakennustaiteellinen arvo

Rakennuksella on suuri rakennustaiteellinen arvo. Vastaavanlaisia rakennuksia ei ole säilynyt Kurun alueella. Se on ainutlaatuinen käyttötarkoituksensa ja tyylihistoriallisten piirteidensä ansiosta. Rakennuksessa on esteettisesti harkittuja yksityiskohtia ja laadukas toteutus.

Historiallinen arvo

Rakennuksella on merkitystä komeasta kartanorakentamisesta ja kunnallisesta sosiaalihuollosta kertovana esimerkkinä.

Maisemallinen arvo

Kartanon päärakennuksen maisemallinen merkitys on erittäin suuri osana Palhoniemen kartanoaluetta.

Suosituks

Rakennuksen säilyminen turvataan asemakaavoituksella. Alkuperäisten rakennusosien säilymistä edistetään. Muutos- ja korjausrakentamisessa säilytetään rakennuksen kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ominaispiirteet. Palauttavat korjaukset ovat mahdollisia.

Vasemmallalla kartano vuonna 1918 ja oikealla 2017.

3.8.3 Johtola

Säilyneisyys

Rakennus on kokonaisuutena säilynyt melko hyvin. Sisäänkäynnit on katettu ja pääsisäänkäynnin yhteyteen on rakennettu pyörätuoliluiska. Itäjulkisivun toinen ikkunoista on poistettu käytöstä ja toinen korvattu edellistä pienemmällä ikkunalla. Sisätiloissa on tehty pieniä väliseinämuitoksia ja pintamateriaaleja on uusittu. Vanhoja puuvia sekä uuneja on vielä jäljellä. Yhdessä huoneessa hirsipinta on kaivettu esille.

Rakennustaiteellinen arvo

Rakennuksella on rakennustaiteellista arvoa. Se on edustava esimerkki rakentamisaikansa tyylistä ja siitä ilmenee alkuperäinen arkkitehtuuri ja käyttötarkoitus.

Historiallinen arvo

Rakennuksella on merkitystä Pälhoniemen kartanon ensimmäisenä päärakennuksena sen kartanon kehittymisestä sekä kunnallisesta sosiaalihuollosta kertovana esimerkkinä.

Maisemallinen arvo

Johtolan maisemallinen merkitys on suuri osana Pälhoniemen kartanoaluetta.

Suosituks

Rakennuksen säilyminen turvataan asemakaavoituksella osana kartanoympäristöä. Muutos- ja korjaussuunnittelussa säilytetään rakennuksen kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ominaispiirteet. Palauttavat korjaukset ovat mahdollisia.

Johtolan sisäänkäynnit on katettu 1900-luvun alun ulkoasuun verrattuna.

3.8.4 Tupala

Säilyneisyys

Rakennuksen säilyneisyys on vaikeasti arvioitavissa, sillä vanhoja valokuvia tai piirustuksia ei ollut käytettävissä. Näyttää siltä, että ulkoasun rakennusosia on uusittu runsaasti. Sisätiloissa viimeisin saneeraus on tiettävästi toteutettu 1990-luvun alussa. Huonejakoa on muutettu ja pintamateriaalit on uusittu. Rakennuksessa on jäljellä muutama vanha pönttöuuni, vanhoja puuovia sekä kiinteitä seinäkaappeja.

Rakennustaiteellinen arvot

Rakennuksella on rakennustaiteellista arvoa. Se on edustava esimerkki rakennusaikansa rakentamistavasta.

Historialliset arvot

Rakennuksen valmistumisvuodesta tai alkuperäisestä käyttötarkoituksesta ei ole tietoa. Kartanon tilat muutettiin vuonna 1930 koulukodin käyttöön.

Maisemalliset arvo

Tupalan maisemallinen merkitys on erittäin suuri osana Palhoniemen kartanoaluetta.

Suosituks

Rakennuksen säilyminen turvataan asemakaavoituksella osana kartanoympäristöä. Muutos- ja korjaussuunnittelussa säilytetään rakennuksen kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ominaispiirteet. Palauttavat korjaukset ovat mahdollisia.

3.8.5 Aitta

Säilyneisyys

Rakennus on ulkoasultaan hyvin säilynyt. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennuksella on kulttuurihistoriallista arvoa osana kartanon pihapiiriä ja se edustaa kartanon vanhinta rakennuskantaa. Säilyneenä 1800-1900-lukujen vaiheen aittana rakennus on harvinaisen. Se ilmentää omalle ajalleen tyypillistä suomalaista hirsirakentamisen perinnettä.

Suosituks

Rakennuksen säilyminen turvataan asemakaavoituksella osana kartanoympäristöä. Muutos- ja korjaussuunnittelussa säilytetään rakennuksen kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ominaispiirteet.

Johtola

Aitta

3.8.6 Polkupyöräsuoja

Säilyneisyys

Rakennus on hyvin säilynyt. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennuksella on kulttuurihistoriallista arvoa osana kartanon pihapiiriä ja se edustaa kartanon vanhinta rakennuskantaa. Säilyneenä 1800-1900-lukujen vaiheen aittana rakennus on harvinaisen. Se ilmentää omalle ajalleen tyypillistä suomalaista hirsirakentamisen perinnettä. Rakennuksen alkuperäistä käyttötarkoitusta ei tiedetä.

Suosituks

Asemakaavalla edistetään rakennuksen säilymistä ja kunnostamista osana kartanoympäristöä alkuperäisen rakennustavan mukaisesti.

3.8.7 Navetta

Säilyneisyys

Rakennus on kokonaisuutena muuttunut merkittävästi. Navetta on tietävästi muutettu ja kunnostettu 1970-luvulla askartelu- ja työhuoneiksi. Myös kattoa on loivennettu ja madallettu. Ulkoasun ja sisätilojen osalta rakennuksen ominaispiirteet ovat kadonneet.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennuksen sijainti osana kartanon talouspihaa on merkityksellinen. Lisäksi rakennus on ollut selkeä maamerkki kartanoa lähestyessä Karjulantieltä pohjoisesta.

Suosituks

Navetta on korvattavissa kartanon pihan mittakaavaan ja rakennusperintöön sovitetulla rakentamisella.

3.8.8 Suojala

Säilyneisyys

Rakennus on ulkoasultaan säilynyt hyvin. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Suojala on valmistunut 1900-luvun alkupuolella ja on navetan kanssa osa kartanon talouspihaa.

Suosituks

Asemakaavalla edistetään rakennuksen säilymistä ja kunnostamista osana kartanoympäristöä alkuperäisen rakennustavan mukaisesti.

Polkupyöräsuoja

Navetta

Suojala

3.8.9 Metsäkellari

Säilyneisyys

Metsäkellari on säilyttänyt alkuperäisen asunsa kohtalaisesti. Rakennuksen kattoa on korotettu ja se on katettu pellillä. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Metsäkellari sijaitsee kartanon pihapiirin ulkopuolelle ja sen ympärillä kasvaa tiheää puustoa. Maisemallisesti rakennuksella ei ole erityisiä arvoja. Rakennuksen historiasta ei ole tarkkaa tietoa.

Suosituks

Asemakaavalla edistetään rakennuksen säilymistä ja kunnostamista osana vanhaa kartanoympäristöä alkuperäisen rakennustavan mukaisesti. Korjaus- tai uudisrakentaminen sovitetaan osaksi kartanoympäristöä mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan.

3.8.10 Perunakellari

Säilyneisyys

Kellarin ulko-ovi on uusittu. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennus on osa kartanon pihapiiriä. Maisemallisesti kellarilla ei ole erityisiä arvoja.

Suosituks

Rakennus on korvattavissa kartanon pihan mittakaavaan ja rakennusperintöön sovitetulla rakentamisella.

3.8.11 Paja

Säilyneisyys

Rakennus on hyvin säilynyt. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennus on hyvin säilyttänyt alkuperäisen ulkoasunsa.

Suosituks

Asemakaavalla edistetään rakennuksen säilymistä ja kunnostamista osana vanhaa kartanoympäristöä alkuperäisen rakennustavan mukaisesti. Korjaus- tai uudisrakentaminen sovitetaan osaksi kartanoympäristöä mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan.

Metsäkellari

Perunakellari

Paja

3.8.12 Puuvaja

Säilyneisyys

Rakennus on kohtalaisesti säilynyt.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennuksella ei rakennushistorian tai maiseman perusteella ole erityisiä arvoja.

Suosituks

Rakennus on korvattavissa kartanon pihan mittakaavaan ja rakennusperintöön sovitetulla rakentamisella.

3.8.13 Rantasauna

Säilyneisyys

Rantasauna on säilyttänyt julkisivujen osalta hyvin alkuperäiset piirteensä. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennus on aina toiminut saunana. Maisemallisesti rakennus jää muun kartanoympäristön ulkopuolelle.

Suosituks

Asemakaavalla edistetään rakennuksen säilymistä ja kunnostamista alkuperäisen rakennustavan mukaisesti.

3.8.14 Pihasauna

Säilyneisyys

Pihasauna on säilyttänyt julkisivujen osalta hyvin alkuperäiset piirteensä. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennus on rakennettu huoltokodin aikaan eikä kuulu kartanoajan rakennuksiin. Rakennuksella ei ole erityisiä rakennushistoriallisia, historiallisia tai maisemallisia arvoja.

Suosituks

Pihasauna on korvattavissa kartanon pihan mittakaavaan ja rakennusperintöön sovitetulla rakentamisella.

Puuvaja

Rantasauna

Pihasauna

3.8.15 Autotalli

Säilyneisyys

Autotallin julkisivut ovat säilyttäneet kohtalaisesti alkuperäiset piirteensä. Rakennuksen eteläjulkisivulle on asennettu suuret metalliset liukuovet. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennus on valmistunut karttatarkastelun perusteella ennen vuotta 1958. Tiettävästi rakennus on aina toiminut autotallina ja/tai varistorakennuksena. Rakennuksella ei rakennushistorian, historian tai maiseman perusteella ole erityisiä arvoja.

Suosituks

Autotalli on korvattavissa kartanon pihan mittakaavaan ja rakennusperintöön sovitetulla rakentamisella.

3.8.16 Pumppukoppi

Säilyneisyys

Pumppukopin julkisivut ovat säilyneet alkuperäisinä. Sisätiloja ei tutkittu.

Rakennustaiteellinen, historialliset ja maisemalliset arvot

Rakennuksella ei rakennushistorian, historian tai maiseman perusteella ole erityisiä arvoja.

Suosituks

Pumppukoppi on korvattavissa kartanon pihan mittakaavaan ja rakennusperintöön sovitetulla rakentamisella.

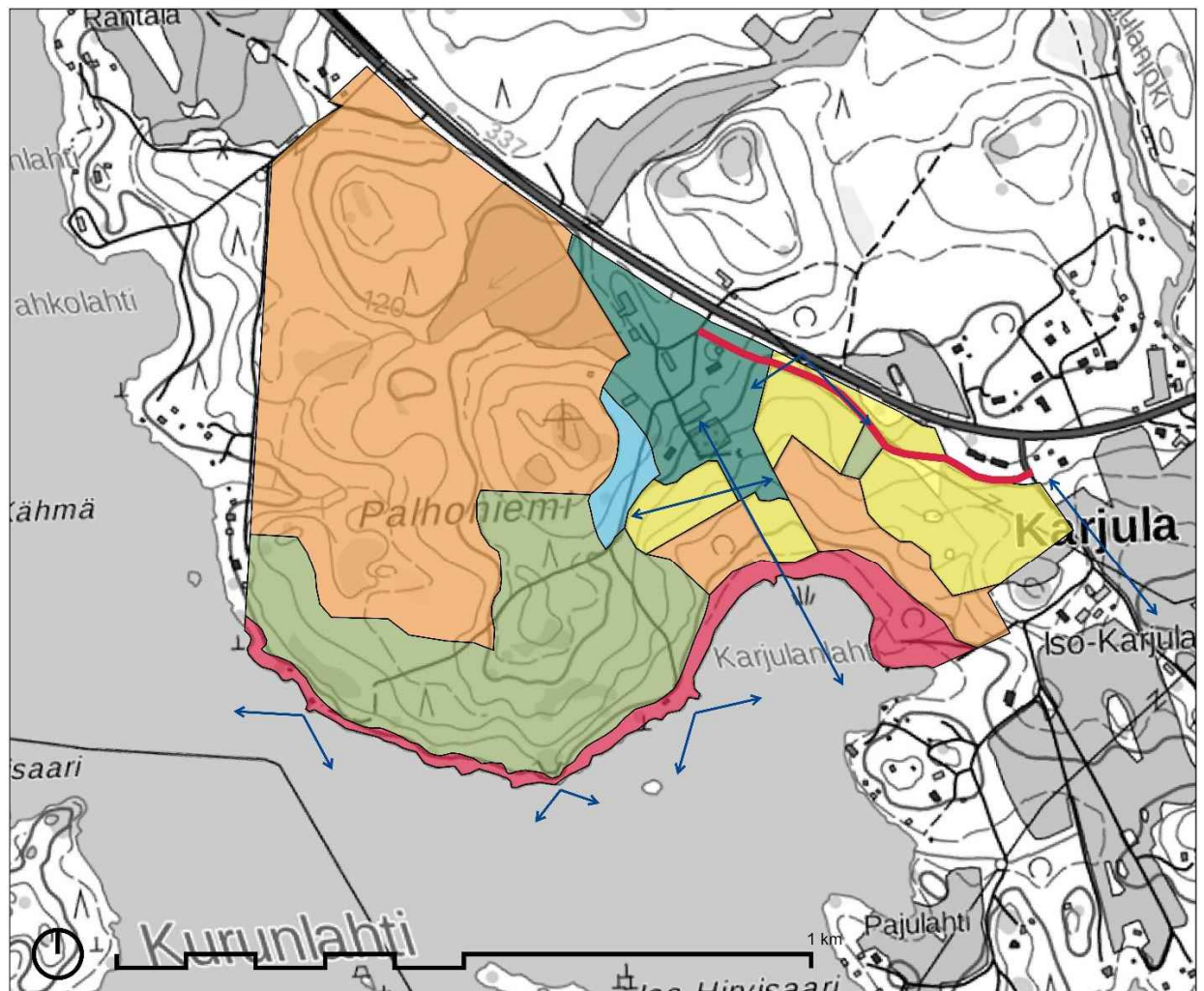
Autotalli

Pumppukoppi

4. JOHTOPÄÄTÖKSET

4.1 Maisematilan muutoskestävyys

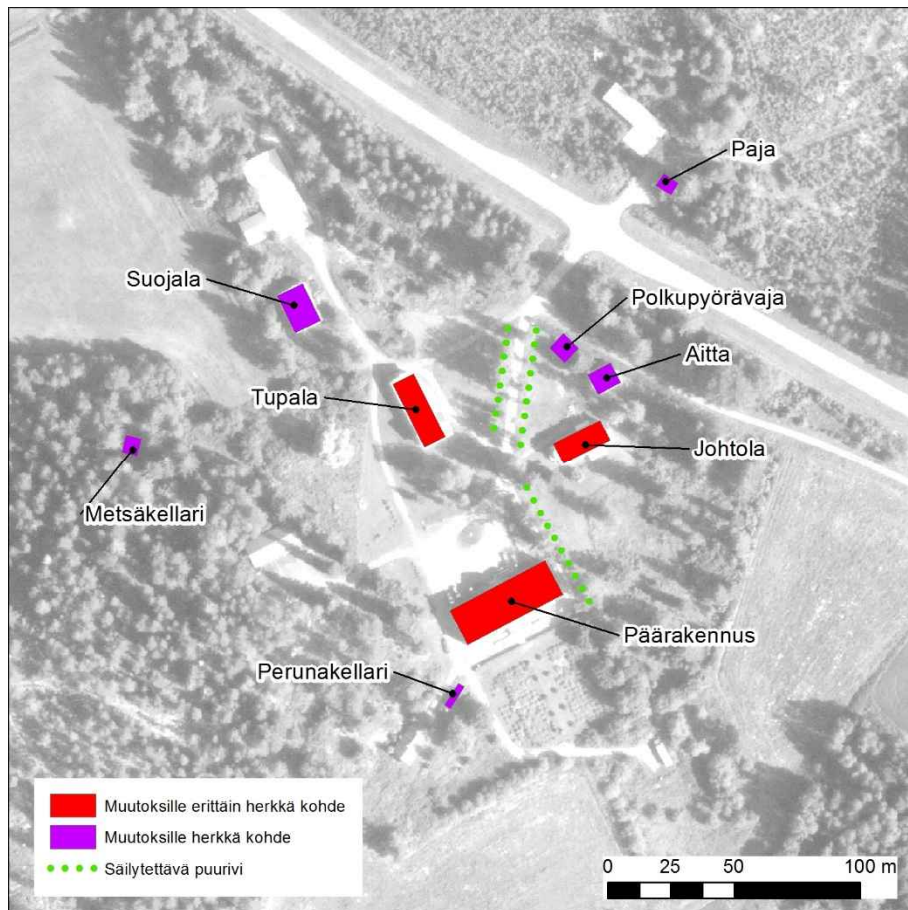
- Muutoksille erittäin herkkä alue
- Historiallisesti ja maisemallisesti erittäin herkkä viljelymaisema
- Maisemarakenteen ja pienilmaston kannalta rakentamiseen huonosti soveltuva alue
- Rakentamista kestävä alue
- Kartanoympäristöön soveltuvaa täydennysrakentamista kestävä alue
- Puistomaisena säilytettävä ja kartanoympäristön ehdoilla kehitettävä alue
- Historiallinen säilytettävä tie
- Säilytettävä näkymälinja

4.2 Rakennusperinnön arvot

Tämän selvityksen perusteella rakennuksista muutoksille erittäin herkkiä ovat päärakennus, Johtola sekä Tupala. Kulttuurihistoriallisten arvojen perusteella nämä rakennukset suositellaan suojeltaviksi.

Muutoksille herkkiä kohteita ovat aitta, polkupyöräsuoja, paja, Suojala, metsäkellari sekä perunakellari. Kulttuurihistoriallisten tai ympäristökokonaisuuden arvojen perusteella nämä rakennukset suositellaan säilytettäväksi.

Päärakennukselle johtava vanha puurivi on esitetty säilytettäväksi.

Rakennusperinnön arvot.

5. LÄHTEET

Arkistolähteet:

Tampereen tilakeskus: rakennuspiirustuksia

Painetut lähteet:

Kaikuja Hämeestä XII. Seppo Kuusisto ja Timo Sahi. 1969.

Vanhan Ruoveden historia III: 5□. Kurun historia 1867–1918. Erkki Laitinen. 1988.

Vanhan Ruoveden historia III: 5□. Kurun historia 1919–1985. Erkki Laitinen. 1992.

Painamattomat lähteet:

Tie koulukotiin – 154 pahantapaista lasta Tampereen lastensuojelussa vuosina 1921–1939. Historian pro gradu-tutkielma. Kaisa Aine. 2010. [saatavissa:
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/81680/gradu04376.pdf?sequence=1&isAllowed=y>]

Verkkolähteet:

Kansallisarkiston digitaaliarkisto: <http://digi.narc.fi/digi/search.ka>

Geologisen tutkimuskeskuksen Maankamara-karttapalvelu.:
<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Maanmittauslaitoksen avoimien aineistojen tiedostopalvelu:
<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

Maanmittauslaitoksen vanhat painetut kartat: <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Suomen arkistojen, kirjastojen ja museoiden aarteet. www.finna.fi

Tampereen museoiden ja pirkanmaalaisten paikallismuseoiden tietopalvelu Siiri:
<http://siiri.tampere.fi/public.do>

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY 2009:
http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx

Vastaanottaja
Tampereen kaupunki

Asiakirjatyyppi
Luontoselvitysraportti

Päivämäärä
5.10.2018

TAMPEREEN KAUPUNKI

PALHONIEMEN RANTA-ASEMAKAAVAN

LUONTOSELVITYS

YLÖJÄRVI, KURU

Tarkastus 08.10.2018
Laatija Heikki Holmén, Kaisa Mustajärvi
Tarkastaja Kaisa Mustajärvi
Hyväksyjä Ari Kilpi
Kuvaus Palhoniemen ranta-asemakaavan luontoselvitys

Viite 1510036505

SISÄLTÖ

1.	JOHDANTO	3
2.	SELVITYSALUE	3
3.	TUTKIMUSMENETELMÄT	4
3.1	Aiemmat selvitykset ja lähtötiedot	4
3.2	Maastoinventoinnit	4
3.3	Eliölajien uhanalaisuusluokitus	5
4.	KASVILLISUUS JA LUONTOTYYPI T	6
4.1	Yleiskuvaus	6
4.2	Huomionarvoiset kasvillisuuskuviot alueella	6
4.3	Johtopäätökset	13
5.	LIITO-ORAVA	14
5.1	Liito-oravan suojeluperusteet	14
5.2	Tulokset	14
5.3	Johtopäätökset	15
6.	LINNUSTO	16
6.1	Vuoden 2018 linnustokartoitus	16
6.2	Johtopäätökset	18
7.	VIITASAMMAKKO	18
7.1	Viitasammakon suojeluperusteet	18
7.2	Viitasammakkoselvityksen tulokset	19
7.3	Johtopäätökset	19
8.	LEPAKOT	19
8.1	Lepakoiden suojeluperusteet	19
8.2	Suomessa yleisimmät lepakkolajit	20
8.3	Lepakoiden kannalta arvokkaimmat alueet	20
8.4	Lepakkokartoituksen tulokset	21
8.5	Johtopäätökset	22
9.	JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET	23
10.	LÄHDELUETTELO	24

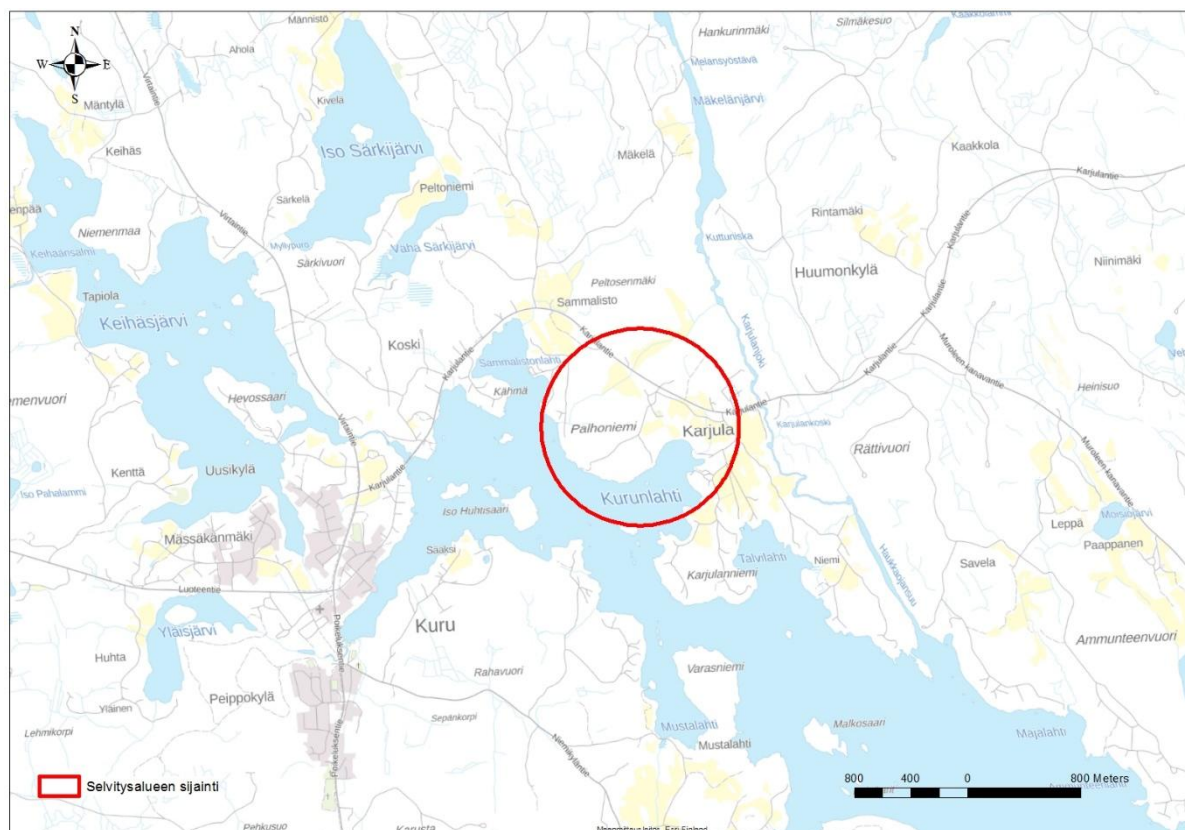
1. JOHDANTO

Ramboll Finland Oy on tehnyt Tampereen kaupungin toimeksiantona, Ylöjärven Kuruun sijoittuvalle kiinteistölle (980-452-2-6) luontoselvityksen. Selvitys sisälsi kasvillisuus-, liito-orava-, linnusto-, viitasammakko- ja lepakkoselvitykset. Alueelle ei ole tiedossa olevia aiempia luontoselvityksiä. Selvitykset on laadittu alueen kaavoituksen taustatiedoiksi.

Projektipäällikkönä työssä oli FT ekologi Kaisa Mustajärvi. Maastotyöt ja raportoinnin ovat tehneet Mustajärven lisäksi MMM, metsäekologi Heikki Holmén ja Fil. YO, biologia Katariina Urho Ramboll Finland Oy:stä.

2. SELVITYSALUE

Selvitysalue sijoittuu Ylöjärven Kuruun, Kurun kyläkeskuksen itäpuolelle. Maanteitä pitkin etäisyyttä Tampereen keskustaan on noin 57 kilometriä (Kuva 1).

Kuva 1. Selvitysalueen sijainti

Suunnittelualueella on toiminut Tampereen kaupungin ylläpitämä Palhoniemen huoltokoti, joka on lopettanut toimintansa 1.6.2017. Alueella ei ole voimassa rantaosayleiskaavaa tai ranta-asemakaavaa. Kurun ranta-osayleiskaavassa alue on osoitettu suunnittelutarvealueena. Pirkanmaan maakuntakaavassa suunnittelualueen itäosa on osoitettu maakunnallisesti merkittävänä rakennettuna kulttuuriympäristönä. Ranta-asemakaavan alustavina tavoitteina on mahdollistaa alueelle noin viiden lomarakennuspaikan osoittaminen sekä mahdollistaa huoltokodin ja siihen liittyvän rakennuskannan jatkokäyttö- ja jalostusmahdollisuudet.

3. TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1 Aiemmat selvitykset ja lähtötiedot

Luontoselvityksessä on käytetty lähtötietoina saatavilla olevaa paikkatietoaineistoa (METLA, OI-VA, Tampereen kaupungin metsäkuviotiedot). Lisäksi Pirkanmaan ELY-keskukselta pyydettiin ote Ympäristöhallinnon uhanalaisten lajien rekisteristä.

3.2 Maastoinventoinnit

Maastoinventoinnit tehtiin koko selvitysalueelle. Maastokäyntien yhteydessä tunnistettiin huomionarvoiset luontokohteet ja lajihavainnot sekä muodostettiin yleiskuva alueen luonnosta kaavan vaikutusten arvioimisen tueksi.

3.2.1 Liito-orava

Selvitys tehtiin Suomen Ympäristö 1/2017 Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt (Nieminen, Ahola toim.) oppaan ohjeiden mukaan. Maastotyöt tehtiin 30.4.2018 jolloin lajin ulostepapanat olivat hyvin havaittavissa. Maastotöiden yhteydessä ulostepapanoita etsittiin suurikoisten kuusien sekä haapojen tyveltä. Lisäksi maastossa arvioitiin mahdolliset kulkureitit ja tarkennettiin lähtötietojen avulla tehty arvio elinympäristöksi soveltuvista alueista.

Liito-oravan asutut ja lajille soveltuvat ympäristöt ovat menetelmällä havaittavissa luotettavasti. Sen sijaan lajin ravinnonhankintaan käyttämillä alueilla ei välttämättä löydetä merkkejä, kun kyseessä on lajin satunnaisesti ravinnonhankintaan tai liikkumiseen käyttämä ympäristö. Oleellista on kuitenkin havaita lajin keskeiset elinympäristöt, joita lajin yksilöt käyttävät pesintään ja ruokailuun. Nämä voidaan selvittää varsin luotettavasti esitetyllä menetelmällä. Selvitys antoi tiedon selvitysajankohtana olleesta tilanteesta liito-oravan esiintymisen suhteen.

3.2.2 Kasvillisuus ja luontotyytit

Kasvillisuusselvitykset tehtiin syyskuussa 2016, ja niitä täydennettiin viitasammakkokartoituksen, liito-oravakartoituksen ja linnustoselvityksen yhteydessä. Maastokäynneillä havainnoitiin uhanalaiset lajit ja luontotyytit, metsälakikohteet ja arvioitiin pienvesiä vesilain kannalta sekä metsän ikää, rakennetta ja luonnontilaisuutta. Havainnot tallennettiin GPS-tallentimelle. Lisäksi havainnoitiin valtakunnallisesti ja alueellisesti uhanalaiset, direktiivilajit, rauhoitetut, erityissuojellut ja Suomen kansainväliset vastuulajit. Vesikasvillisuutta havainnoitiin ainoastaan rannalta käsin.

Kasviyhteisöjen lajit ja lajimäärät vaihtelevat jonkin verran vuosittain, lämpötiloista ja kosteudesta riippuen.

3.2.3 Linnusto

Selvitysalueen pesimälinnustoa selvitettiin kahden kerran kartoituslaskennalla 23.5 ja 27.6.2018. Laskennat toteutettiin kartoituslaskentaohjeita (Koskimies & Väisänen 1988) soveltaen kulkemalla selvitysalue kummallakin kerralla läpi. Selvitysalueen linnustoa havainnoitiin aamun sarastaessa klo 4-10 aikaan, jolloin lintujen lauluaktiivisuus on korkeimmillaan. Sää oli molemmilla kartoituskerroilla hyvä. Havaintojen kirjaamisessa kiinnitettiin erityishuomiota huomionarvoisiin lajeihin (valtakunnallisesti ja alueellisesti uhanalaiset lajit, direktiivilajit, rauhoitetut-, erityissuojellut- ja Suomen kansainväliset vastuulajit). Linnustoselvityksen maastokäyntien lisäksi alueen linnustoa tarkkailtiin muiden maastokäyntien yhteydessä.

3.2.4 Viitasammakkoselvitykset

Viitasammakkoselvitys tehtiin liito-oravaselvityksen tapaan, Suomen Ympäristö 1/2017 Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt (Nieminen, Ahola toim.) oppaan ohjeiden mukaisesti. Viitasammakoita kartoitettiin kuuntelemalla koiraiden kutuaikaista ääntelyä. Viitasammakoita selvitettiin selvitysalueilla toukokuussa 11.5.2018, jolloin viitasammakoiden kutuaika oli parhaimmillaan. Selvitys tehtiin auringon laskun jälkeen, jolloin kutuääntely on voimakkainta. Kudun etenemistä seurattiin muun muassa luonnontieteellisen keskusmuseon ylläpitämästä Hatikka-havaintopalvelusta, näin voitiin varmistua, että kartoitus tuli tehdyksi oikeaan aikaan. Sää kartoitusyönä oli selkeä. Kutuääntely on voimakkainta auringonlaskun jälkeen.

Viitasammakot ovat herkkiä häiriöille, joten potentiaalisesti arvioituja kutupaikkoja lähestyttiin varoen. Häiriintyneenä viitasammakot voivat lopettavat laulun ja saattavat olla veden alla useita minuutteja. Kohteet valokuvattiin ja laulupaikat merkittiin ylös gps-laitteella. Samalla tehtiin arvio laulavien koiraiden lukumäärästä ja arvioitiin elinympäristön soveltuvuutta viitasammakolle. Kutuaikana kutupaikoilla on myös aina naaraita ja nuoria koiraita, jotka eivät ääntele. Kartoituksessa voidaan siten vain arvioida koiraiden lukumäärää.

3.2.5 Lepakkoselvitykset

Aktiivikartoitus

Lepakkojen havainnointiin käytettiin tallentavaa ultraääni-ilmaisinta (Batbox Griffin), jolla pystytään havainnoimaan lepakkojen päästämät kaikuluotausäännet maastossa ja tarvittaessa tallentamaan ääniä myöhempää tarkistusta varten. Laitteella tallennetut äänet tarkistettiin toimistolla Bat Scan 9-ohjelmistolla. Mahdollisuuksien mukaan lepakoita pyrittiin myös näkemään. Havainnoinnin tukena käytettiin voimakasta led-valaisinta. Havaintojen sijainnit merkittiin ylös gps-laitteella.

Tutkimuskäynnit alueelle tehtiin 6.6.2018 ja 12.7.2018. Selvityskerroilla laskettiin havaintojen lukumäärä ja pyrittiin tunnistamaan lepakot lajilleen jo maastossa. Lepakkojen ääntä myös tallennettiin ja lajit tarkastettiin myöhemmin äänianalyysiohjelmalla (BatScan). Selvityskerroilla huomioitiin myös säätila sekä alueiden valaistus. Kesäkuun kartoitusyönä sää oli selkeä, poutainen ja tyyni, mutta varsin kylmä lämpötilan vaihdellessa kahdeksan ja kahden asteen välillä. Heinäkuun kartoituskäynnillä ilma oli lämmin lämpötilan pysytellessä koko yön 20 ja 17 asteen välillä. Alkuyöstä ajoittain pisaroi vähän, mutta muutoin sää oli poutainen ja tyyni.

Kartoituskäynneillä kuljettu reitti (Kuva 15) suunniteltiin aikaisempien maastokäyntien (esim. liito-oravaselvitys) pohjalta. Kartoitusreitti keskittyy selvitysalueen varttuneimmille metsäalueille. Eritystä huomiota kiinnitettiin rantametsiin sekä vesisiippojen mahdolliseen esiintymiseen ranta-alueilla. Lisäksi entisen Palhoniemen huoltokodin pihapiirissä havainnoitiin lepakoiden lentoon lähtöä mahdollisten lisääntymis- ja levähdyspaikkojen havaitsemiseksi. Lentoon lähdon havainnointi aloitettiin heti auringonlaskun jälkeen ja sitä jatkettiin noin 1,5 tunnin ajan, vaihtaen välillä tarkkailtavaa rakennusta.

3.3 Eliölaajien uhanalaisuusluokitus

Uhanalaisuusluokituksessa on käytetty nisäkkäiden ja lintujen osalta vuoden 2015 uhanalaisuusarvioinnin tuloksia. Arvio on laadittu IUCN:n uhanalaisuusluokituksen ja kriteerien mukaisesti (Tiainen yms. 2016, Liukko ym. 2016). Muiden lajiryhmien osalta käytettiin vuoden 2010 uhanalaisuusarviointia (Rassi ym. 2010). Tässä mietinnössä määriteltiin kaikille uhanalaisille lajeille uhanalaisuusluokan lisäksi elinympäristötyyppi ja uhkatekijät. Uhanalaisia ovat äärimmäisen uhanalaiset (CR), erittäin uhanalaiset (EN) ja vaarantuneet (VU). Silmälläpidettävät (NT) lajit eivät ole uhanalaisia lajeja. Silmälläpidettävät lajit on kuitenkin esitelty tässä raportissa uhanalaisten la-

jien ja luontotyyppien yhteydessä, mutta niiden esiintymisalueet eivät kuulu automaattisesti maakunnallisesti tai paikallisesti arvokkaisiin kohteisiin.

4. KASVILLISUUS JA LUONTOTYYPI

4.1 Yleiskuvaus

Kasvimaantieteellisessä jaottelussa selvitysalue sijoittuu etelä-borealiselle vyöhykkeelle ja Lounaismaan ja Järvi-Suomen alavyöhykkeiden rajamaille. Lounaismaan alue on maamme vanhinta ja vankinta viljelysseutua, lounaismaan saviseutuja luonnehtivat rehevät lehdot ja runsasravinteiset järvet. Alavyöhykkeen keskiosissa yleisimpänä metsätyyppinä on lehtomaisen kankaan käenkaali-mustikkatyyppi (OMT), toiseksi runsaimpana esiintyy tuoreen kankaan mustikkatyyppin (MT) metsiä. Saarnen, pähkinäpensaun ja kynäjalavan levinneisyys ulottuu Lounaismaan pohjoisrajoille. Lisäksi ruoho- ja heinäkasveissa on useita lajeja, joiden levinneisyys rajoittuu pääosin Lounaismaan alueelle. Tällaisia lajeja ovat lehtojen ja lehtomaisten kankaiden lajit, kuten alueella suhteellisen yleisenä esiintyvä sinivuokko ja harvinaisempaan esiintyvät keltavuokko, imikkä, mukulaleinikki, kevättähtimö ja jänönsalaatti. Järvi-Suomen alavyöhyke käsittää suurimman osan maamme etelä-borealisesta vyöhykkeestä. Tätä laajaa ja yhtenäistä aluetta voidaankin pitää valtakunnan eteläosan keskivertona ja alue on kasvillisuudeltaan eräänlaista Suomen perustyyppiä. Yleisimpänä metsätyyppinä esiintyy mustikkatyyppin (MT) tuoreita kankaita, myös kuivan kankaan puolukkatyyppin (VT) metsät ovat yleisiä. Lehtoja ja lehtomaisia metsiä on verrattain vähän. Pienipiirteinen korkeuserojen vaihtelu on alueelle tyyppillistä, laajoja tasankoja tai lakeuksia ei alueella juurikaan esiinny. Soiden määrä on vähäinen (< 20 % maa-alasta) ja ne ovat usein pienialaisia. (Kalliola 1973)

Alue on suhteellisen pienestä koostaan huolimatta luontotyypeiltään monipuolinen. Alueella on niin järeitä, luonnontilaisen kaltaisia kuusikoita, kuin avointa hakkuuaukion kaltaista aluetta. Avoin alue on syntynyt tuulituhojen raivauksesta eikä varsinaisista avohakkuista. Aluetta luonnehtii myös voimakas kulttuurivaikutteisuus, kun aikaisemmin hoidon piirissä olevat pihapiirin ja rantalaitumien/peltojen alueet ovat alkaneet metsittyä. Erityisiä arvoja alueella ovat monimuotoiset, ikärakenteeltaan vaihtelevat ja siksi luonnontilaisista lähentyvät rantametsät. Rantametsien latvuskerros on monikerroksinen ja puusto lajistoltaan monipuolista. Alueella on myös arvokasta vanhaa kuusikkoa, ja niiden läpi virtaavia noroja sekä pieniä suokuvioita.

4.2 Huomionarvoiset kasvillisuuskuviot alueella

1.1.1 Metsälain arvokkaat elinympäristöt:

1. Kuusivaltainen noron välitön lähiympäristö (myös mahdollinen vesilakikohde)

Kohteessa on umpeenkasvanut luonnontilaisen kaltainen noron uoma. Noron varrella kasvaa runsaasti suursaniaisia. Paikoin uoman yli on kaatunut järeitä kuusen runkoja. Uoman ympäristössä on myös pystylahopuuta koivupötkelöinä. Sammalkerros on paksu ja kenttäkerroksessa kasvaa runsaasti rehevän korven lajistoa. Lajistoon kuuluu mm. korpiorvokki, kurjenjalka, metsäalvejuuri, korpikastikka ja hiirenporras. Pensaskerros ei ole kehittynyt. (Kuva 2.)

Kuva 2. Kuusivaltainen noron ympäristö

2. Haapavaltainen lehtokuvio, jonka läpi virtaa noro (myös mahdollinen vesilakikohde)

Selvitysalueen länsiosaan sijoittuu luonnontilainen tai sen kaltainen noro. Noron varren metsätyyppi on rehevää tuoretta lehtoa. Alueen puusto koostuu pääosin suurikokoisista haavoista. Pensas- ja kenttäkerroksessa esiintyy muun muassa koiranheittä ja metsäalvejuurta. (Kuva 3)

Kuva 3. Noro

3. Koivuvaltainen noronuoma (myös mahdollinen vesilakikohde)

Luonnontilainen tai sen kaltainen noro. Alueen puusto on harvahkoa koivikkoa. Pensas- ja kenttakerrosta hallitsevat vadelma ja suurruohokasvillisuus. (Kuva 4, Kuva 5)

Kuva 4. Koivuvaltainen noronuoma

Kuva 5. Koivuvaltainen noronuoma

4. Saranevalaikku

Selvitysalueen keskiosiin sijoittuu pienialainen suotyypiltään varsinaista saranevaa muistuttava suoalue. Suon kasvillisuus koostuu suursaroista, kuten pullo- ja jouhisaroista. Ruohojen osuus on vähäinen. Lajistoon kuuluvat mm. luhtavilla, raate, maariankämme. (Kuva 5)

Kuva 6. Ruohoinen saraneva

5. Pienialainen korpi

Alueen kasvillisuus koostuu korpikasvillisuuden ja kangasmetsien mosaiikista. Alueen pääpuulajina esiintyy kuusta, sekapuuna esiintyy koivua. Kenttäkerroksessa esiintyy muun muassa metsäkortetta ja metsäalvejuurta, suo-orvokkia, ja korpikastikkaa. (Kuva 7)

Kuva 7. Pienialainen korpi

6. Pienialainen metsäkortekorpi

Alueen puusto koostuu pääasiassa koivusta. Kenttäkerrossa vallitsee luontotyypin nimen mukaisesti tiheä metsäkortekasvusto. Muuta lajistoa ovat mm. korpikastikka, suo-orvokki, maariankämmekkä ja metsäalvejuuri. Metsäkortekorpi on erittäin uhanalainen luontotyyppi. (Kuva 8)

Kuva 8. Metsäkortekorpi

7,8 ja 9. Karjulanlahden lehdot

Palhaniemen viljelysalueiden läheisyyteen sijoittuu reheviä lehtometsäkuviota. Karjulanlahden pohjukkaan sijoittuu kosteaa keskiravinteista lehtoa. Viljelysalueiden ja Karjulanlahden väliselle alueelle sijoittuu niin ikään keskiravinteista lehtoa. Karjulanlahden rannan läheisyydessä metsä on hyvin kosteaa, viljelyalueen reunamille lehtotyypin kosteus vaihettuu tuoreeseen ja pakoin jopa kuivaan lehtoon. Alueiden kasvillisuus on monikerroksinen, puusto koostuu muun muassa koivuista, haavasta ja lepistä. Pensaskerroksessa esiintyy edellä mainittujen puulajien lisäksi taikanamarjaa ja koiranheittä. Kenttäkerroksessa esiintyy saniaisia ja suurruohoja. Pohjakerros on aukkoisen ja sammalten osuus on vähäinen. (Kuva 9)

Kuva 9. Karjalanlahden rantalehtoa

8. Harmaaleppää kasvava tuore lehtolaikku

Lehtolaikku, jossa pääpuulajina harmaaleppä. Kohde on osittain vanhaa peltoa ja kerroksellisuudessa on suuria, edellisen sukupolven puita. Kenttäkerroksessa kasvaa mm. kotkansiipiä, taikinanmarjaa, sudenmarjaa ja mustakonnanmarjaa. Pensaskerroksessa kasvaa mm. koiranheittä.

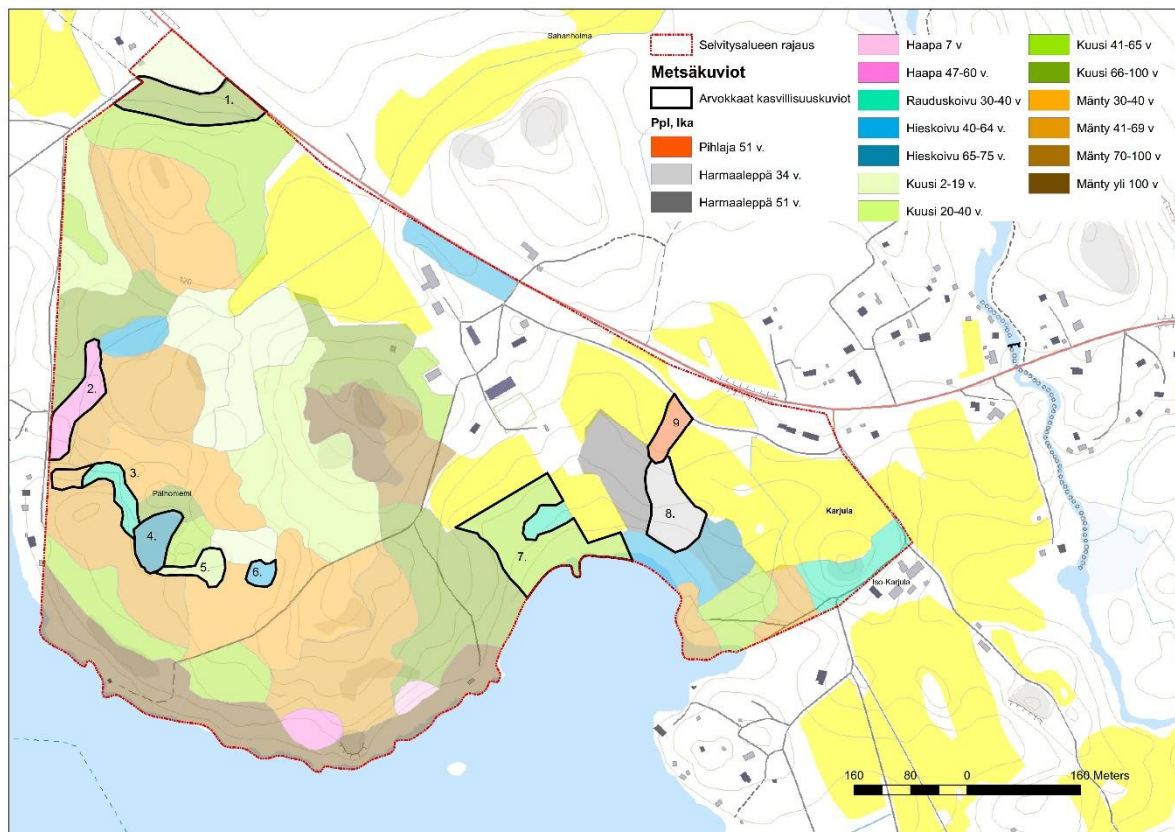
9. Kuiva lehtolaikku

Kuivan lehdon laikku, jossa pääpuulajina pihlaja. Kenttäkerroksessa kasvaa mm. kotkansiipeä.

4.3 Johtopäätökset

Selvitysalueella ei havaittu luonnonsuojelulain suojelemissa luontotyyppijä tai erityisesti suojeltuja kasvilajeja. Alueella on kuitenkin huomionarvoisia luontokohteita, kuten metsälain suojelemissa erityisen arvokkaita elinympäristöjä (Kuva 10). Kohteet on otettava huomioon metsänhoidossa ja suositeltavaa suojella ja säästää myös maankäytön suunnittelun yhteydessä luonnon monimuotoisuuden suojelemiseksi.

Alueella on myös useita noroja, jotka voivat täyttää vesilainmukaisen luonnontilaisen noron määritelmän. Noron geometrian tai vesitaseen muuttaminen on vesilain nojalla kiellettyä.

Kuva 10. Merkittävimpien kasvillisuuskuvioiden sijainti kartalla sekä metsätyyppien jakautuminen alueella.

5. LIITO-ORAVA

5.1 Liito-oravan suojeluperusteet

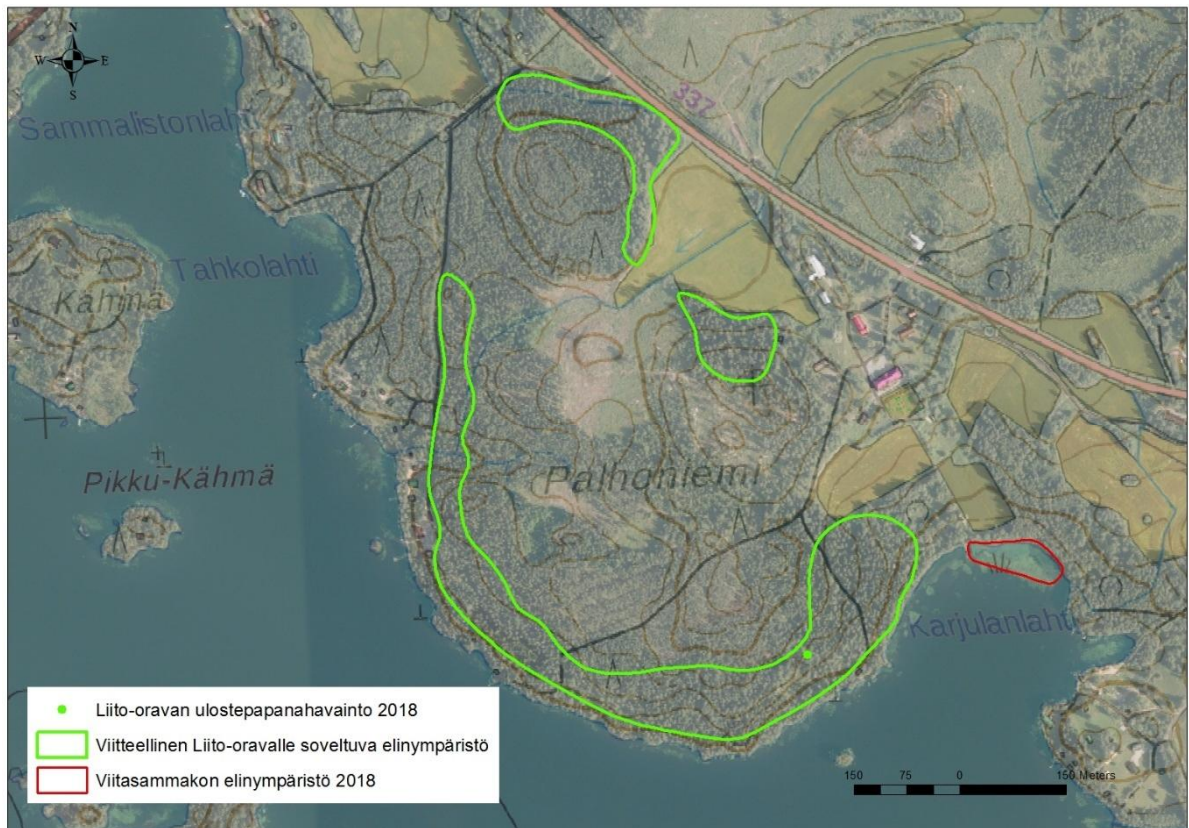
Liito-orava (*Pteromys volans*) on luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettu ja EU:n luontodirektiivin liitteiden II ja IV (92/43/EEC) laji. Liito-orava on luokiteltu valtakunnallisesti silmälläpidettäväksi (NT = Near Threatened) (Liukko ym. 2015). Luonnonsuojelulain ja luontodirektiivin mukaan lajin lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä. Kieltoon voidaan hakea poikkeuslupaa alueelliselta ELY-keskukselta. Poikkeusluvan myöntämisen edellytyksenä on, että lajin suotuisa suojelutaso ei heikkene, hankkeella ei ole muuta toteuttamisvaihtoehtoa ja hanke on yhteiskunnan edun mukainen.

5.2 Tulokset

Vuoden 2018 maastokäynnin yhteydessä havaittiin yksittäisiä liito-oravan ulostepapanoita yhden kuusen juurelta. Havainto tehtiin varttuneesta kuusimetsästä Palhoniemen eteläosasta (Kuva 11). Alueelle sijoittuu runsaasti liito-oravalle soveltuvaa elinympäristöä (Kuva 12). Alueelta ei ole aiemmin tunnettuja havaintoja liito-oravan esiintymisestä.

Kuva 11. Liito-oravalle elinympäristöksi soveltuvaa kuusimetsää. Alueelta havaittiin liito-oravan ulostepapanoita yhden kuusen juurelta

Kuva 12. Liito-oravan ulostepapanoiden havaintopaikka ja lajille soveltuvat elinympäristöt sekä viitasammakon elinympäristö

5.3 Johtopäätökset

Alueelta havaittiin yksittäisiä liito-oravan ulostepapanoita yhden kuusen juurelta. Havainto tehtiin lajille soveltuvasta elinympäristöstä. Alueelta ei kuitenkaan havaittu merkkejä asustusta liito-

oravan reviiristä. Ulostepapanat arvioidaan olevan peräisin alueella pariutumiskumppania etsineestä liito-oravakoiraasta. Yksittäisestä havainnosta ja lajille soveltuvan elinympäristön runsaudesta on mahdollista, että liito-orava levittäytyy alueelle tulevaisuudessa.

6. LINNUSTO

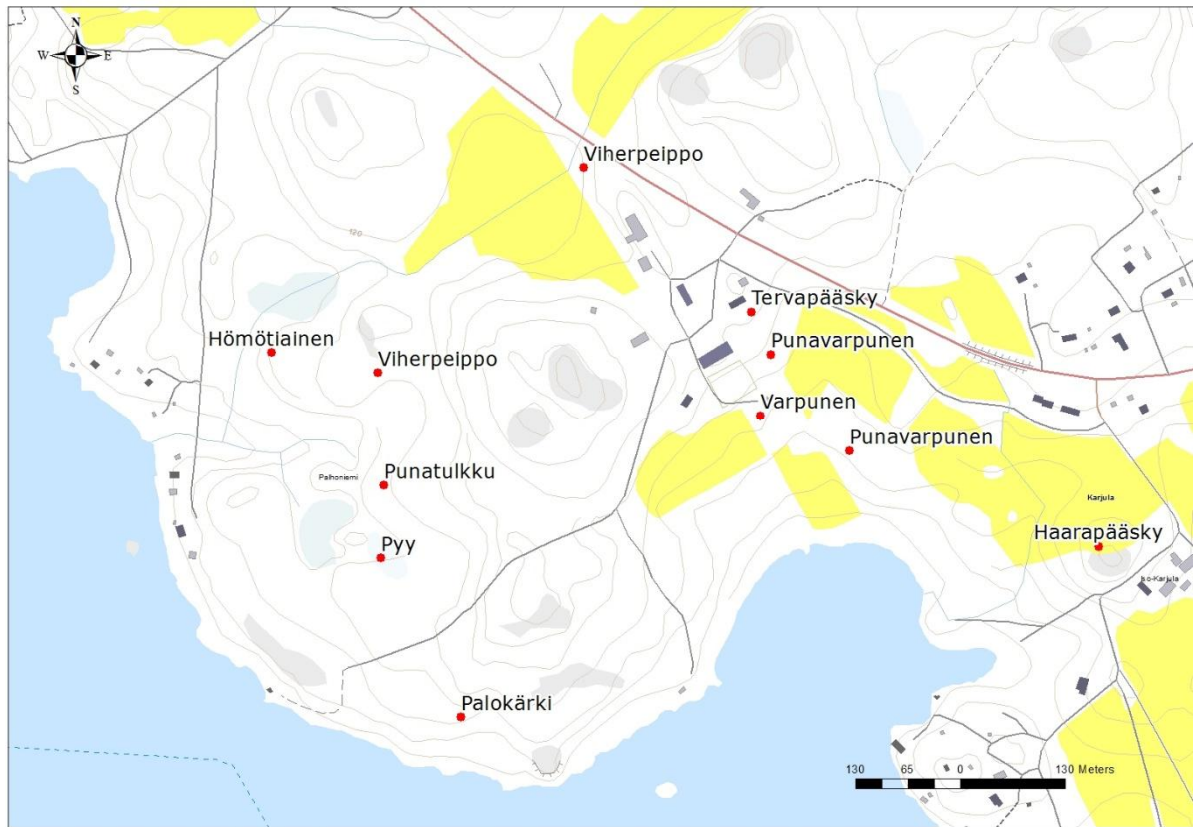
Euroopan Unionin lintudirektiivi (79/409/ETY) koskee kaikkien luonnonvaraisina elävien lintujen, niiden munien ja pesien sekä niiden elinympäristöjen suojelua. Direktiivin I-liitteessä lueteltujen lajien (EU D1) suojeluun halutaan yhteisön alueella kiinnittää erityistä huomiota. Lintudirektiivin I-liitteessä mainittujen lajien elinympäristöjä on suojeltava erityistoimin, jotta varmistetaan lajien eloonjääminen ja lisääntyminen niiden levinneisyysalueella. Direktiivin toteuttamiseksi suomeen on perustettu Natura 2000 -verkostoon kuuluvia erityisiä suojelualueita (SPA).

Suomella on myös kansainvälinen vastuu tiettyjen lajien säilyttämisestä. Vastuu merkitsee lähinnä, että lajin seuranta ja tutkimusta on tehostettava ja että lajin elinympäristö tulee ottaa huomioon maankäytön suunnittelussa. Suomen vastuulajit ovat lajeja, jotka ovat kotoperäisiä Suomelle tai Pohjois-Euroopalle. Lisäksi Suomen vastuulla on sellaisia lajeja, joiden kokonaislevinneys on laaja, mutta ne ovat yleisiä vain pienellä osalla aluetta, josta merkittävä osa on Suomessa. Vastuulajeja valittaessa pidettiin ohjearvona, että Suomessa on vähintään 15-20 prosenttia Euroopan kannasta. Suomessa esiintyvistä linnuista vastuulajeja on yhteensä 38.

6.1 Vuoden 2018 linnustokartoitus

6.1.1 Pesimälinnuston yleiskuvaus

Alueelta havaittiin yhteensä 37 lintulajia. Alueelle sijoittuu monipuolista elinympäristöä linnustolle kuten kangasmetsää, lehtoista rantametsää, viljelysaloja ja pihapiirejä. Alueen linnusto koostuu elinympäristöille tyypillisistä lajeista. Uhanalaisluokituksen mukaisista silmällä pidettävistä lajeista havaittiin haarapääsky ja punavarpuunen ja uhanalaisiksi luokitelluista lajeista punatulkku (VU), hömötiainen (VU), Viherpeippo (VU) ja varpuunen. Lisäksi lintudirektiivin I-liitteen lajeista havaittiin palokärki ja pyy. (Kuva 13, Taulukko 1)

Kuva 13. Huomionarvoisten lintulajien havaintopaikat

Taulukko 1. Selvitysalueelta havaitut lintulajit

Laji	Tieteellinen	Uhanalaisuusluokitus	DIR-Liite 1	30.4.2018	23.5.2018	27.6.2018
Haarapääsky	<i>Hirundo rustica</i>	NT			X	X
Peippo	<i>Fringilla coelebs</i>	LC			X	X
Pajulintu	<i>Phylloscopus trochilus</i>	LC			X	X
Räkättirastas	<i>Turdus pilaris</i>	LC			X	X
Pyrstötiainen	<i>Aegithalos caudatus</i>	LC			X	X
Punakylkirastas	<i>Turdus iliacus</i>	LC			X	X
Punarinna	<i>Erithacus rubecula</i>	LC			X	X
Laulurastas	<i>Turdus philomelos</i>	LC			X	X
Sepelkyyhky	<i>Columba palumbus</i>	LC			X	X
Hippiäinen	<i>Regulus regulus</i>	LC			X	X
Tiltaltti	<i>Phylloscopus collybita</i>	LC			X	X
Talitiainen	<i>Parus major</i>	LC			X	X
Sinitiainen	<i>Parus caeruleus</i>	LC			X	X
Kuusitiainen	<i>Parus ater</i>	LC			X	X
Kalalokki	<i>Larus Canus</i>	LC			X	
Närhi	<i>Garrulus glandaria</i>	LC			X	

	rius					
Punatulkku	Pyrrhula pyrrhula	VU		x		
Hömötiainen	Parus montanus	VU			x	x
Töyhtöhyppä	Vanellus vanellus	LC			x	x
Kiuru	Alauda arvensis	LC			x	x
Korppi	Corvus corax	LC			x	
Metsäkirvinen	Anthus trivialis	LC			x	
Punavarpu- nen	Carpodacus erythrinus	NT			x	x
Naakka	Corvus monedula	LC			x	x
Sirittäjä	Phylloscopus si- bilatrix	LC				x
Palokärki	Dryocopus martius	LC	x			x
Harakka	Pica pica	LC			x	x
Viherpeippo	Chloris chloris	VU			x	x
Västaräkki	Motacilla alba	LC				x
Tervapääsky	Apus apus	VU			x	x
Kanadan- hanhi	Branta canadensis	NA		x		
Varpunen	Passer domesticus	VU		x		
Telkkä	Bucephala clangula	LC				
Sinisorsa	Anas platyrhyn- chos	LC				
Pyy	Bonasa bonasia	LC	x	x		
Lehtokurppa	Scolopax rusticola	LC		x		
Kurki	Grus grus	LC		x		

6.2 Johtopäätökset

Alueella havaittu lintulajisto on monipuolinen, mutta elinympäristöille tyypillinen. Linnuston huomioimiseksi suositellaan, että ympäristörakenne säilytetään monipuolisena. Metsäsiellä alueilla luonnontilaisena erityisesti suuret puuyksilöt ja lahopuut säilyttäen. Lisäksi lehtomaisilla alueilla, kuten Karjulanlahden rantametsissä, harvennuksia ja pensaikon raivaamista tulee välttää. Tarvittavat puuston poistot on syytä tehdä linnuston pesimäajan ulkopuolella, syys-helmikuun välisenä aikana.

7. VIITASAMMAKKO

7.1 Viitasammakon suojeluperusteet

Viitasammakko on liito-oravan tavoin luonnonsuojelulain nojalla rauhoitettu ja EU:n luontodirektiivin liitteiden II ja IV (92/43/EEC) laji. Laji on suomessa yleinen ja sitä tavataan lähes koko maassa pohjoisinta lappia lukuun ottamatta. Luonnonsuojelulain ja luontodirektiivin mukaan lajin lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä. Kieltoon voidaan hakea poikkeuslupaa alueelliselta ELY-keskukselta. Poikkeusluvan myöntämisen edellytyksenä

on, että lajin suotuisa suojelutaso ei heikkene, hankkeella ei ole muuta toteuttamisvaihtoehtoa ja hanke on yhteiskunnan edun mukainen.

7.2 Viitasammakkoselvityksen tulokset

Karjulanlahden ruovikkoisesta ja matalasta pohjukasta havaittiin kymmeniä äänteleviä viitasammakkokoiraita. (Kuva 12) Lajille soveltuvaa ympäristöä on myös havaintopaikan länsipuolelle sijoittuvassa pienemmässä pohjukassa. Alueelta ei kuitenkaan kuulta viitasammakoiden kutuääntelyä. Muille alueen rannoille ei sijoitu lajille soveltuvaa elinympäristöä. (Kuva 14)

Kuva 14. Viitasammakon elinympäristö Karjulanlahdella

7.3 Johtopäätökset

Karjulanlahdelta kuultiin kymmenien viitasammakkokoiraiden ääntelyä toukokuussa 2018. Viitasammakon lisääntymis- ja levähdyspaikat ovat luonnonsuojelulain suojeltuja eikä niitä saa heikentää tai hävittää.

8. LEPAKOT

8.1 Lepakoiden suojeluperusteet

Suomessa esiintyvät lepakkolajit ovat lueteltu EU:n luontodirektiivin (92/43/EEC) liitteessä IV(a). Lajit ovat siten suojeltuja luonnonsuojelulain (1096/1996) 49 §:n nojalla. Lain mukaan lajien tappaminen, pyydystäminen ja niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen tai heikentäminen on kiellettyä. Suomi liittyi vuonna 1999 Euroopan lepakoidensuojelusopimukseen (EU-ROBATS, 1991). Sopimus velvoittaa huolehtimaan lepakoiden suojelusta lainsäädännön kautta ja säilyttämään ja suojelemaan lepakoille merkittäviä ruokailualueita. Lisäksi lepakot ovat rauhoitettuja luonnonsuojelulain 6. luvun yleisten rauhoitussäännöksiä (§ 37, 38, 39) mukaan.

Luonnonsuojelulain 49 §:n mukaan 39 §:n rauhoitussäännöksistä ja 49 §:n kielloista voidaan poiketa vain luontodirektiivin artiklassa 16(1) mainituin perustein.

8.2 Suomessa yleisimmät lepakkolajit

Lepakoiden elintavat vaihtelevat eri vuodenaikoina, samalla vaihtelevat niiden esiintymisalueet. Lepakoiden kannalta olennaisia asioita tutkimusalueella ovat niiden ekologian kannalta keskeiset seikat, kuten ruokailupaikkojen ja lepopaikkojen sijainti ja kulkuyhteydet em. kohteiden välillä. Hämäraaktiivisina lajeina lepakot jättävät päivälepopaikkansa auringon laskeuduttua ja palaavat sinne ennen auringon nousua. Pohjanlepakko on kuitenkin sopeutunut elämään myös pohjolan yöttömässä yössä ja saatetaan nähdä saalistamassa myös päivisin keväällä. Tuulisella säällä ja sateella lepakot eivät yleensä saalista, mutta pohjanlepakkoja voidaan havaita myös tiikusateella ja tuulisella säällä.

Lepakot ovat pitkäikäisiä ja lisääntyvät hitaasti; yleensä syntyy vain yksi poikanen. Niinpä saalistusalueiden ja päiväpiilojen katoaminen tai lepakoihin kohdistuva voimakas häirintä voi olla paikalliselle populaatiolle kohtalokasta.

Pohjanlepakko (*Eptesicus nilssonii*), on Suomen lepakoista yleisin ja laajalle levinnein. Pohjanlepakko on vahva lentäjä – se lentää usein 5-10 metrin korkeudessa – ja suosii melko avaria maisemia. Se ei yleensä puikkelehti lehvästössä vaan lentelee mieluusti pihossa tai teiden varilla, jopa kaupunkimaisemassa katulampun valossa. Päiväpiilokseen se suosii erityisesti rakennuksia. Se talvehtii usein yksin tai muutaman lajitoverin kanssa varsin viilleissä oloissa kellarissa tai muussa sopivassa paikassa.

Viiksisiippoja on mahdotonta toisistaan detektorin ja näköhavainnon avulla. Isoviiksisiipan (*Myotis brandtii*) ja viiksisiipan (*Myotis mystacinus*), pystyy erottamaan vain anatomisten rakenteiden perusteella. Lepakkojen käsittelyyn tarvitaan erityislupa, joten tässä tutkimuksessa lajit on laskettu samaan ja jatkossa puhutaan lajiparista *viiksisiippoina*. Viiksisiippalajit saalistavat mielellään metsäisissä maisemissa. Ne pystyttelevät poissa aukeilta alueilta ja karttavat valoisia alueita. Viiksisiippojen päiväpiilo voi löytyä ullakolta ja talviasumus luolasta.

Vesisiippa (*Myotis daubentonii*) saalistaa pääasiassa surviaissääksiä veden pinnasta, mutta voi saalistaa myös lehti- ja sekametsien aukoissa. Vesisiippojen mieluisinta elinympäristöä ovat metsät, joissa on pienipiirteisiä vesistöjä ja kosteikoita. Välttävät valoisia alueita, koska voivat joutua petojen saaliiksi. Öiden pimentyessä saalistavat myös pimeiden rantojen lisäksi avoimilla alueilla veden pinnalla. Vesisiippa saalistaa pääasiassa surviaissääksiä veden pinnasta, mutta voi saalistaa myös lehti- ja sekametsien aukoissa. Voimakas tuuli häiritsee saalistamista veden pinnalta. Talvipiiloina ovat usein kosteat luolat, joissa se talvehtii lajitoveriensä kanssa.

Siippalajit (viiksi-, isoviiksi, vesi- sekä ripsisiippa) ovat tietyissä olosuhteissa mahdottomia erottaa toisistaan. Epäselvissä tapauksissa tässä työssä puhutaan silloin *siipoista*. Aina lepakkoa ei ehdi tunnistamaan ohilennon tai kartoitusolosuhteiden vuoksi lajilleen. Tunnistamattomaksi jääneen havainnon kohdalla puhutaan tässä raportissa *lepakkolajista*.

8.3 Lepakoiden kannalta arvokkaimmat alueet

Maankäytössä lepakoiden käyttämät alueet luokitellaan Suomen lepakkotieteellisen yhdistyksen ohjeistuksen (2012) mukaan seuraavasti:

Luokka I: Lisääntymis- tai levähdyspaikka

- Ehdottomasti säilytettävä, häirintä tai heikentäminen luonnonsuojelulaissa kielletty
- Hävittämiselle tai heikentämiselle haettava lupa paikalliselta ELY-keskukselta
- Tulisi huomioida paikkaan liittyvät reitit ja ruokailualueet

Luokka II: Tärkeä ruokailualue tai siirtymäreitti

- Maankäytössä huomioitava alueen arvo lepakoille (EUROBATS)

- Alue, jolla saalistaa monta lajia ja/tai merkittävä määrä yksilöitä
- Todettu tai todennäköinen siirtymäreitti: jos reitti katkaistaan, tulisi toteuttaa korvaava reitti
- Tulisi huomioida alueelle johtavat mahdolliset reitit, alueen läheisyydessä sijaitsevat potentiaalliset lisääntymispaikat ja siirtymäreittien päissä olevat saalistusalueet

Luokka III: Muu lepakoiden käyttämä alue

- Maankäytössä mahdollisuuksien mukaan huomioitava alueen arvo lepakoille
- Lepakoiden käyttämä alue, laji/tai yksilömäärä pienempi
- Ei mainittu luonnonsuojelulaissa eikä suoranaisia suosituksia EUROBATS-sopimuksessa

8.4 Lepakkokartoituksen tulokset

8.4.1 Lajihavainnot tutkimusalueella

Palhoniemen selvitysalueella tehtiin havainnot viiksisiipoista ja pohjanlepakoista. Vesisiippoja ei alueella havaittu. Kesäkuun kartoituskäynnillä ei havaittu ainuttakaan lepakkoa, vaan kaikki havainnot tehtiin heinäkuussa. Heinäkuun kartoituskäynnillä tehtiin viisi havaintoa pohjanlepakoista ja viisi havaintoa viiksisiipoista (Taulukko 2). Lepakoita tavattiin saalistelemassa havupuustoises- sa rantametsässä, sekä entisen Palhoniemen huoltokodin länsipuolella sijaitsevalla varttuneella kuusivaltaisella metsäalueella ja sen reunoissa (Kuva 15). Lisäksi yksi pohjanlepakko saalisteli hetken pellon ja metsän reunassa Karjalanlahden pohjoispuolella. Muut havainnot koskivat lepakoiden nopeita ohilentoja.

Taulukko 2. Lepakkohavainnot aktiivikartoituskerroilla. Lepakkohavainnot eivät kerro suoraan yksilömääristä. Osa havainnoista tehtiin kaava-alueen ulkopuolella.

Kartoituspäivä- määrä	Lämpötila, °C	Selkeys	Pohjan- lepakko	Vesisiippa	Viiksisiip- pa/ Isoviik- sisiippa	Yhteensä
6.6.2018	2-8	pilvetön, tyyni	-	-	-	0
12.7.2018	17-20	pilvinen, tyyni	5	-	5	10
Yhteensä			5	-	5	10

8.4.2 Lisääntymis- ja levähdyspaikat (Luokka I)

Jos alueella on lepakoiden lisääntymispaikka, havaintomäärien pitäisi nousta loppukesällä, kun poikaset ovat lennossa. Toisaalta havaintojen määrän kasvuun vaikuttaa myös pidempi kartoitusaika öiden pidentyessä, mutta mikäli alueella on poikasia, myös samanaikaisia havainnot tulee useampia.

Rakennusten tarkkailun aikana ei havaittu rakennuksista lentoon lähteviä tai pihapiirissä lenteleviä lepakoita. Koska kaikkia rakennuksia ei voitu tarkkailla samanaikaisesti, on aina mahdollista, että yksittäisen lepakon uloslento on voinut jäädä huomaamatta. Siipoilla on kuitenkin yleensä lentoon lähtiessään tapana jäädä hetkeksi lentelemään edestakaisin päivälepopaikkansa edustalle. Mikäli rakennuksissa olisi sijainnut viiksisiippojen lisääntymisyhdyskunta, olisi se havaittu vaikka välillä olisi tarkkailtu toista rakennusta. Havaintojen perusteella Palhoniemen huoltokodin pihapiirin rakennuksissa ei sijaitse lepakoiden lisääntymispaikkoja. Lepakoiden päiväpiilojen mahdollista esiintymistä rantamökeissä ei tämän kartoituksen yhteydessä selvitetty.

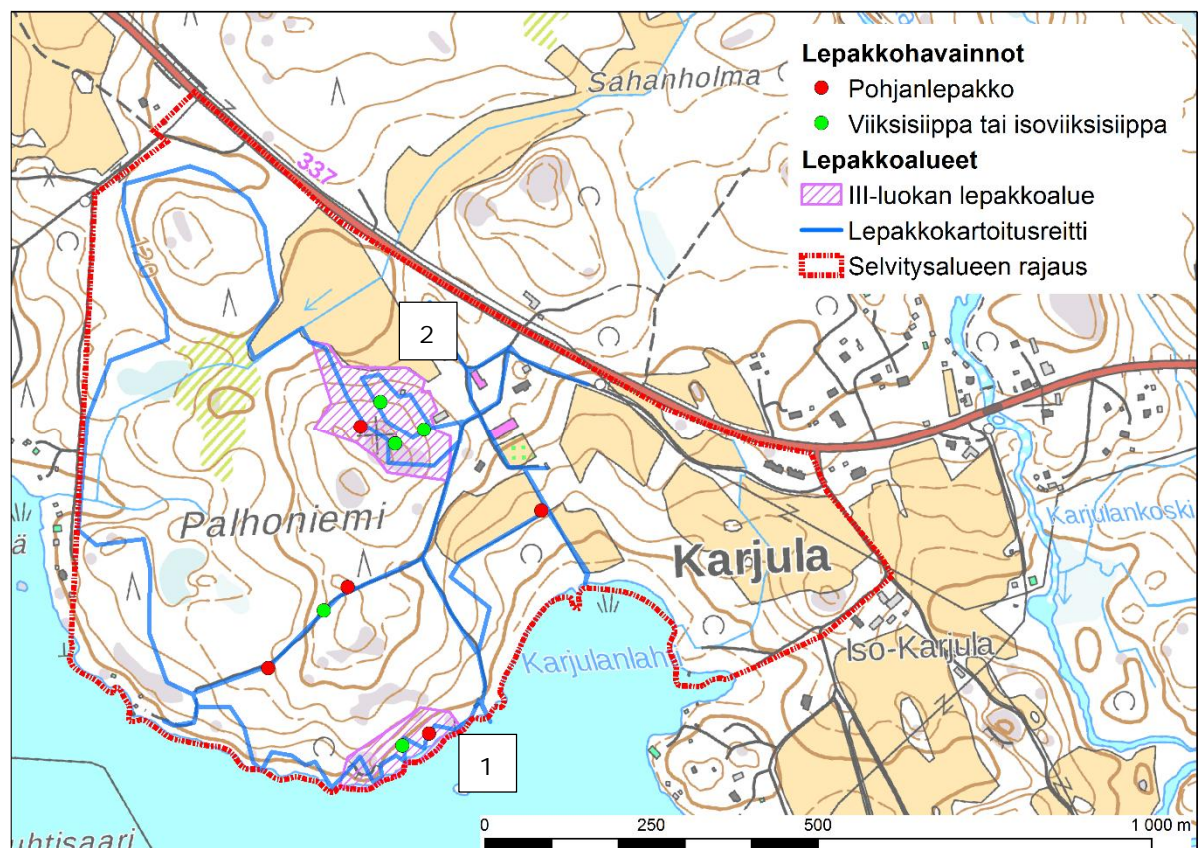
8.4.3 Tärkeät ruokailualueet ja siirtymäreitit (Luokka II)

Vaikka lepakot voivat saalistaa jopa kymmenien kilometrien päästä lepopaikastaan, ne yleensä suosivat päiväpiilojensa lähetyviltä löytyviä saalistuspaikkoja. Tärkeänä saalistusalueena voidaan pitää sellaista paikkaa, missä lepakoita havaitaan runsaasti ja/tai useilla kartoituskerroilla. Myös lajikoostumus vaikuttaa saalistusalueen tärkeyttä arvioitaessa.

Palhoniemen selvitysalueella ei todettu olevan lepakoiden tärkeitä ruokailualueita. Metsäalueilla, missä lepakoita havaittiin saalistelemassa, yksilömäärät olivat pieniä ja lepakoita havaittiin ainoastaan toisella kartoituskäynnillä.

8.4.4 Muut lepakoiden käyttämät alueet (Luokka III)

Palhoniemen suunnittelualueelta rajattiin kaksi lepakoiden käyttämää aluetta, jotka arvioitiin merkitykseltään III-luokan lepakkoalueiksi (Kuva 15). Havupuustoisessa rantametsässä saalisteli heinäkuun kartoituskäynnillä yksi pohjanlepakko ja yksi viiksisiippa korkealla männyn latvustojen lomassa (alue 1, Kuva 15). Entisen Palhoniemen huoltokodin länsipuolella sijaitsevalla kuusivaltaisella metsäalueella (alue 2, kuva 14) saalisteli samanaikaisesti luultavasti kaksi viiksisiippaa latvuston aukko- ja kopsaikoilla. Kuusikon reunassa, harvaa mäntypuustoa kasvavalla

Kuva 15. Lepakko havainnot ja lepakoiden käyttämät alueet.

8.5 Johtopäätökset

Selvitysalueella havaittiin muutamia saalistelevia lepakoita vanhimpien havumetsien latvustojen aukko- ja kopsaikoilla sekä metsänreunoissa. Selvitysalueella ei kuitenkaan todettu erityisen merkittävää saalistusalueutta, jossa esiintyisi useita yksilöitä ja/tai lajeja. Palhoniemen ranta-alueilla ei havaittu vesisiippoja, jotka voisivat kärsiä rantapuuston karsimisesta. Entisen Palhoniemen huoltokodin ympäristössä ei nähty rakennuksista poistuvia lepakoita tai pihapiirissä lentäviä lepakoita

auringon laskun jälkeen. Havaintojen perusteella rakennuksissa ei sijaitse lepakoiden lisääntymisyhdyskuntia.

9. JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

Palhoniemen sijoittuu monipuolista luonnonympäristöä pihapiirin kulttuurivaikutteisesta kasvillisuudesta kallioisiin kangasmetsiin. Karjulanlahden rantaan ja viljelysalojen läheisyyteen sijoittuu lehtipuuvaltaista lehtoa. Yleisimpänä metsätyyppinä esiintyy kasvillisuusvyöhykkeelle tyypillisesti tuoreen kankaan mustikkatyyppin metsää. Arvokkaimmat kasvillisuuskohteet ovat Karjulanlahden rantalehdot ja alueelle sijoittuvien norojen lähiympäristöt.

EU:n luontodirektiivin liitteen IV lajeista alueella esiintyy lepakoita ja viitasammakko. Lisäksi alueelta havaittiin yksittäisiä liito-oravan ulostepapanoita yhden puun juurelta. Alueen lepakkokanta on selvityksen perusteella heikko. Alueelta ei havaittu lajiryhmän lisääntymis- tai levähdyspaikkoja, eikä tärkeitä ruokailualueita. Karjulanlahden pohjukkaan sijoittuu Viitasammakon lisääntymisalue. Alueelta havaittiin kymmeniä äänteleviä viitasammakoita lajin kutuaikaan keväällä 2018. Lajin lisääntymispaikat ovat luonnonsuojelulaille suojeltuja eikä niitä saa hävittää eikä heikentää.

Alueen linnusto on elinympäristöjen monimuotoisuudesta johtuen monipuolinen. Linnuston kannalta arvokkaimmat alueet ovat Karjulanlahden lehtokuviot ja metsäalueelle sijoittuvien norojen lähiympäristöt. Linnuston huomioimiseksi suositellaan, että alueen puusto säilytetään mahdollisimman luonnontilaisena erityisesti suuret puuyksilöt ja lahoppuut säilyttäen. Lehdolle ja lehtomaisille elinympäristölle on tyypillistä pensaikkoisuus, joten harvennuksia ja pensaikon raivaamista tulee välttää. Mahdollinen puuston poisto suositellaan tehtäväksi linnuston pesimääjän ulkopuolella. Samalla minimoidaan vaikutukset alueella esiintyviin lepakoihin.

10. LÄHDELUETTELO

- Bat Conservation Trust. (2014). *Artificial lighting and wild life*.
- Bat Group Finland. (2002). *Tampereen kantakaupungin lepakkokartoitus*.
- FCG Oy. (2011). *Pirkanmaan keskuspuhdistamo, Sulkavuoren vaihtoehto. YVA*.
- Gustafsson, N.; & Joonas, G. (2016). *Sammakkolampi*. Noudettu osoitteesta <http://www.sammakkolampi.fi/lajit/viitasammakko.html>
- Hanski, I. (2001). *Liito-oravan Pteromys volans Suomen kannan koon arviointi*.
- Liukko, U.-M.; Henttonen, H.; Hanski, I.; Kauhala, K.; Kojola, I.; Kyheröinen, E.-M.; ym. (2016). *Suomen nisäkkäiden uhanalaisuus 2015*.
- Pirkanmaan liitto, Ramboll. (2014). *Pirkanmaan ekologinen verkosto. Pirkanmaan maakuntakaava 2040*.
- Pirkanmaan lintutieteellinen yhdistys ry. (2014). *Pirkanmaan tärkeät lintualueet. Loppuraportti MAALI-hankkeesta*.
- Ramboll. (2015). *Vihilahden työmaa-alueen liito-oravaselvitys*.
- Ramboll. (2016). *Tampereen kantakaupungin liito-oravaselvitys*.
- Ramboll Finland Oy. (2012). *Keskuspuhdistamon YVA, Sulkavuoren lepakkoselvitys*.
- Rassi, P.; Hyvärinen, E.; Juslén, A.; & Mannerkoski, I. (2010). *Suomen lajien uhanalaisuus - Punainen kirja 2010*. Ympäristöministeriö.
- Raunio, A.; Schulman, A.; & Kontula, T. (2008). *Suomen luontotyyppien uhanalaisuus*. Suomen ympäristökeskus.
- SLTY. (2012). *Suomen lepakkotieteellinen yhdistys ry*. Noudettu osoitteesta <http://lepakko.fi/>
- SLTY. (ei pvm). *Suomen lepakkotieteellinen yhdistys ry:n suositus lepakkokartoituksista luontokartoittajille, tilaajille ja viranomaisille*.
- Söderman, T.; & Saarela, S.-R. (2011). *Kestävät kaupunkiseudut. Kriteereitä ja mittareita suunnittelun työvälineiksi*. Helsinki: Suomen ympäristö 25. Suomen Ympäristökeskus.
- Tampereen kaupunki. (2006). *Lahdesjärvi-Lakalaivan maisema- ja ympäristöselvitys*.
- Tampereen kaupunki. (2006). *Tampereen kaupungin vanhat metsät*.
- Tampereen kaupunki. (2008). *Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys*.
- Tampereen kaupunki. (2008). *Tampereen kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys*.
- Tampereen kaupunki. (2012). *Tampereen kaupungin luonnonsuojeluohjelma 2012-2020*.
- Tiainen, J.; Mikkola-Roos, M.; Below, A.; Jukarainen, A.; Lehikoinen, A.; Lehtiniemi, T.; ym. (2016). *Suomen lintujen uhanalaisuus 2015*.

Ylöjärvi (Kuru) Palhoniemi muinaisjäännösinventointi 2017

Teemu Tiainen

Tilaja: Ramboll Finland Oy

Sisältö

Perustiedot	2
Yleiskartat	3
Vanhoja karttoja	4
Inventointi	6
Lähteet	9
Kiinteät muinaisjännökset	10
1 YLÖJÄRVI KARJULA (KARIULA).....	10

Kansikuva: Inventointialueen korkein kohta. Länteen.

Perustiedot

Alue: Ylöjärvi Kuru. Palhoniemi (kiinteistötunnus 980-452-2-6).

Tarkoitus: Selvittää sijaitseeko ranta-asemakaavan alueella kiinteitä muinaisjännöksiä tai muita suojeltavaksi arvioitavia kulttuurihistoriallisia jännöksiä.

Työaika: Maastotyö 30.8.2017.

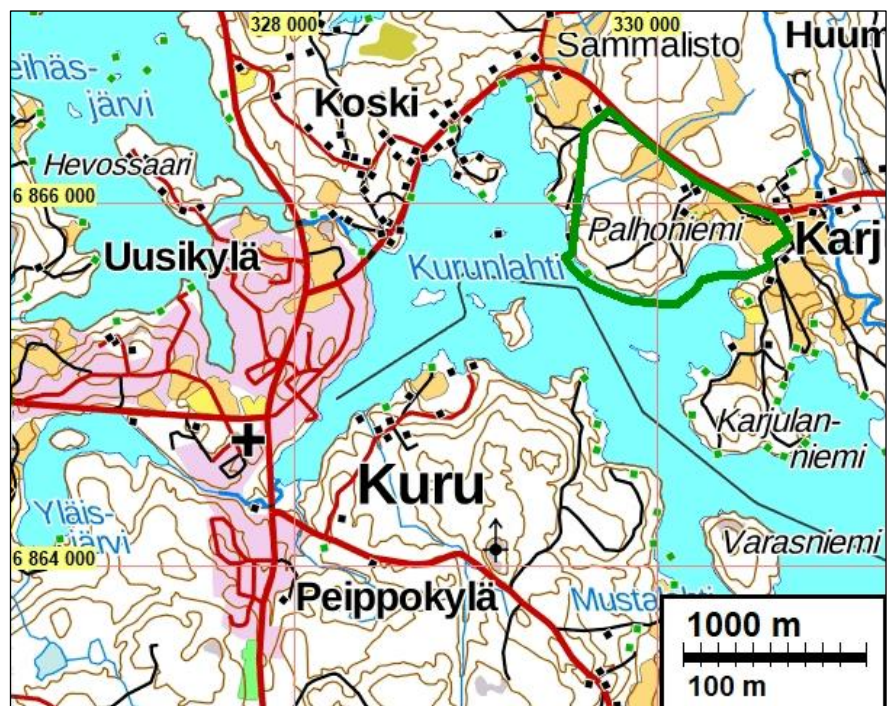
Kustantaja: Ramboll Finland Oy.

Tekijät: Mikroliitti Oy, Teemu Tiainen.

Tulokset: Inventointialueelta ei entuudestaan tunnettu kiinteitä muinaisjännöksiä tai muita suojelukohteita, eikä sellaisia havaittu tehdyn inventoinnin yhteydessä. Alueen itä-laidalla, mutta sen ulkopuolella sijaitsee historiallisen ajan kylätontti (raportin kohde 1 Karjula (Kariula)), joka on kiinteä muinaisjännös.

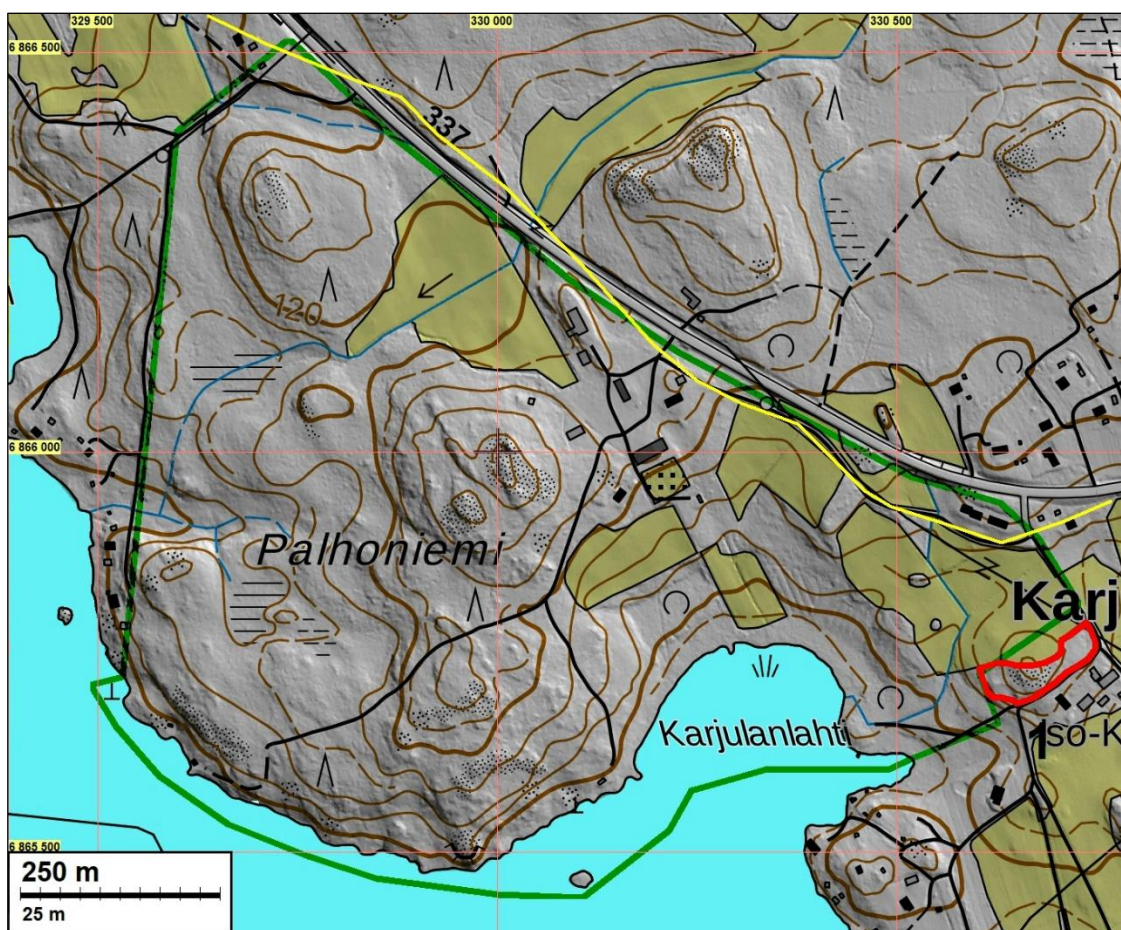
Selityksiä:

Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 08/2017, ellei toisin mainittu. Muinaisjännösrekisteri on tarkastettu 8/2017. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä. Kuvaaja: T. Tiainen.

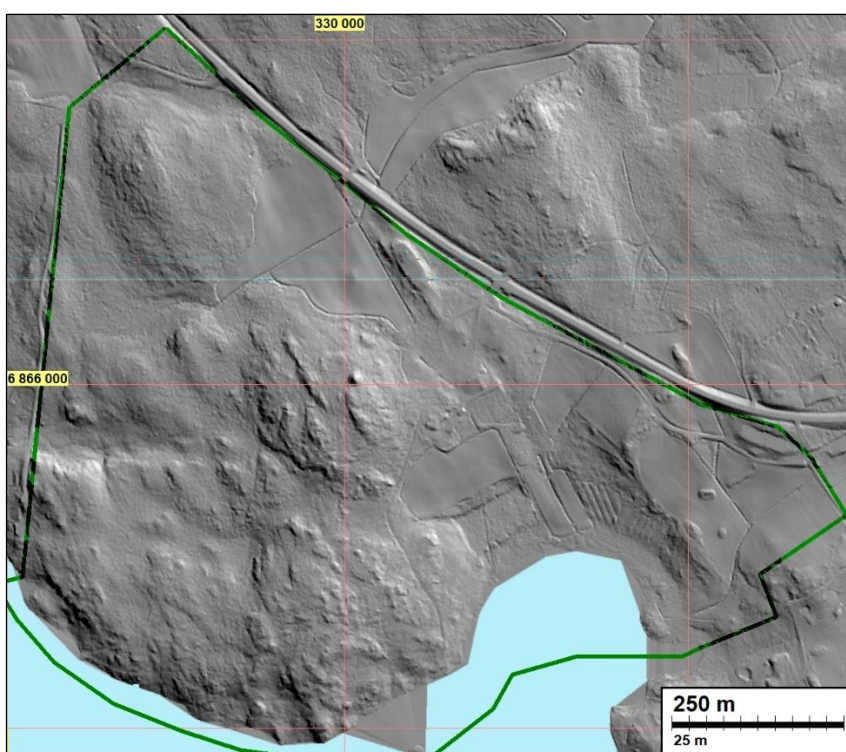
Inventointialue on rajattu vihreällä viivalla kartan koillisosassa.

Yleiskartat

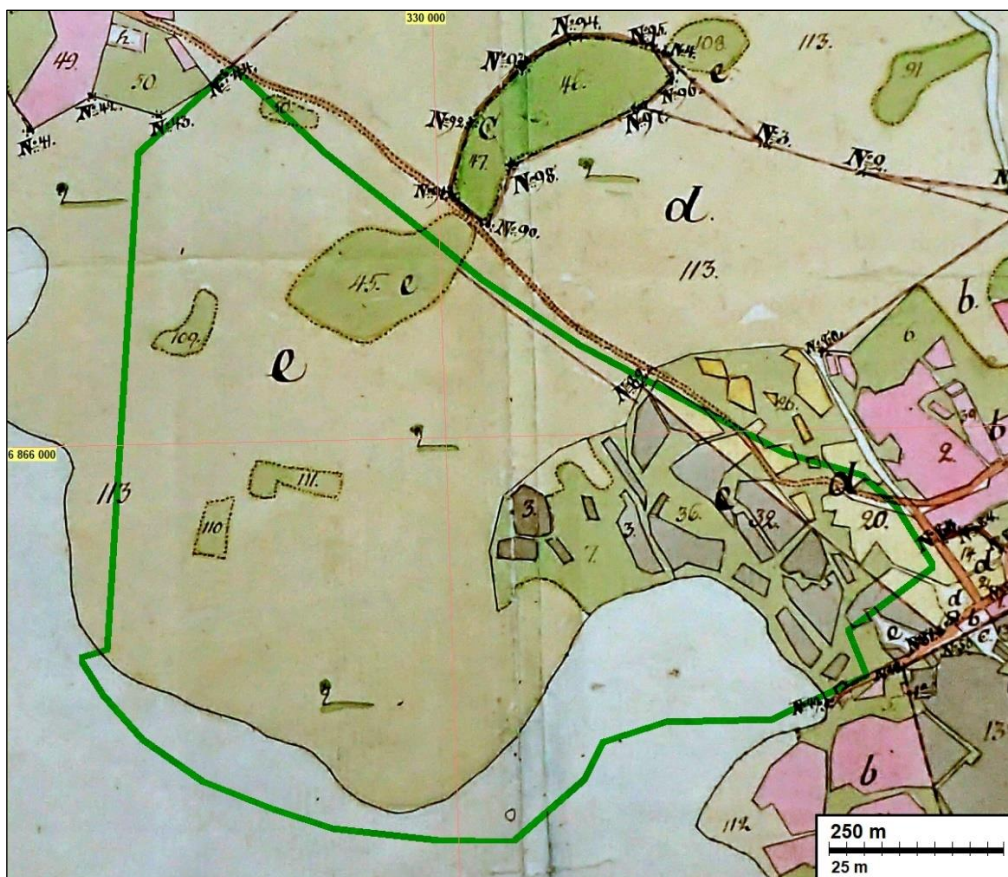
Inventoitu alue on rajattu karttaan vihreällä viivalla. Kartan itäosassa sijaitseva punaisella viivalla rajattu alue on kiinteä muinaisjäänös Karjula (Kariula). Muinaisjäänös sijaitsee inventointialueen rajalla, mutta kuitenkin se ulkopuolella – mukana se on tässä raportissa juuri sen läheisen sijaintinsa vuoksi. Alueen koillislataa myötäilevä keltainen viiva on vuoden 1791 kartalta paikannettu tielinja.

Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta laadittu maastomalli. Mallista ei havaittu mitään arkeologisesti mielenkiintoista

Vanhoja karttoja

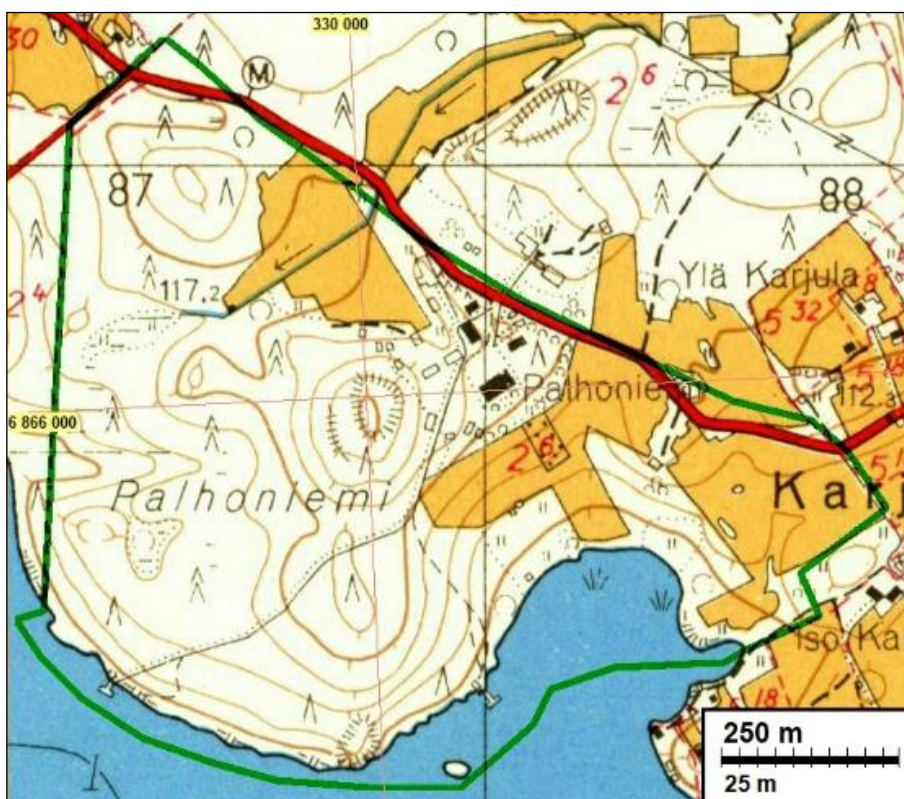
Ote vuoden 1791 kartasta (Wirzenius). Vihreä viiva rajaa inventointialueen. Alueelle ei ole karttaan merkitty asutusta. Vanha Ylöjärvi (Kuru) – Ruovesi tielinja kulkee alueen koillisreunalla

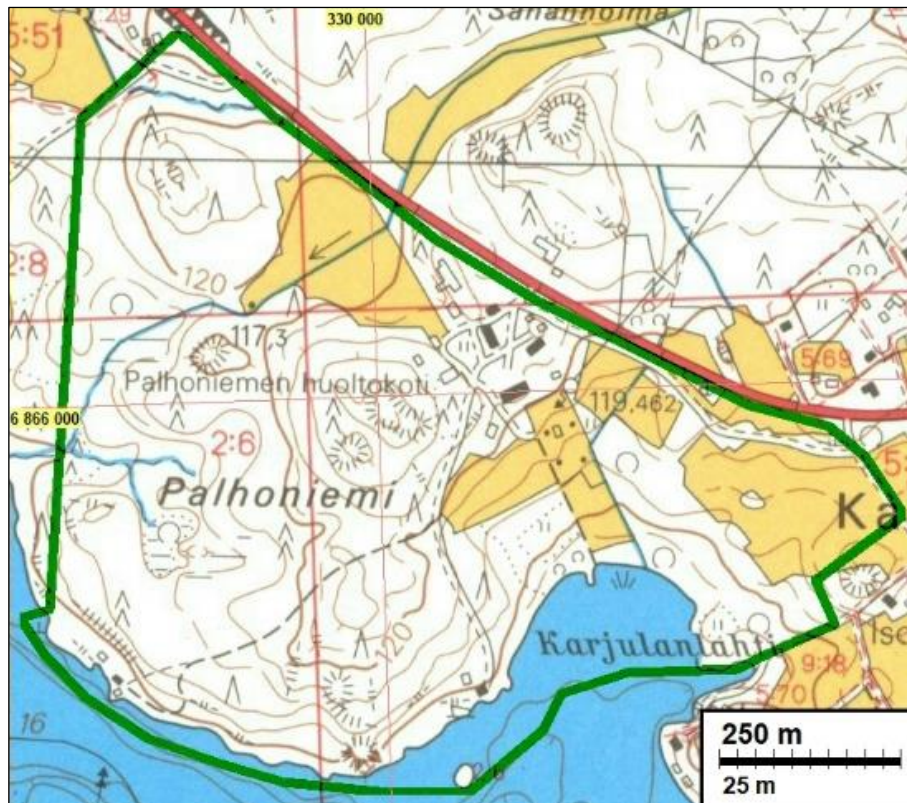
Ote vuoden 1846 pitäjänkartasta (Mohell). Vihreä viiva rajaa inventointialuetta – rajauksen tarkkuus on kymmenien metrien luokkaa. Nykyisen Pahloniemen tilan kohdalla on teksti Nygård, mutta paikalle ei ole merkitty rakennuksia.

Ote vuoden 1911 senaatin kartasta. Vihreä viiva rajaa inventointialuetta – rajauksen tarkkuus on kymmenien metrien luokkaa. Ainoa alueella oleva rakennus on nykyinen Palhoniemen tila. Rantaan johtavat tiet ovat samoilla paikoilla kuin nykyisin. Rantaveteen on merkitty satama tai ankkuripaikka, josta ei inventoinnin aikana havaittu merkkejä.

Otteet vuosien 1958 (yllä) 1984 (alla) peruskartoista. Vihreä viiva rajaa inventointialuetta. Eroja karttojen välillä on vain vähän: alueen koillisosan tie on oikaistu ja rantaan on tullut kesämökkejä uudemmassa kartassa.

Inventointi

Ramboll on laatimassa ranta-asemakaavaa Ylöjärven Kurun Palhoniemessä kiinteistölle 980-452-2-6. Ramboll tilasi kaavatyön selvitykseksi tarvittavan muinaisjäännösinventoinnin Mikroliitti Oy:ltä. Inventoinnin teki Teemu Tiainen elokuun loppupuolella inventoinnin kannalta suotuisassa syysäässä.

Inventoitava alue käsittää Palhoniemen alueen Kurun kirkonkylän koillispuolelle, reilun kahden kilometrin etäisyydellä Kurun kirkosta. Alueen koko on hieman alle 70 hehtaaria. Inventoinnin yhteydessä alue käveltiin kattavasti läpi. Silmämääräisen havainnoin lisäksi alueelle tehtiin useita koekuoppia sellaisiin kohtiin, joissa arveltiin voivan löytyä maanpäälle näkymättömiä muinaisjäännöksiä. Alueelta ei tunnettu entuudestaan kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita suojelukohteita.

Palhoniemen eteläkärjen maastoa. Länteen.

Inventointialueen keski- ja lounaisosa on hyvin kivistä ja kallioista sekä mäkistä eri-ikäistä talousmetsää. Maaperä kallion lomassa on savensekaista hiesua ja hietaa. Koekuopista havaittiin muutamia pienialaisia hiekkaisempia kohtia, mutta laajoja hiekka-alueita ei alueella ole. Alueen pohjois- ja itäosat ovat loivapiirteisempiä ja ne ovatkin peltoina. Inventoinnin aikana pellot olivat viljelyksessä sekä heinällä, joten niiden tarkasteleminen jäi vähemmälle kuin alueen länsiosan metsäiset osat.

Vasen: Palhoniemen mökkiteiden haaran välistä aluetta. Koilliseen. *Oikea:* Palhoniemen keskiosaa, alueen korkeimman laen länsipuolta. Pohjoiseen.

Matalimmat kohdat inventointialueella ovat Kurunlahden rannassa noin 95 m korkeustasolla. Alueen korkein kohta on sen keskellä oleva mäki, jonka laki on hieman yli 130 m tasolla. Kurun kirkonkylän alueella Ancyliusjärvi ulottui reilu 10000 v. sitten (8200 eKr.) 132–138 metrin korkeustasoille. Näsijärven omaksi järvaltaakseen kuroutumisen jälkeen (noin 6400–6200 eKr.) vedenpinnan taso oli noin 102 m tasolla. Näsijärven vedenpinta kohosi Tammerkosen puhkeamiseen saakka (noin 5600 eKr.), minkä jälkeen vedenpinnan taso on Näsijärvessä ollut laskeva kohti nykyistä vedenpinnan tasoa (Jussila 2001: 8). Edellä esitetyn perusteella koko inventointialueella voi periaatteessa sijaita esihistoriallisia jäännöksiä.

Vasen: alueen lounaisosan kallioista rantaa. Lounaaseen. *Oikea:* alueen pohjoisosaa. Itään.

Vanhimmassa aluetta kuvaavassa kartassa (Wirzenius 1791) inventointialueelle ei ole merkitty asutusta. Karjulan kylätontti sijaitsee aivan alueen itälaidan tuntumassa, kuitenkin sen ulkopuolella. Karttaan on merkitty peltoja ja niittyjä inventointialueen itäosaan, samoille alueille, missä peltoja on nykyisinkin.

Vuoden 1848 pitäjänkartassa (Mohell) alueen itäosan pellot ovat samoissa paikoissa kuin vuoden 1791 kartassa. Nykyisen Palhoniemen tilan kohdalle on merkitty teksti *Nygård*, mutta rakennuksia kartalla ei ole. Senaatinkartassa (v. 1911) Palhoniemen tila on merkitty karttaan, samoin rantaan johtavat tiet. Mielenkiintoinen yksityiskohta senaatinkartassa on Palhoniemen eteläosaan piirretty ankkuri: kyseessä lienee ankkuripaikka tai satama. Sellaisesta ei maastossa kuitenkaan havaittu jälkiä.

Alueen koillislaitaa mukailee vanha Ylöjärvi – Ruovesi tielinja, joka paikannettiin vuoden 1791 kartan perusteella. Osa tästä maakunnallisesti arvokkaaksi historiallisesta tieksi määritetystä tielinjasta kulkee kyseisellä kohtaa nykyisen tien (tienro 337) kohdalla ja sen pohjoispuolella. Palhoniemen tilan kohdalta itään vanha tielinjaus noudattaa nykyisen hiekkatien linjausta.

Vanhaa tielinjausta Palhoniemen tilan itäpuolella. Vanha tielinjaus sijoittuu paikalla nykyisen hiekkatien kohdalle. Kaakkoon.

Tulos

Ranta-asemakaava-alueelta ei entuudestaan tunnettu kiinteitä muinaisjäännöksiä tai muita suojelukohteita. Inventoinnin yhteydessä ei alueelta havaittu muinaisjäännöksiä.

Aivan alueen itäreunassa kiinni on historialliseen aikaan ajoittuva kiinteä muinaisjäänös, Karjulan kylätontti. Kohde on otettu mukaan tähän inventointiraporttiin, koska se löytyi seutukunnalla samaan aikaan tehdyn inventoinnin yhteydessä, eikä siten ole vielä muinaisjäänösrekisterissä. Kohteen maastohavainnot on kopioitu toisesta inventointiraportista (katso lähdeluettelo, Tiainen 2017).

26.9.2017

Teemu Tiainen

Lähteet

Painetut lähteet

Peruskartta 2213 07 Kuru, vuodet 1958, 1984 ja 1992. Maanmittaushallitus.

Painamattomat lähteet:

Jussila 2001. Timo Jussila. Kurun muinaisjäännösinventointi 2001. Mikroliitti Oy.

Luoto 2011. Kalle Luoto. Pirkanmaan historialliset merkittävät tiet. Karttaselvitys. Pirkanmaan maakuntamuseo 2011.

Maaseudun historiallisten asuinpaikkojen inventointiohje 2015 (5.5.2015). Museovirasto.

Mohell, Gustaf 1846. Karta öfver Kuru socken i Tavastehus län. Maanmittauslaitos (myöhemmin nimetty karttalehti 2213 07).

Senaatinkartta 1911. Rivit XXIII. XXIV. Lehdet 22. 23.

Tiainen 2017. Teemu Tiainen. Ylöjärvi (Kuru) Karjula. Maakaapelireitin muinaisjäännösinventointi 2017. Mikroliitti Oy.

Wirzenius, Joh., 1791: Charta Delen No 3. öfver Kariula Bys Ägor. Åbo och Björnborgs Län Öfre Satagunda Öfredels Härad och Ruovesi Sökn.

Vasen: pohjoisin peltoalue. Kaakkoon. Oikea. Pahloniemen tilan eteläpuolen peltoa. Kaakkoon.

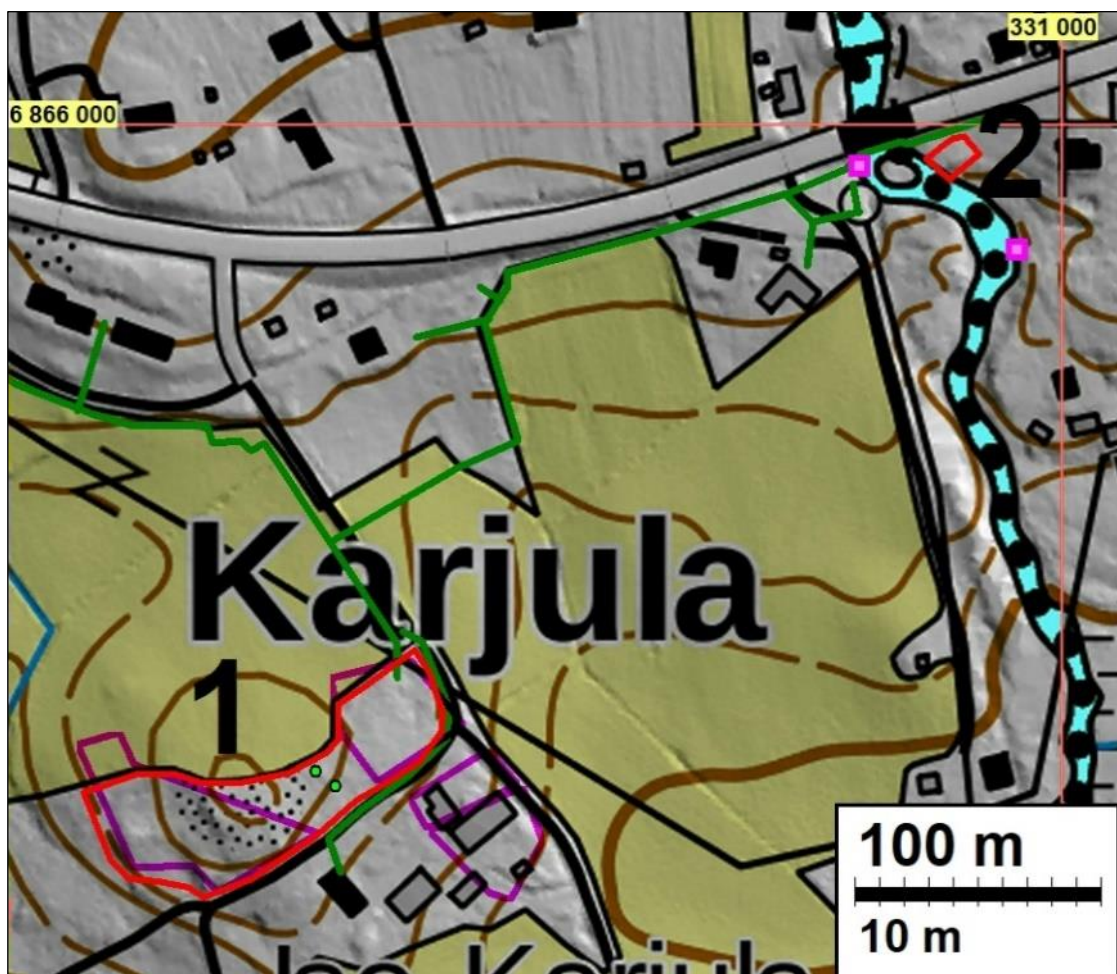
Kiinteät muinaisjäännökset

1 YLÖJÄRVI KARJULA (KARIULA)

Mjtunnus: uusi kohde
Laji: kiinteä muinaisjäännös
Tyyppi: kylätontti
Ajoitus: historiallinen

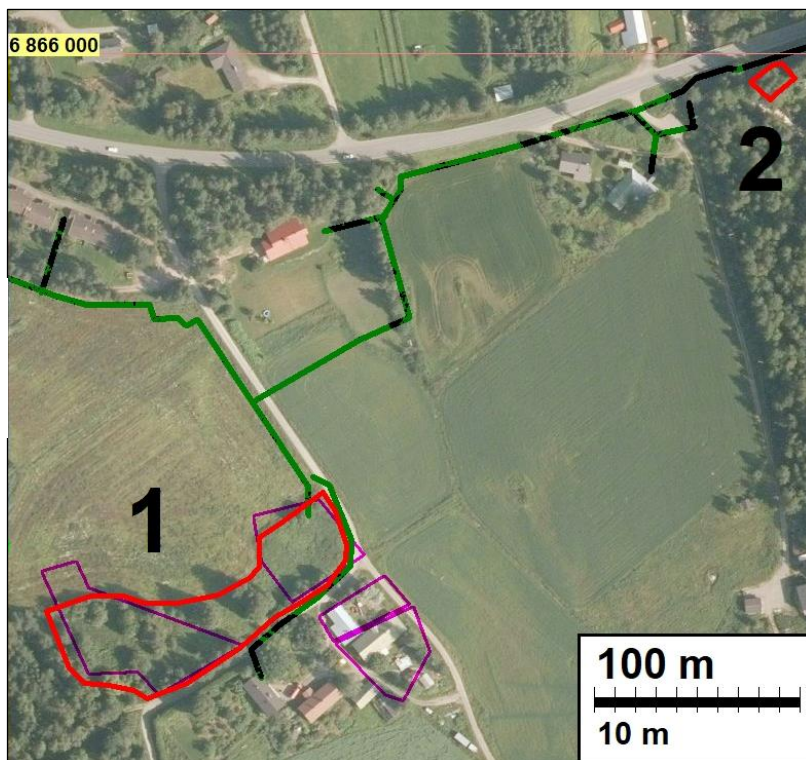
Koordin: N 6865 731 E 330 705 (kaakonpuoleisen uunin koordinaatit)

Tutkijat: Tiainen 2017 inventointi

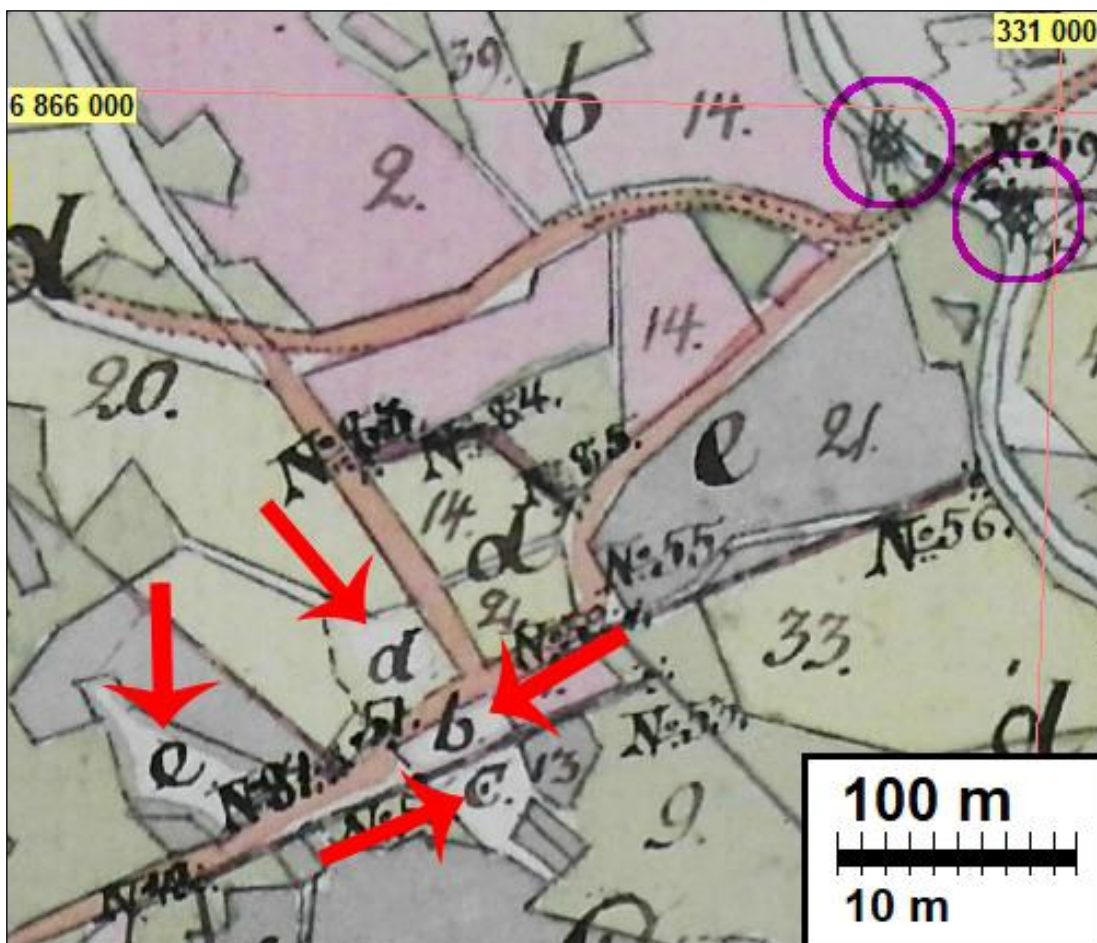

Muinaisjäännösalueet on merkitty punaisilla viivoilla ja niiden yhteydessä olevat numerot ovat tämän raportin kohdenumeroita. Vihreä viiva osoittaa suunnitellun kaapelireitin. Muinaisjäännösalueen 1 kohdalle ja kaakkoispuolelle on merkitty vaalean punaisilla viivoilla Karjulan kylätontin talojen paikat – näistä siis pohjoisinta sijoittuvat muinaisjäännösalueelle. Muinaisjäännösalueen keskellä olevat vihreät pallot osoittavat paikalta havaittujen uunien sijainnit. Muinaisjäännösalueen 2 liepeillä olevat pinkit pisteet osoittavat vuoden 1791 kartalta paikannettujen myllyjen paikat. Näistä pohjoisempi on tuhoutunut myöhemmissä tie- ja siltatöissä. Eteläisempää myllyn paikkaa ei tarkastettu maastossa ja sitä on pidettävä mahdollisena muinaisjäännöksenä.

Ilmakuva muinaisjäännös-
alueista. Kartan selitteet
edellisellä sivulla.

Ote vuoden 1791 kartasta (Wirzenius). Karjulanjoen varressa olevat myllyt on ympäröity kartan koilliskulmaan. Karjulan neljän talon kylätontti on kartan lounaiskulmassa. Punaiset nuolet osoittavat talojen paikat: b, Wähä Karjula, c Iso Karjula, d, Heickilä ja e Tyrckölä. Muinaisjäännösalueella sijaitsevat talot d ja e.

Otteet vuosien 1958 (vasen) ja 1984 (oikea) peruskartoista. Suunniteltu kaapelireitti on merkitty vihreällä viivalla. Karjulan kylätontin talot on merkattu vaalean punaisilla viivoilla.

Huomiot: Tiainen 2017:
Paikka tarkastettiin 29.8.2017.

Karjulan kylätontti on paikannettu vuoden 1791 kartalta (Wirzenius). Kylätontilla on tuolloin sijainnut neljä taloa (karttamerkki b, Wähä Karjula, c Iso Karjula, d, Heickilä ja e Tyrckölä). Kylätontin halki on kulkenut tie, jonka pohjoispuolella ovat sijainneet Tyrckölän ja Heickilän talot ja eteläpuolella Wähä Karjulan ja Iso Karjulan talot.

Vuoden 1846 pitäjänkartta ja vuoden 1911 senaatinkartta ovat pienimittakaavaisia sen verran epätarkkoja, ettei niiden perusteella kylätonttia voi asemoida tarkasti nykykartan päälle. Molempiin mainittuihin karttoihin paikalle on kuitenkin merkattu talo/talotontti. Pitäjänkartassa kyseinen talo on identifioitu tekstillä *Karjula By och Gastgifveri*.

Vuoden 1958 peruskartalla kylätonttia halkovan tien pohjoispuolella olevat talonpaikat (Heickilä ja Tyrckölä) ovat autioituneet. Kartalla niiden paikka on merkitty metsäksi. Vuoden 1984 peruskartalla itäisemmän tien pohjoispuolella olleista taloista (Heickilä) kohdalla on peltoa. Läntisin talonpaikka on merkitty metsän kohdalle myös vuoden 1984 peruskartassa.

Kylätontin läpi kulkeneen tien linjaus on sama kuin nykyisen Pajulahdentien (kylätontin kohdalla). Tien pohjoispuolella sijainneiden kahden talon paikka on nykyisin edelleen autiona – tien eteläpuolella vanhan kylätontin kohdalla on Iso-Karjulan tila.

Vuoden 1791 kartan perusteella paikannettujen kahden autioituneen talon välissä sijaitsee lohkokivinen rakennuksen perustus. Perustuksesta on säilynyt sen eteläpääty (leveys noin 7,5 m) sekä siitä luoteeseen lähtevien seinälinjojen alut. Suurin osa säilynyttä perustusta on noin 30 cm korkuinen. Eteläpäädyssä, missä perustuksen kiviä on kahdessa kerroksessa, sen korkeus on puolisen metriä, muilta osin perustus on tätä matalampi.

Rakennuksen sisällä on kahden uunin jäännökset (N 6865 731 E 330 705 ja N 6865 737 E 330 697). Uunien jäännökset ovat noin 2,3 x 2,3 m kokoiset, korkeutta niillä on noin 50 cm. Etäisyyttä niillä on noin 9 metriä. Uunit on tehty lohkokivistä ja

niiden säilyneissä pintakerroksissa on näkyvissä hieman tiilen paloja, laastia niistä ei havaittu.

Yllä: kaakonpuoleinen havaituista uuneista. Luoteeseen. *Alla:* rakennuksen perustuksen ehjää eteläosaa. Kuvassa perustuksen kaakkoiskulma. Länsilounaaseen.

Itäisemmän autoituneen talotontin (Heicilä) kohta kasvoi inventoinnin aikana liki puolitoistametristä tiheää varvukkoa/vesakkoa. Alueen pohjoisosassa oli noin parimetrinen maakasa, joka lapiolla pistelemällä osoittautui hyvin pehmeäksi ja maa-lajeiltaan sekaiseksi. Maakasa todennäköisesti onkin nuori, eikä liity millään tavalla paikalla olleeseen vanhaan talotonttiin. Tiheän varvukon alueelle tehtiin yksi koe-kuoppa. Maannos koekuopassa oli multainen tumma hiesu, joka tulkittiin sekoittu-

neeksi peltokerrokseksi (katso peruskartta v. 1984). Koekuopasta havaittiin muutama pieni tiilenpala.

Lapio pystyssä tiheässä varvukossa itäisemmän talotontin kohdalla. Kuvassa lapion kahvasta yläpuolella erottuu paikalla ollut maakasa. Pohjoiseen.

Läntisemmän autioituneen talotontin (Tyrckölä) paikka sijoittuu kallion laelle ja sen länsipuolelle. Paikalle tehtiin muutamia koekuoppia, jotka jäivät noin kymmenen sentin syvyisiksi juuri alueen kallioisuuden vuoksi. Laen länsipuolen kahden koekuopan maannos oli pintamaakerroksen alla hyvin tummaa, mahdollisesti noen ja hiilen värjäämää. Löytöjä koekuopista ei tehty.

Läntisemmän talotontin aluetta. Koilliseen.

Karjulan vanhan kylätontin pohjoisosasta havaittu rakennuksen perustus ei sijoitu vuoden 1791 kartan perusteella yhdenkään kylätontin talon kohdalle. Toisaalta vanhoilla peruskartoillakaan paikalla ei ole ollut rakennusta. Itäisemmältä autioituneelta talon kohdalta ei saatu merkkejä säilyneistä rakenteista tai kulttuurikerroksista, mutta pitäisin silti sellaisten paikalla säilymistä mahdollisena: alue on välttynyt nykyaikaiselta rakentamiselta – huomion arvoista kuitenkin on, että alue oli peltona vuoden 1984 peruskartalla. Läntisempi autioituneista talotonteista puolestaan on välttynyt myös peltoviljelyltä. Vaikka tältäkään talon kohdalta ei saatu suoranaisia todisteita säilyneistä rakenteista tai kulttuurikerroksista pitäisin sellaisten paikalla olemista silti mahdollisena, jopa todennäköisempänä kuin itäisemmän autioituneen talotontin kohdalla.

Karjulan kylätontin pohjoisosaa on syytä pitää yhtenäisenä kiinteänä muinaisjäännöksenä. Paikalla mahdollisesti tehtävien jatkotutkimusten perusteella on mahdollista selvittää onko autioituneiden talotonttien kohdalla säilyneitä rakenteita tai kulttuurikerroksia. Jatkotutkimuksissa olisi myös mahdollista selvittää, miten talotonttien välistä havaittu rakennuksen perustus liittyy alueen vanhimpaan asutukseen.

Näkymä muinaisjäännöksen keskivaiheilta kohti pohjoista. Kuvan etualan kivet ovat irrallisia ja ovat peräisin paikalta havaitusta rakennuksen perustuksesta. Pohjoiseen.

Liite: inventoinnissa tarkastetut alueet

Inventointialue tutkittiin ja arvioitiin kokonaisuudessaan eri menetelmin. Maastossa käytiin läpi kartalla sinisellä merkityt alueet.

